

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

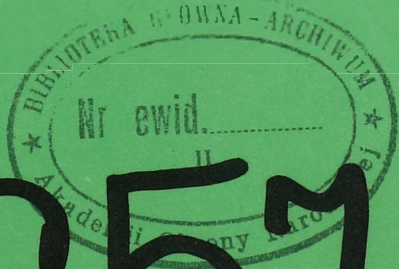

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
INSTYTUT ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

ORGANIZACJA ŁĄCZNOŚCI W OPERACJACH POKOJOWYCH

„SYGNAŁ”

59570

WARSZAWA

2005

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

Ppłk dr Jacek TREMBECKI

Ppłk dr Piotr DELA

Mjr dypl. Andrzej WISZ

**ORGANIZACJA ŁĄCZNOŚCI W OPERACJACH
POKOJOWYCH**

„SYGNAŁ”

WARSZAWA 2005

Recenzja:

płk dr hab. inż. Józef JANCZAK

Zespół autorski

ppłk dr Jacek TREMBECKI - kierownik zespołu

Redakcja naukowa, Wstęp, Rozdział 1, 2, 3, Zakończenie

ppłk dr Piotr DELA - *Rozdział 5*

mjr dypl. Andrzej WISZ - *Rozdział 4*

Recenzja:

płk dr hab. inż. Józef JANCZAK

Zespół autorski

ppłk dr Jacek TREMBECKI - kierownik zespołu

Redakcja naukowa, Wstęp, Rozdział 1, 2, 3, Zakończenie

ppłk dr Piotr DELA - *Rozdział 5*

mjr dypl. Andrzej WISZ - *Rozdział 4*

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE	9
1.1. IDENTYFIKACJA SYTUACJI PROBLEMOWEJ	9
1.2. PRZEDMIOT BADAŃ I ICH CEL	13
1.3. PROBLEMY I HIPOTEZY BADAWCZE	15
1.4. METODY BADAŃ	17
2. OPERACJE WSPARCIA POKOJU I ICH UWARUNKOWANIA PRAWNO-MIĘDZYNARODOWE	19
<i>2.1. OPERACJE POKOJOWE – PODSTAWOWE POJĘCIA I RODZAJE OPERACJI</i>	21
<i>2.2. MISJE I OPERACJE POKOJOWE ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH</i>	25
<i>2.2.1. Dyplomacja prewencyjna i tworzenie pokoju</i>	26
<i>2.2.2. Utrzymanie pokoju</i>	30
<i>2.2.3. Budowanie pokoju</i>	41
<i>2.2.4. Wymuszanie pokoju</i>	42
<i>2.2.5. Sankcje</i>	44
<i>2.2.6. Rozbrojenie</i>	46
<i>2.3. OPERACJE WSPARCIA POKOJU – TERMINOLOGIA I ICH RODZAJE</i>	49
<i>2.3.1. Zapobieganie konfliktom</i>	56
<i>2.3.2. Tworzenie pokoju</i>	57
<i>2.3.3. Utrzymanie pokoju</i>	58
<i>2.3.4. Wymuszanie pokoju</i>	59
<i>2.3.5. Budowanie pokoju</i>	60
<i>2.3.6. Operacje humanitarne</i>	61
<i>2.3.7. Zasady prowadzenia operacji wsparcia pokoju</i>	63

3. DOWODZENIE W OPERACJACH WSPARCIA POKOJU	73
<i>3.1. ZASADY TWORZENIA DOWÓDZTW WIELONARODOWYCH SIŁ POŁĄCZONYCH NA POTRZEBY OPERACJI WSPARCIA POKOJU</i>	77
<i>3.2. OPERACJE WSPARCIA POKOJU IFOR/SFOR I KFOR W ASPEKCIE PLANOWANIA I DOWODZENIA</i>	86
<i>3.3. ZADANIA KOMPONENTU WOJSKOWEGO W OPERACJACH WSPARCIA POKOJU</i>	97
4. WYMAGANIA W ZAKRESIE ORGANIZACJI RELACJI ŁĄCZNOŚCI W OPERACJACH POKOJOWYCH	105
5. KIEROWANIE SYSTEMEM ŁĄCZNOŚCI I INFORMATYKI W OPERACJACH POKOJOWYCH	122
<i>5.1. USTALENIE POŁOŻENIA</i>	116
<i>5.2. PLANOWANIE</i>	122
<i>5.2.1. Czynniki zewnętrzne wywierające wpływ na proces planowania</i>	124
<i>5.2.2. Etapy planowania</i>	134
<i>3.3. STAWIANIE ZADAŃ</i>	145
<i>5.4. KONTROLA</i>	146
ZAKOŃCZENIE	154
BIBLIOGRAFIA	157

WSTĘP

Pomimo wielu przemian, świat jest wciąż miejscem konfliktów zbrojnych rzucających wyzwania nie tylko politykom, ale i wojskowym. Na miejsce starych, doskonale znanych zagrożeń, z którymi nauczyliśmy się żyć pojawiają się nowe. Postęp technologiczny, stwarzający możliwość ciągłego monitorowania niemal wszystkich zakątków świata zmniejszył prawdopodobieństwo wybuchu konfliktu globalnego (wojny światowej), zagrażającego istnieniu państw i narodów. Zmniejszył, co nie znaczy, że wykluczył. Wnioski z prowadzonych badań wyrażone w formie licznych publikacji wskazują, że świat na początku XXI wieku najbardziej narażony jest na lokalne konflikty militarne o ograniczonym zasięgu i niewielkiej intensywności. Konflikty te mogą mieć podłoże nacjonalistyczne, religijne lub ekonomiczne. Mogą występować na obszarze jednego lub kilku krajów. Jeżeli nie będą neutralizowane lub izolowane, ta będą miały tendencję do rozprzestrzeniania się i mogą być początkiem konfliktu militarnego na dużą skalę.

W dalszej perspektywie nie można także wykluczyć konfliktów lokalnych między różnymi krajami, w tym nawet członkami tego samego sojuszu. Ich przyczyną mogą być przede wszystkim kryzysy wywołane wokół mniejszości narodowych oraz uwarunkowania historyczne. Tego rodzaju konflikty mogą się charakteryzować ograniczonymi celami, długim czasem trwania oraz nieregularnymi działaniami wojsk. Oprócz wymienionych podłoży (nacjonalistycznego, religijnego lub ekonomicznego), mogą one powstać na innym tle (np. politycznym, religijno-politycznym, terytorialnym, religijno-narodowościowym, etnicznym, polityczno-plemiennym, społeczno-rasowym, ekonomiczno-społecznym, religijno-terytorialnym).

Rozpatrując potencjalne kryzysy polityczno-militarne wielu Autorów zakłada, że mogą one przybrać formę napięć, sporów, a w skrajnych przypadkach nawet

konfliktów wojennych. Dlatego tak duże znaczenie przywiązuje się do reagowania, jakim jest zapobieganie powstawaniu kryzysów, a w przypadku ich wystąpienia do skutecznego ich ograniczania i wygaszania.

Obecnie i w dającej się przewidzieć perspektywie trudno bezpieczeństwo państwa utożsamiać jedynie ze skuteczną obroną własnego terytorium i własnych interesów. Chcąc eliminować zagrożenia bezpośrednie należy eliminować wszelkie zagrożenia pośrednie, co wyraźnie podkreśla nowa doktryna Sojuszu Północnoatlantyckiego. Wpłynie to korzystnie na bezpieczeństwo całego kontynentu i zapewni rozwój wszystkim narodom. Polska jako członek NATO znajduje się też pod presją zagrożeń odnoszących się do tej wspólnoty sojuszniczej. Oznacza to konieczność dodatkowych obciążeń w związku z udziałem w działaniach zbrojnych i niezbrojnych poza własnym terytorium, w ramach wspólnej obrony przed agresją wobec któregoś z partnerów albo koalicyjnego reagowania w razie kryzysu.

Zgodnie z nową Koncepcją Strategiczną Sojuszu zmienia się pogląd na potencjalny charakter zagrożeń. Jako mało prawdopodobne ocenia się zagrożenia globalne, postrzegane przez pryzmat agresji na dużą skalę, skierowaną przeciwko jednemu lub kilku członkom Sojuszu. Natomiast potencjalne zagrożenie dla bezpieczeństwa Sojuszu upatrywane jest jako konsekwencja konfliktów regionalnych, walk o podłożu etnicznym lub innych kryzysów poza terytorium NATO. Podobnie Problematyka ta postrzegana jest w przyjętej przez Rząd RP „Strategii bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej”¹.

Strategia bezpieczeństwa Polski, poza wojną i agresją zbrojną oraz kryzysami i konfliktami lokalnymi, główne zagrożenia i źródła destabilizacji identyfikuje w obszarze waśni etnicznych i religijnych, sporów granicznych, naruszania praw człowieka, niedoboru podstawowych środków do egzystencji, zapaści gospodarczo-cywilizacyjnych, w osłabieniu lub rozpadzie struktur państwowych oraz katastrof naturalnych lub wywołanych działalnością człowieka.

¹ Por.: Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, przyjęta na posiedzeniu Rady Ministrów z 2004.

W „Strategii bezpieczeństwa RP” stwierdza się, że „Polska jest żywotnie zainteresowana tworzeniem europejskich zdolności w zakresie reagowania kryzysowego”¹. Nasz kraj deklaruje nadal „wnosić znaczący wkład w międzynarodowe operacje pokojowe”². Przewiduje się, że oprócz strategicznych zadań obronnych sił zbrojnych w czasie wojny, będą realizowane „zadania reagowania kryzysowego (także w ramach misji organizacji międzynarodowych) oraz zadania stabilizacyjne i prewencyjne w czasie pokoju”³, włącznie z zadaniami poza obszarem Rzeczypospolitej Polskiej⁴. Realizując te założenia Polska, podobnie jak większość krajów europejskich, wdraża program dostosowania odpowiednich jednostek do sił dyspozycyjnych ONZ oraz do wspólnych działań w Sojuszu Północnoatlantyckim.

Powyższe wyraźnie wskazuje na aktualność problematyki związanej z przygotowaniem i prowadzeniem operacji wsparcia pokoju. Wspomniana problematyka powinna być zatem przedmiotem prac badawczych, dotyczących w swej istocie wypracowania spójnej koncepcji użycia Sił Zbrojnych w operacjach wsparcia pokoju. Z kolei wspomniana koncepcja powinna mieć swoje umocowanie w teoretycznych założeniach i w tych kategoriach należy postrzegać cel rozważań, prezentowanych w niniejszej pracy.

Osiągnięciu zakładanego celu pracy służy jej struktura, w której wyróżnić należy pięć rozdziałów merytorycznych. Pierwszy rozdział poświęcony został przybliżeniu obszaru naukowej penetracji oraz metod zastosowanych w prowadzonych badaniach.

W drugim z kolei rozdziale przedstawiono wyniki badań nad genezą, istotą i kierunkami ewolucji operacji wsparcia pokoju. Przyjęto założenie, że o skuteczności wielonarodowych operacji decyduje nie tylko znajomość języka sojusznika, ale i posługiwanie się wspólnym aparatem pojęciowym, znajomość zasad funkcjonowania i prowadzenia działań na różnych szczeblach przez komponenty wojskowe wy-

¹ *Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej*. 4.01.2000 r., s. 5.

² *Ibidem*, s. 12 i 14.

³ *Ibidem*, s. 18..

dzielone z różnych państw, podobne procedury wypracowania i przedstawiania decyzji oraz zbliżone struktury organizacyjne i zakres kompetencji osób funkcyjnych.

W rozdziale trzecim zaprezentowano wyniki badań nad organizacją dowodzenia w operacjach wsparcia pokoju. Analizie poddano prowadzone przez NATO operacje wsparcia pokoju IFOR/SFOR i KFOR.

W czwartym z kolei rozdziale przedstawiono wyniki badań w zakresie wymagań w trakcie organizacji łączności w operacjach wsparcia pokoju. Ich wyodrębnienie determinuje proces organizacji łączności w tego typu działaniach.

W ostatnim, piątym rozdziale zaprezentowano wyniki badań nad problematyką kierowania systemem łączności i informatyki w operacjach pokojowych. Poznanie tej specyfiki pozwoli lepiej realizować przedsięwzięcia związane z organizacją łączności.

W konkluzji należy podkreślić, iż zdaniem Autorów niniejszej pracy, jej układ i treść stanowi właściwą prezentację ich dokonań naukowych. Jednocześnie zdają sobie oni sprawę z tego, że w wielu wypadkach prezentowane poglądy stanowią w swej istocie zestaw hipotez, wymagających potwierdzenia w toku dalszych badań. Dlatego nie należy niniejszej pracy traktować w kategoriach kompendium wiedzy o organizacji łączności w operacjach wsparcia pokoju, ale raczej stanowić ona może punkt wyjścia do prowadzenia kolejnych, pogłębionych badań, stanowiąc dla nich swoistą kanwę.

1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE

Przystępując do badań nad problematyką organizacji łączności w operacjach pokojowych, przyjęto określone założenia metodologiczne. Po pierwsze, dokonano identyfikacji sytuacji problemowej uznano, bowiem, że jest ona podstawą do dalszych rozważań. Przeprowadzone dociekania wskazały, że organizując łączność w operacjach pokojowych należy w pierwszej kolejności określić założenia, które będą miały wpływ na wspomniany proces organizacji łączności. Generalnie rzecz ujmując, organizacja łączności jest zbliżona do rozwiązań stosowanych

w klasycznych działaniach wojennych. Jednak doświadczenia wyniesione z różnego rodzaju działań na rzecz pokoju wskazują na potrzebę wzbogacenia teorii i praktyki systemów łączności o treści uwzględniające działania o skomplikowanym, wielonarodowym i połączonym charakterze prowadzonych spoza artykułu 5. Po drugie, na tak określonej podstawie zdefiniowano przedmiot badań, sformułowano główny problem badawczy oraz problemy szczegółowe. Stały się one podstawą do wygenerowania hipotezy roboczej, będącej w swej istocie warunkiem niezbędnym do podjęcia badań właściwych. I po trzecie, przyjęto określone procedury badawcze, w przekonaniu zespołu autorskiego najbardziej adekwatne do przedmiotu badań, problemów badawczych i przyjętych hipotetycznie rozwiązań.

1.1. IDENTYFIKACJA SYTUACJI PROBLEMOWEJ

Do przełomu w procesie tworzenia systemu regulacji sporów i konfliktów międzynarodowych przyczyniła się II wojna światowa i jej skutki. W wyniku współpracy Wielkiej Koalicji w latach 1943-1945 udało się przygotować podstawy działania nowej uniwersalnej organizacji międzynarodowej. Na konferencji w San Francisco 26 czerwca 1945 r. utworzono Organizację Narodów Zjed-

noczonych (ONZ)¹. Na podstawie Karty Narodów Zjednoczonych powstał uniwersalny system bezpieczeństwa zbiorowego. Sygnatariusze tego porozumienia uznali, że zasadniczym celem ONZ jest zapobieżenie wojnie i ustalenie warunków pozwalających na utrzymanie sprawiedliwości oraz poszanowania zobowiązań wynikających z umów i innych źródeł prawa międzynarodowego. Założono, że osiągnięcie tego celu jest możliwe w wyniku przyjaznej współpracy państw na zasadach równouprawnienia i wzajemnego poszanowania interesów oraz uzgadniania działalności międzynarodowej o charakterze gospodarczym, społecznym, kulturalnym lub humanitarnym².

W Karcie Narodów Zjednoczonych, wśród zasad zbiorowego bezpieczeństwa, poczesne miejsce zajęło pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych. Obowiązkiem członków ONZ jest rozwiązywanie wszelkich sporów wyłącznie środkami pokojowymi. Wynika to z art. 1, pkt. 1, w którym stwierdzono, że celem Narodów Zjednoczonych jest *łagodzić lub załatwiać pokojowymi sposobami, zgodnie z zasadami sprawiedliwości i prawa międzynarodowego, spory i sytuacje, które mogą prowadzić do naruszenia pokoju*³.

W zakresie wyboru środków członkowie ONZ mają pewną swobodę, ponieważ Karta NZ nie zawiera szczegółowych wytycznych co do określonych form działania. Są tylko dwa rodzaje sporów wyłączonych spod kompetencji całej ONZ. Pierwsze ograniczenie wynika z treści art. 2, pkt. 7 stwierdzającego, że: „... *żadne postanowienie niniejszej Karty nie upoważnia Organizacji Narodów Zjednoczonych do ingerencji w sprawy, które z istoty swej należą do kompetencji wewnętrznej któregoś państwa ...*”⁴.

Analizując zapisy Karty NZ należy skonstatować, że jednym z podstawowych mechanizmów rozwiązywania konfliktów, zagrażających współcześnie pokojowi i bezpieczeństwu światowemu, są operacje pokojowe. Do

¹ Jest to:... Organizacja międzynarodowa, o charakterze uniwersalnym, mająca najszerszy zakres działania ze wszystkich organizacji międzynarodowych. Głównym jej zadaniem jest utrwalanie i umacnianie światowego pokoju i bezpieczeństwa oraz rozwój współpracy między państwami.

Encyklopedia Powszechna PWN, Warszawa 1975. s. 49

² Karta Narodów Zjednoczonych, San Francisco, 26 VI 1945 r., art. 1, pkt. 3.

³ *Ibidem*, art. 1, pkt. 1.

końca lat osiemdziesiątych minionego stulecia jedyną organizacją, prowadzącą tego rodzaju działania, była Organizacja Narodów Zjednoczonych. Obecnie funkcjonuje złożony, światowy system reagowania kryzysowego. W tym systemie obok ONZ operacje pokojowe mogą prowadzić również organizacje o zasięgu regionalnym, sojusze wojskowe albo doraźnie powołane koalicje państw, pod warunkiem, że dysponują odpowiednim potencjałem i zdolnościami operacyjnymi. Na naszym kontynencie kluczową rolę w działaniach na rzecz likwidacji zagrożeń bezpieczeństwa, między innymi drogą doprowadzenia do większej otwartości między państwami dawnych bloków militarnych oraz budowy wzajemnego zaufania, spełnia Sojusz Północnoatlantycki.

Potrzeba szybkiej reakcji na zagrożenia bezpieczeństwa, trudności w rozwiązywaniu sytuacji konfliktowych za pomocą środków dyplomatycznych i politycznych sprawiły, że coraz większego znaczenia nabierają operacje pokojowe, postrzegane w kontekście militarnym. Jednak podjęcie decyzji o użyciu sił zbrojnych jest zazwyczaj trudne, długotrwałe i obarczone wieloma uwarunkowaniami. Działania wojsk podlegają kontroli politycznej i szczególnemu nadzorowi opinii publicznej.

Na podstawie długoletnich doświadczeń uznano jednak, że jest to w wielu wypadkach jedyny sposób rozwiązania nabrzmiałych problemów lub przynajmniej czasowe ustabilizowanie sytuacji. Dlatego w wielu krajach rozpoczęto proces gromadzenia doświadczeń i opracowywania wymagań niezbędnych do skutecznego wypełnienia złożonych zadań wojskowych, w rejonach objętych kryzysem⁵. Między innymi w tym kontekście można i należy postrzegać niniejszą pracę.

Geneza operacji wsparcia pokoju (operacji i misji pokojowych) sięga sytuacji, jaka powstała w wyniku drugiej wojny światowej. Ich współczesny kształt, klasyfikacja i podstawowe założenia zostały przedstawione przez Sekretarza Generalnego ONZ Boutros Boutros-Ghalego w raporcie zatytułowanym

⁴ *Ibidem*, art.2, pkt. 7.

⁵ *Zasady przygotowania i użycia komponentu wojskowego zostały zawarte w pracy pt.: Teoretyczne podstawy prowadzenia działań w ramach operacji pokojowych, Warszawa 2001, stanowiącej wynik pierwszego etapu prac badawczych.*

„Program dla pokoju”,⁶ opublikowanym w czerwcu 1992 roku. Zawarto w nim spojrzenie na misje pokojowe ONZ, a jego celem było zwiększenie skuteczności działania ONZ w zakresie utrzymania pokoju na świecie.

Wiele z mechanizmów i instrumentów utrzymania pokoju, jakimi dysponuje ONZ wymaga użycia wydzielonych komponentów Sił Zbrojnych państw członków ONZ. Nowa jakościowo sytuacja powstała w tym momencie, w którym ONZ scedował realizację zadań związanych z prowadzeniem operacji pokojowych na NATO. Stało się to asumptem do wprowadzenia nowej kategorii w sztuce operacyjnej, jaką są operacje wsparcia pokoju.

Istnieje konsensus, co do tego, że aktualne warunki funkcjonowania NATO uległy zmianie. Stosunkowo statyczne wyzwania panujące w okresie zimnej wojny zostały zastąpione niezwykle płynnym i złożonym krajobrazem bezpieczeństwa. Kombinacja nowych wyzwań w dziedzinie bezpieczeństwa, spowodowała zarówno rozważania teoretyczne jak i zaangażowanie Sojuszu w szeroko pojętą działalność wykraczającą poza ramy V artykułu Traktatu Waszyngtońskiego. Tworząc model systemu dowodzenie wojsk lądowych do wymogów nowej strategii NATO, zakreślonej podczas Szczytu w Pradze, należy uwzględnić doświadczenia zdobyte przez NATO. Sojusz ma doświadczenie w wykonywaniu całego wachlarza operacji wsparcia pokoju takich jak operacje wymuszania i utrzymania pokoju (Bośnia i Hercegowina oraz Kosowo), zapobieganiu konfliktom (była Jugosłowiańska Republika Macedonii), w dyplomacji prewencyjnej (Bośnia i Hercegowina, Kosowo, była Jugosłowiańska Republika Macedonii oraz Afganistan), a także w innych wysiłkach zmierzających do budowania pokoju, takich jak rozbijanie, demobilizacja i reintegracja (Bośnia i Hercegowina oraz Kosowo). W skrócie, Sojusz angażował się w całym klasycznym spektrum operacji wsparcia pokoju. We wnioskach należy również uwzględnić doświadczenia wypracowane w trakcie operacji w Iraku, gdyż poza rozwiązaniami prawnomiędzynarodowymi, większość zadań realizowanych przez komponent lądowy jest taka sama jak w sojuszniczych operacjach wsparcia pokoju, ale środowisko ich realizacji jest trudniejsze. Dlatego skupiamy się na operacjach wsparcia

⁶ Boutros Boutros-Ghali : *An Agenda for Peace* New York 1992.

pokoju, jako przedmiocie analiz wyznaczającym kierunki zmian? Powód jest prosty, operacje wsparcia pokoju to najistotniejsza część operacji reagowania kryzysowego, angażująca największą ilość sił i środków Sojuszu i jednocześnie tworząca największą ilość wniosków mogących wskazać kierunki zmian.

1.2. PRZEDMIOT BADAŃ I ICH CEL

System dowodzenia to integralna część systemu działań. Jest on organizowany w celu sprawnego przygotowania działań i efektywnego dowodzenia wojskami w operacji i walce. Obejmuje doktrynę, procedury, struktury organizacyjne, stany osobowe, sprzęt i łączność. Zapewnia dowódcom wszystkich szczebli terminowe i wystarczające dane do: planowania działań, kierowania nimi, ich koordynacji i nadzorowania.

Podstawowym elementem każdego systemu dowodzenia są organy dowodzenia. Stanowią je dowództwa poszczególnych ogniw dowodzenia. Wymianę informacji pomiędzy nimi zapewnia zorganizowany w stosunku do potrzeb system łączności.

Z powyższych rozważań wynika, że istotnym obszarem badań dowodzenia są problemy organizacji łączności zarówno w działaniach typowo militarnych, pośród których możemy wyróżnić operacje militarne (realizowane zwykle w czasie wojny) jak i innych działań. Wynikających z naszych zobowiązań sojuszniczych do których możemy zaliczyć operacje wsparcia pokoju (realizowane zwykle w czasie pokoju lub kryzysu).

Pod pojęciem operacji pokojowych, a konkretnie operacji wsparcia pokoju, rozumie się różnego rodzaju działania militarne i niemilitarne, prowadzone przez NATO. Pod auspicjami i zgodnie z mandatem Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz innych organizacji międzynarodowych (np. Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, Unii Europejskiej, itp.). Zwykle angażuje się w nich wydzielone, wielonarodowe kontyngenty sił zbrojnych oraz różnego rodzaju organizacje i agendy rządowe oraz pozarządowe. Ich ostatecznym celem

nie jest zwycięstwo nad przeciwnikiem, lecz przywrócenie (utrzymanie) pokoju na obszarze konfliktu.

Odnosząc się do rozpatrywanej problematyki przyjęto, że przedmiotem badań będzie problematyka organizacji sieci łączności w operacjach wsparcia pokoju. Z tak zdefiniowanego przedmiotu badań wynika, że zasadniczym celem jest wzbogacenie teorii dowodzenia w operacjach wsparcia pokoju o aspekty prognostyczne, wyrażające się poprzez określenie prawdopodobnych form, metod i sposobów ich przygotowania i prowadzenia.

Współczesna teoria i praktyka dowodzenia, ocena literatury normatywnej i opracowań naukowych oraz wnioski z ćwiczeń prowadzonych w ostatnich kilku latach skłaniają do naukowej refleksji. Sprowadzić ją można w zasadzie do odpowiedzi na proste pytanie: Czy - a jeśli tak, to w jaki sposób - wnioski z konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych ostatnich kilkunastu lat oraz kierunki rozwoju środków ich zapobiegania wpływają na ewolucję operacji wsparcia pokoju, postrzeganych przez pryzmat dowodzenia? Próba odpowiedzi na tak sformułowane pytanie sugeruje, że powinna być ona poprzedzona naukową prognozą rozwoju sytuacji międzynarodowej, która determinuje nowe rozwiązania w dziedzinie dowodzenia w operacjach wsparcia pokoju. Powinno być one bowiem w pełni dostosowane do już istniejących, a szczególnie perspektywicznych uwarunkowań w tym zakresie.

Z powyższego wywodu wynika, że **celem prowadzonych w tym etapie badań było określenie założeń do organizacji łączności w operacjach pokojowych.**

Wynikiem badań powinno być zatem wniesienie nowych wartości do teorii dowodzenia, postrzeganej w kontekście naukowej prognozy przygotowania i prowadzenia operacji wsparcia pokoju. W efekcie powinna powstać określona koncepcja, która dostosowana będzie do aktualnych, a szczególnie przyszłych potrzeb wynikających z członkostwa Polski w ONZ, OBWE i przede wszystkim w NATO.

1.3. PROBLEMY I HIPOTEZY BADAWCZE

Zaprezentowany cel badań sugeruje, że wygenerowanie kierunków rozwoju operacji pokojowych wymaga pełnego wykorzystania dorobku współczesnej myśli wojskowej, szerokiego uwzględnienia wszystkich możliwych czynników pozwalających na doskonalenie rozważanej problematyki oraz ujęcia szeregu problemów w aspekcie dokonań współczesnej prognostyki, postrzeganej jako dyscyplina naukowa. Z powyższych myśli wynika główny problem badawczy, który zdefiniowany został następująco:

Czy, a jeśli tak, to w jakim zakresie należy uzupełnić teorię dowodzenia o nowe rozwiązania w organizacji sieci łączności postrzeganych przez pryzmat operacji wsparcia pokoju?

Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż rozwiązanie tak sprecyzowanego problemu głównego wymagało zbadania wielu zagadnień szczegółowych. Tym bardziej, że rozważane oddzielnie charakteryzują się one pewną odrębnością bądź specyfiką, natomiast postrzegane kompleksowo stanowią uporządkowaną, logiczną całość. Przyjęte założenia wpłynęły w istotny sposób na określony wcześniej cel i przedmiot badań oraz na zastosowany podział, zakres i układ poszczególnych części niniejszego opracowania.

Kierując się takim podejściem określono problemy szczegółowe, które wyrażone zostały w postaci pytań zaprezentowanych poniżej:

1. Czym są operacje wsparcia pokoju i jaki wpływ na hipotetyczne kierunki ewolucji dowodzenia mogą mieć potrzeby, wynikające ze specyfiki tego rodzaju działań?
2. Jak zorganizowane jest dowodzenie w operacjach wsparcia pokoju?
3. Jakie wymagania w zakresie organizacji relacji łączności należy przyjąć organizując łączność w operacjach wsparcia pokoju?
4. Jakie założenia należy przyjąć w trakcie kierowanie systemem łączności i informatyki w operacjach pokojowych

Udzielenie precyzyjnej odpowiedzi na tak zdefiniowane pytania powinno w swej istocie stanowić rozwiązanie problemu głównego oraz umożliwić osiągnięcie zakładanego celu prac badawczych.

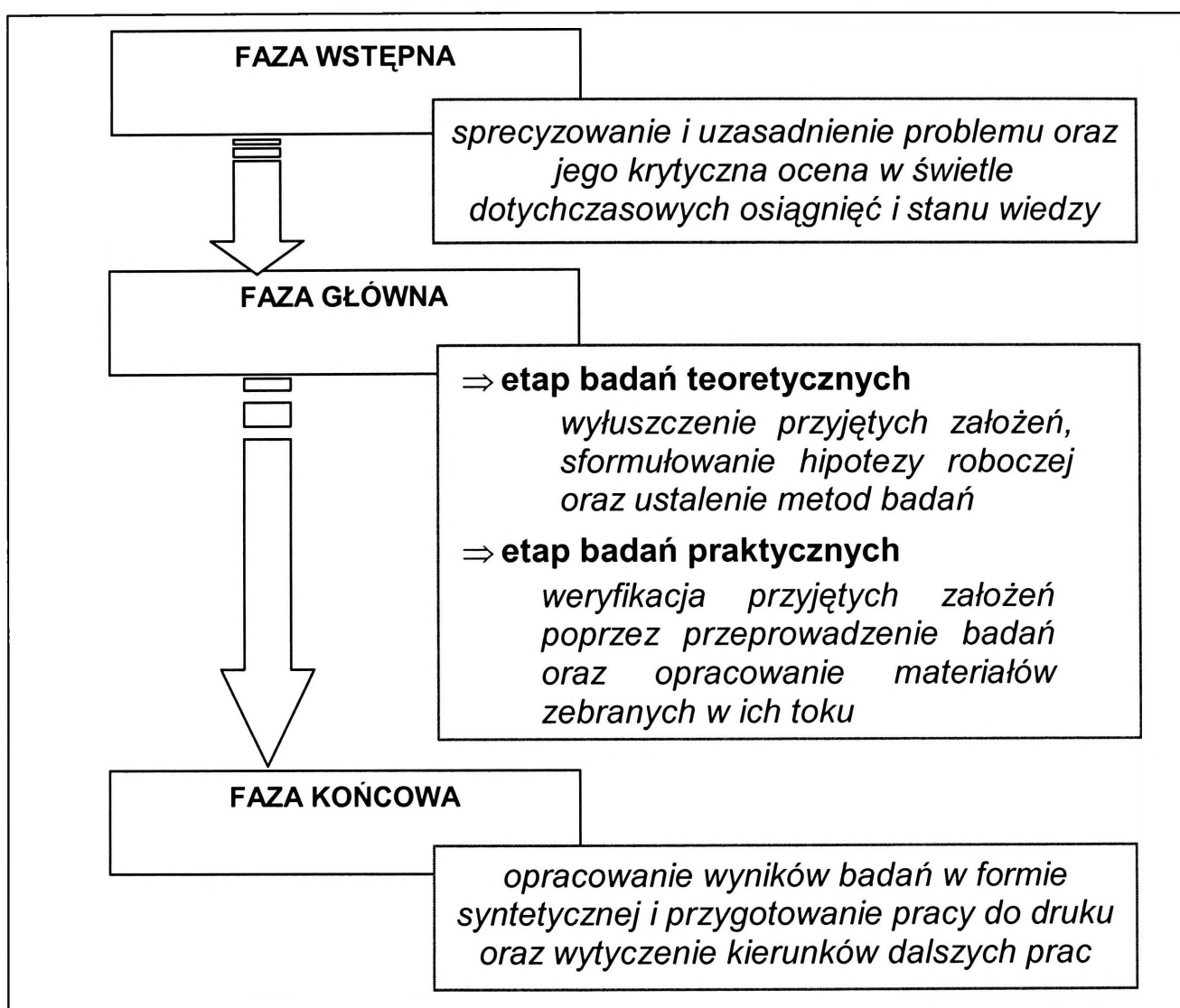
Na podstawie badań wstępnych sformułowano także następującą hipotezę roboczą. Problematyka dowodzenia powinna obejmować swym zasięgiem operacje militarne (prowadzone w czasie wojny) oraz operacje wsparcia pokoju, głównie ze względu na ich cel. Biorąc pod uwagę potrzebę integracji działań w ramach każdej z wymienionych operacji, powinny być one postrzegane jako operacje połączone. Rozwój sytuacji międzynarodowej wskazuje, że bardzo wielką uwagę należy przykładąć do wszelkich przedsięwzięć, których celem jest utrzymanie pokoju w skali globalnej, albowiem nawet najmniejszy konflikt, określany jako lokalny (przygraniczny, o małej intensywności, itp.) może stać się zaczątkiem konfliktu postrzeganego w skali szerszej, nawet globalnej.

Głównym kierunkiem ewolucji dowodzenia będą operacje wsparcia pokoju, szczególnie zaś te, które z natury wiązały się będą z użyciem siły w różnej formie. Z reguły będą one przygotowywane i prowadzone w celu osiągnięcia określonych rozwiązań politycznych. Ich rodzaj oraz zakres zdeterminowany będzie charakterem konfliktu (międzynarodowy, wewnętrzny), składem i wielkością sił uczestniczących w konflikcie oraz polityczną wolą uczestników konfliktu, co do jego rozwiązania.

Z punktu widzenia dowodzenia istotne znaczenie będzie miała organizacja łączności zapewniająca wielonarodowym i połączonym siłom osiągnięcie wspólnego celu operacji.

1.4. METODY BADAŃ

Dążąc do uzyskania w pełni obiektywnych wyników prowadzonych prac zastosowano określone procedury i metody badawcze. Cykl badań podzielony został na swoiste etapy, tożsame z głównymi składnikami metody naukowej⁷, których cel został precyzyjnie określony (rys.1.1).

Rys. 1.1. Cel badań w poszczególnych fazach procesu badawczego

W prowadzonych badaniach szeroko korzystano z metod badań naukowych, powszechnie stosowanych w naukach wojskowych i prognosyce, postrzeganej jako dyscyplina naukowa. Ponadto w prowadzonych badaniach dążono do szerokiego stosowania podejścia systemowego i funkcjonalnego, traktując całość procesów zachodzących podczas dowodzenia jako złożony, całościowy i uporządkowany system, posiadający swoją strukturę. I co istotne, wyposażony także

⁷Por.: Pieter J., *Z zagadnień pracy naukowej*, Wrocław 1974, s.31.

w inne atrybuty powszechnie akceptowane w metodologii wojskowych badań naukowych, pozwalające na zastosowanie metody systemowej.

Z kolei w celu zapewnienia efektywności prowadzonych badań, a szczególnie ich skuteczności i wydajności szeroko stosowano wybrane teoretyczne i empiryczne metody wojskowych badań naukowych. Metody teoretyczne przewijały się we wszystkich fazach prowadzonych prac, szczególnie jednak w fazie pierwszej i drugiej. Najszerzej posługiwano się w tym okresie analizą, syntezą oraz uogólnieniami.

Szeroko stosowano również badanie sądów i opinii ekspertów, głównie z kręgu pracowników naukowych i naukowo-dydaktycznych Akademii Obrony Narodowej oraz uczestników operacji wsparcia pokoju. Pozwoliło to na krytyczną ocenę uzyskanych wyników i wpłynęło w znaczący sposób na ich ostateczne efekty oraz kształt niniejszego opracowania.

W konkluzji należy stwierdzić, że celem prowadzonych prac było wnieście nowych wartości do teorii dowodzenia, postrzeganej w kontekście przedmiotu jej badań, jakim jest dowodzenie w działaniach wojskowych, a szczególnie operacjach wsparcia pokoju będących ich częścią składową. Obszerność tematu spowodował, że na tym etapie badań zaprezentowano założenia i wymagania w trakcie organizacji łączności, natomiast koncepcje rozwiązań, uwzględniających powyższe założenia zaprezentowane będą w kolejnych etapach prac.

2. OPERACJE WSPARCIA POKOJU I ICH UWARUNKOWANIA PRAWNO-MIĘDZYNARODOWE

Celem badań, których wyniki przedstawiono w poniższym rozdziale było określenie uwarunkowań wpływających na przebieg procesu dowodzenia w operacjach wsparcia pokoju oraz rozwiązanie problemu szczegółowego, który można zawrzeć w pytaniu - Czy specyfika operacji wsparcia pokoju, warunkuje tym dowodzenie w tych operacjach? W osiągnięcia zakładanego celu i udzielenia odpowiedzi na pytanie określające ten problem szczegółowy zastosowano przede wszystkim analizę literatury przedmiotu oraz dokumentów normatywno-szkoleniowych, wnioskowanie oraz uogólnienie. Na podstawie wniosków z wstępnej fazy badań, można stwierdzić, że wspomniane uwarunkowania operacji wsparcia pokoju istnieją i można podzielić je na dwie grupy. Pierwsza grupa to uwarunkowania zewnętrzne, z których najważniejsze to uwarunkowania prawno-międzynarodowe – które zostaną opisane w niniejszym rozdziale. Kolejna grupa to uwarunkowania wewnętrzne wynikające z wielonarodowego charakteru sił w tych operacjach, uwarunkowania te zostaną z kolei opisane są w kolejnym rozdziale.

Dążąc do opisanie uwarunkowań prawno-międzynarodowych w pierwszej kolejności na podstawie analizy dokumentów i publikacji dotyczącej działalności Organizacji Narodów Zjednoczonych – ONZ, analizy roli tej organizacji w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych dokonano syntezy wniosków dotyczących klasyfikacji pojęć „operacje pokojowe”, „misje pokojowe” oraz „operacje wsparcia pokoju”. Klasyfikacja tych pojęć, stanowi również w pewnym sensie uporządkowanie aparatu pojęciowego używanego w niniejszej pracy. W dalszej kolejności na podstawie analizy roli i udziału North Atlantic Treaty Organisation – NATO w rozwiązywaniu kryzysu na Bałkanach gruntownej analizie poddano ewolucję pojęcia „operacje wsparcia pokoju” a także zasady obowiązujące w tych rodzajach działań a które to

zasady implikują na specyfikę w dowodzeniu komponentem wojskowym tzn.: wyróżniają te działania od „tradycyjnych” operacji wojskowych (np.: obrona, natarcie).

2.1. OPERACJE POKOJOWE – PODSTAWOWE POJĘCIA I RODZAJE OPERACJI

„W operacjach pokojowych każdy żołnierz musi być świadomy, że zwycięstwem jest stworzenie warunków prowadzących do pokoju – a nie zniszczenie przeciwnika.”

Gen. bryg. Morris J. BOYD

Wnioski z analizy literatury wskazują, że pojęcie „operacji pokojowych” oraz „misji pokojowych” często używane jest zamiennie, co jak się wydaje jest spowodowane stopniem złożoności wymienionych pojęć oraz różnorodnością ich definicji, a czasami ich braku.

W literaturze związanej z działalnością Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) oba pojęcia tzn.: „operacja pokojowa” i „misja pokojowa” w zasadzie używane są zamiennie (np.: J.Rydzkowski, Słownik Organizacji Narodów Zjednoczonych, Wiedza Powszechna, Warszawa 2000, s.128), jednak prowadząc analizę z punktu widzenia poprawności językowej „misja to ważne zadanie do spełnienia, posłannictwo: misja polityczna. Powierzyć, zlecić, komu misję”¹, natomiast „operacja” to – „... Zaplanowana akcja wojskowa wykonana przez oddział żołnierzy albo przez całą armię, mającą na celu zdobycie określonego punktu strategicznego”². Można, zatem stwierdzić, że pojęcie „misja” odnosi się do działalności i aktywności politycznej, natomiast „operacja” dotyczy sfery militarnej. Z podkreśleniem, że celem wszelkiej działalności militarnej jest wsparcie działań politycznych poprzez tworzenia warunków zapobiegania oraz eskalacji a także rozwiązywania konfliktu.

¹ E. Sobol, *Mały Słownik Języka Polskiego*, PWN, Warszawa 1999, s.445.

² Tamże, s.570.

Wniosek ten jest zgodny ze stwierdzeniem Carla von Clausewitza, że „wojna jest niczym innym, jak dalszym ciągiem polityki przy użyciu innych środków...”³

W związku z tym można zaproponować następującą interpretację tych pojęć:

Misja pokojowa – to każda działalność służąca zarówno pokojowi i bezpieczeństwu, jak również kontrolowaniu i rozwiązywaniu konfliktów zarówno między państwami jak i wewnątrz państw.

Ponieważ definicja operacji pokojowych nie została zapisana w Karcie Narodów Zjednoczonych (KNZ), ani jak do tej pory nie została oficjalnie określona i przyjęta przez ONZ (między innymi z powodu braku konsensusu wszystkich państw, co do jej treści), pojęcie to jest używane w różnych kontekstach. Na przykład analizując dokumenty ONZ dotyczące praktycznej działalności tej organizacji w pierwszych latach jej funkcjonowania zamiast pojęcia „operacje pokojowe” używano pojęcia „operacje z udziałem personelu wojskowego” i dalej definiowano je: „jednak bez stosowania siły, podejmowane przez ONZ w celu pomocy w utrzymaniu lub przywróceniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa w rejonie konfliktu.”⁴ Innym określeniem również spotykanym w literaturze ONZ jest pojęcie „operacji polowych Narodów Zjednoczonych” w ramach, których: „... międzynarodowy personel cywilny i/lub wojskowy, rozmieszczony za zgodą stron i pod dowództwem ONZ w celu pomocy w opanowaniu i rozwiązaniu istniejących i potencjalnych konfliktów międzynarodowych lub wewnętrznych, ale mających wymiar międzynarodowy.”⁵ Brak zarówno jednoznacznych kryteriów pojęciowych, jak i wiążących się z tym definicji „... powoduje chaos pojęciowy i jednocześnie utożsamia (wszystkie operacje pokojowe – J.T.) z operacjami utrzymania pokoju (ang. peacekeeping operations) prowadzonymi przez ONZ...”⁶

³ C. Von Clausewitz, „O Wojnie”, Test, Lublin 1995, s. 763

⁴ W.H. Lewis, *Military Implications of United Nations Peacekeeping Operations*, NDU, Waszyngton. 1993, s.17

⁵ tamże, s. 17

⁶ M. Kowalewski, *Kryzys i rozwój operacji pokojowych*, *Sprawy Międzynarodowe nr 1*, PISM, Warszawa 1995, s. 99.

Interesująca próba uporządkowania terminologii podjęta została na przykład w 1996 roku przez Instytut Badań nad Obroną Narodową. Autorzy tej klasyfikacji podzielili operacje pokojowe na następujące typy:

- operacje utrzymania pokoju (ang. *peace-keeping operations*) – jest to działalność, która obejmuje przeprowadzanie misji obserwacyjnych, a także operacji rozdzielających walczące strony po zawarciu przez nie porozumienia;

a także

- operacje ambitniejsze (ang. *more ambitious operations*) – określone jako działalność obejmująca pomoc w tzw. okresie przejściowym – tzw. operacje budowania pokoju (ang. *peace-building operations*), jak również ochronę akcji humanitarnych (ang. *humanitarian operations*), a także wymuszanie pokoju (ang. *peace enforcement*)”⁷

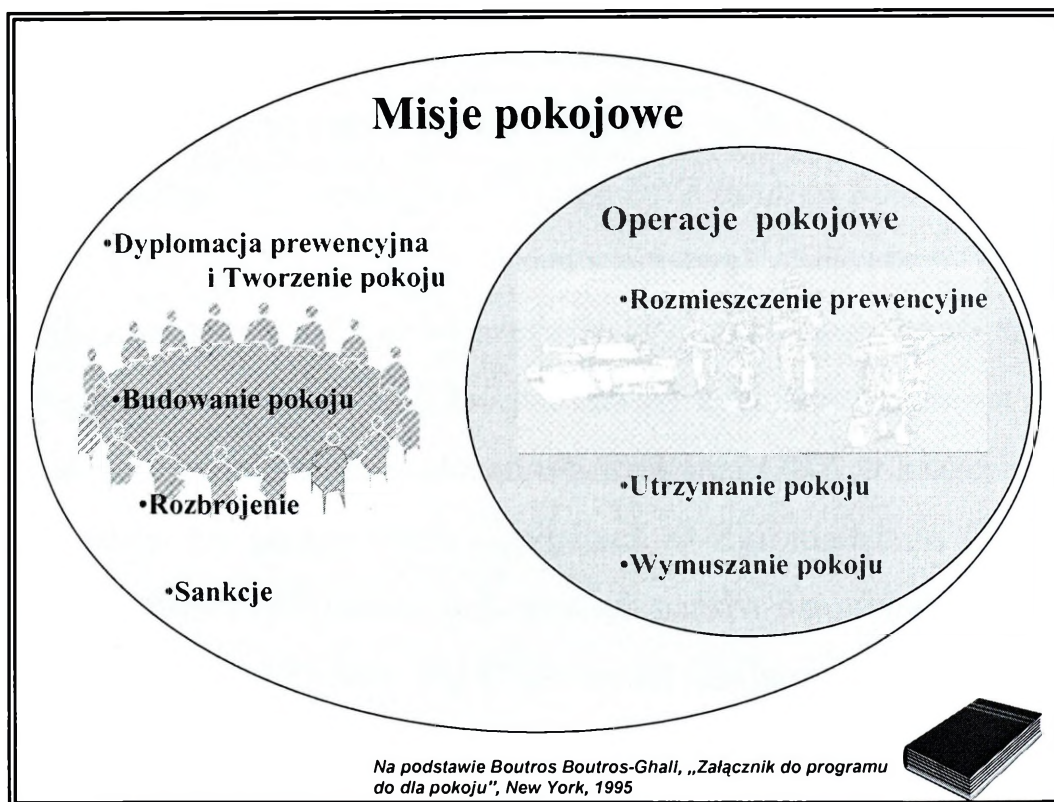
Jednak próba ta, w dalszym ciągu nie udzielała odpowiedzi na pytanie: co to są operacje pokojowe?

Również analiza polskiej literatury, pomimo ponad czterdziestoletniego uczestnictwa w różnych operacjach pokojowych nie pozwala na sformułowanie jednoznacznych wniosków dotyczących terminologii związanej z działalnością na rzecz pokoju. Pierwszą naprawdę pełną próbą była praca autorstwa F. Gągora i K. Paszkowskiego pt. ” Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP”. W pracy tej autorzy proponują następującą definicję „operacji pokojowych” – „... działania z ograniczonym użyciem sił zbrojnych podejmowane przez społeczność międzynarodową w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu.”⁸ Jednak z analizy tej definicji wynika, że pokrywa ona swym znaczeniem aktywność na rzecz pokoju, w której wiodącą rolę spełnia kontyngent wojskowy wypełniający oczywiście zadania jako Pokojowe Siły ONZ lub też siły ONZ wymuszające pokój.

W świetle powyższych analiz wydaje się, że najbardziej odpowiadającym obecnym wymaganiom (a także możliwym do określenia przyszłym wyzwaniom)

⁷ B.R. Pirnie, *Soldiers for Peace : An Operational Typology*, RAND, Santa Monica, 1996.

byłoby podejście syntetyzujące punkt widzenia zaprezentowany z jednej strony w literaturze ONZ, a z drugiej w cytowanej pracy F. Gagora i K. Paszkowskiego. W takim ujęciu pojęcie „misji pokojowej” pozostałoby w treści zaprezentowanej powyżej. Ponieważ użyte określenie „... każda działalność służąca pokojowi...” obejmuje swym zakresem całe spektrum działań (dyplomatycznych, ekonomicznych, militarnych) dlatego też ta część tej aktywności w której wiodącą rolę odgrywałby kontyngent wojskowy definiowana byłaby jako **operacje pokojowe** i rozumiane jako - *działania z ograniczonym użyciem sił zbrojnych dla których określony został precyzyjnie cel przez międzynarodową organizację uprawnioną przez społeczność międzynarodową, podejmowana w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu.*

Rys. 2.1. Zależności pomiędzy pojęciami misja pokojowa a operacja pokojowa
Źródło: opracowanie własne

⁸ F. Gagor, *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa 1998, s.52

2.2. MISJE I OPERACJE POKOJOWE ORGANIZACJI NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

Po udzieleniu odpowiedzi na pytanie dotyczące różnic pomiędzy misjami pokojowymi a operacjami pokojowymi krótko przedstawione zostaną poszczególne rodzaje misji pokojowych uwzględnione przez Sekretarza Generalnego ONZ Boutros Boutros-Ghalego w „Załączniku do Programu dla pokoju”

Zaznaczyć jednak należy, że odpowiedź na problemy zawarte we wstępie jest niezwykle trudna. Jest to spowodowane głównie tym, że dyskusje na temat kształtu misji pokojowych oraz ich rodzajów trwają cały czas i będą trwały tak długo jak długo będzie trwała dyskusja na temat roli Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz mechanizmów, którymi może posługiwać się ta organizacja w utrzymaniu pokoju na świecie. Szczególne znaczenie w tym zakresie posiada Rada Bezpieczeństwa, która o odpowiedź na pytanie dotyczące mechanizmów, którymi może się posługiwać w wykonywaniu swego zasadniczego obowiązku – tzn. "reakcji na zagrożenie pokoju", poprosiła ówczesnego Sekretarza Generalnego ONZ Boutros Boutros-Ghalego.

Odpowiadając na prośbę Rady Bezpieczeństwa⁹, Sekretarz Generalny ONZ (SG ONZ) Boutros Boutros-Ghali w czerwcu 1992 roku przedstawił raport zatytułowany „Program dla pokoju”¹⁰, w którym zawarł nowe spojrzenie na misje pokojowe ONZ, w celu zwiększenia skuteczności działania ONZ w zakresie utrzymania pokoju na świecie. Po późniejszych dyskusjach w Zgromadzeniu Ogólnym (ZO), Radzie Bezpieczeństwa (RB) oraz parlamentach państw członkowskich z okazji 50-lecia ONZ, 3 stycznia 1995 roku SG ONZ wydał „Załącznik do Programu dla pokoju”¹¹, który rozwija wątki przedstawione w „Programie dla pokoju”, a jednocześnie zawiera w sobie odpowiedzi na postulaty i wnioski z dyskusji nad propozycjami przedstawionymi we wspomnianym wyżej „Programie dla pokoju”. I ostatecznie przedstawił następujące rodzaje misji pokojowych:

⁹ Dokumenty ONZ S/23500

¹⁰ Dokumenty ONZ A/47/277-S/24111

- dyplomacja prewencyjna i tworzenie pokoju (ang. *preventive diplomacy and peacemaking*);
- utrzymanie pokoju (ang. *peace - keeping*);
- budowanie pokoju (ang. *peace building*);
- rozbrojenie (ang. *disarmament*);
- sankcje (ang. *sanctions*);
- wymuszanie pokoju (ang. *peace enforcement*).

2.2.1. Dyplomacja prewencyjna i tworzenie pokoju

Pojęcie dyplomacji prewencyjnej możemy przyjąć za Marianem Kowalewskim¹² i określić jako: permanentną misję pokojową o zasięgu światowym prowadzoną w czasie pokoju, której celem jest niedopuszczenie do przerodzenia się sporu w konflikt i jednocześnie jego rozwiązanie przy pomocy pokojowych środków.

W pewnym sensie dyplomację prewencyjną można, zatem postrzegać jako stałą, zakulisową działalność charakteryzującą system Narodów Zjednoczonych (NZ), w której SG i jego personel oraz społeczność dyplomatyczna poprzez m.in.: przeprowadzenie rozmów, konsultacje, mediacje, podejmuje wysiłek prewencyjny w wielu różnych sytuacjach na całym świecie.

Jednym z najważniejszych wniosków dotyczących skuteczności ONZ, który wyniknął między innymi w prowadzonej dyskusji, dotyczył zbyt małego nacisku ONZ na zapobieganie powstawaniu sytuacji konfliktowych. Tym bardziej, że działanie prewencyjne, podjęte możliwie wcześnie, jest najmniej skomplikowaną, najbardziej humanitarną i najmniej kosztowną metodą rozwiązywania sporów. Dlatego też zgodnie z zaleceniem Rady Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny utworzył Departament Spraw Politycznych „do wykonywania szeregu funkcji o charakterze politycznym, które poprzednio realizowane były w różnych działach Sekretariatu”,

¹¹ Dokumenty ONZ A/50/60-S/1995

¹² M.Kowalewski: *Kryzys i rozwój operacji pokojowych, Sprawy Międzynarodowe 1/1995*

takich jak: „śledzenie rozwoju sytuacji politycznej na całym świecie, analizowanie możliwości działań prewencyjnych ONZ, jak również działań sprzyjających rozwiązywaniu istniejących konfliktów”.¹³

Obecnie Sekretariat ONZ zatrudnia w Departamencie Spraw Politycznych około 40 osób, natomiast w operacjach pokojowych uczestniczyło w tym czasie około 30 tys.¹⁴ żołnierzy w błękitnych hełmach. Koszt poniesiony na pojedynczego uczestnika tych operacji pokojowych - jeżeli uwzględnić logistykę - znacznie przewyższa koszt zatrudnienia jednego pracownika ONZ zajmującego się dyplomacją prewencyjną.¹⁵

Istnieją dwa odmienne rodzaje dyplomacji prewencyjnej, które można określić jako:

- późne zapobieganie,
- wczesne zapobieganie.

Różnica pomiędzy **późnym zapobieganiem** a **wczesnym zapobieganiem** nie polega na tym, czy działanie zostało podjęte z opóźnieniem, czy we właściwym momencie. Dotyczy ona odmiennej perspektywy czasowej i różnych celów wspomnianych wyżej przedsięwzięć. Te różnice mają poważne konsekwencje dla sposobu realizacji dyplomacji prewencyjnej.

Stosując technikę **późnego zapobiegania** ONZ nadzoruje sytuację w różnych częściach świata, podejmując działanie w momencie uzyskania znacznej pewności, iż dany spór jest bliski przerodzenia się w konflikt zbrojny. Działanie prewencyjne w tym wypadku podejmuje Rada Bezpieczeństwa poprzez :

- **misje wyjaśniające** (na podstawie Deklaracji o ustaleniu faktów z 1991 roku);
- **zalecenie konkretnej procedury załatwienia sporu** (na podst. Art. 36 KNZ – pełen tekst Karty Narodów Zjednoczonych zawarty jest w załączniku numer 1);

¹³ Boutros Boutros-Ghali : *An Agenda for Peace* New York 1995 s. 32-33

¹⁴ *Ibidem* ,s 33

¹⁵ *Ibidem* ,s 33

- przyjęcie rezolucji wzywającej strony do zaniechania sporu i ostrzegającej je o możliwości dalszych działań Rady;
- lub rozmieszczenie prewencyjne.

Pojawił się tu nowy termin - **rozmieszczenie prewencyjne (preventive deployment)**. Definicję tego pojęcia podał Boutros Boutros-Ghali w „Załączniku do Pokoju” i jest to operacja pokojowa, która - *polega na rozmieszczeniu oddziałów wojskowych, obserwatorów wojskowych i związanego z tym personelu po jednej lub dwóch stronach granicy między stronami toczącymi spór*. Celem rozmieszczenia prewencyjnego jest zapobieżenia eskalacji działań i przerodzeniu się ich w konflikt zbrojny. Mogą temu towarzyszyć inne cele, jak na przykład uspokojenie społeczności w regionie przez nadzorowanie prawa i porządku, a także okazywanie innych form pomocy władzom miejscowym.¹⁶

Rozmieszczenie prewencyjne jest to nowa koncepcja, której znaczenie wzrosło po zastosowaniu jej - po raz pierwszy i jak dotąd jedyny - w byłej Jugosławii w Republice Macedonii.¹⁷ Celem tego działania było „odstraszenie” polegające w tym wypadku na tym, że Rada Bezpieczeństwa okazała zainteresowanie sytuacją w tym regionie Bałkanów oraz zasygnalizowaniu, iż w wypadku eskalacji sytuacji podjęte zostaną przez RB dalsze niezbędne kroki w celu rozwiązania kryzysu.

Drugim rodzajem dyplomacji prewencyjnej jest **wczesne zapobieganie**. Najogólniej rzecz określając polega ono na oferowaniu państwom członkowskim **usług** w zakresie rozwiązywania sporów, pomagając im tym samym w wykonywaniu zobowiązań wynikających z rozdziału VI Kart Narodów Zjednoczonych (KNZ), a mówiącym najogólniej rzecz biorąc o pokojowym rozwiązywaniu sporów. W

¹⁶ Boutros Boutros-Ghali : *An Agenda for Peace* New York 1995 s55

¹⁷ Ponieważ istniały obawy, że gdyby w sąsiedniej serbskiej prowincji Kosowo doszło do wybuchu konfliktu między Serbami a albańskimi muzułmanami, Republika Macedonii (której 1/4 część ludności stanowią Albańczycy) mogłaby zostać wciągnięta w konflikt - czyli typowa sytuacja „potencjalnego zagrożenia”. W grudniu 1992 roku **RB** wyraziła zgodę na rozmieszczenie niewielkiego 700-osobowego kontyngentu obserwatorów wojskowych i policji cywilnej, których zadaniem miało być nadzorowanie granicy i przekazywanie sprawozdań o wydarzeniach, które mogłyby oznaczać zagrożenie dla terytorium Republiki. Siły te (pomimo zwiększenia ich o 300 osób w 1993 roku) były tak małe, że samodzielnie nie mogłyby sobie poradzić w ewentualnym konflikcie.

związku z tym, zadaniem wczesnego zapobiegania jest udostępnienie fachowej pomocy strony trzeciej (w tym wypadku ONZ) w postaci „dobrych usług” i pośrednictwa w możliwie wczesnym stadium sporu, kiedy szansa jego rozwiązania jest największa.

Należy zaznaczyć, że techniki późnego i wczesnego zapobiegania nie wykluczają się wzajemnie, jednak wczesne zapobieganie pochłonięłoby prawdopodobnie mniejsze koszty i to zarówno finansowe, jak i ludzkie pomimo konieczności rozbudowania niezbędnego zespołu prowadzącego dyplomację prewencyjną.

Natomiast w razie nieskuteczności działań prewencyjnych i zmiany sytuacji kryzysowej w konflikt (wojnę). ONZ może przystąpić do przeprowadzenia misji **tworzenia pokoju**, jako *zewnętrznej akcji dyplomatycznej, mającej doprowadzić do rozejmu i ostatecznie do trwałego pokoju*. Celem tak zdefiniowanej misji pokojowej jest *ograniczenie intensywności konfliktu, rozdzielenie walczących stron, wstrzymanie rozlewu krwi, zwrócenie stron na drogę pokojowego rozwiązywania konfliktów i ostatecznie do osiągnięcia trwałego rozwiązania lub przygotowanie porozumienia pokojowego*.¹⁸

Metody osiągnięcia tego celu, są takie same jak w przypadku dyplomacji prewencyjnej i zawarte są w art. 33 KNZ obejmując:

- rokowania,
- badania,
- pośrednictwo,
- pojednanie,
- arbitraż,
- postępowanie sądowe,
- odwołanie się do organów lub układów regionalnych.

Analizując przebieg misji tworzenia pokoju można wyodrębnić dwa etapy:

Etap I - obejmujący podejmowanie środków mających położyć kres działaniom zbrojnym. Jest to etap uporania się z konfliktem zbrojnym, który umożliwia

stronom konfliktu zawarcie porozumienia o przerwaniu ognia oraz wstrzymanie działań militarnych w rejonie konfliktu (tzw. conflict management);

Etap II – ukierunkowany jest na osiągnięcie trwałego politycznego porozumienia pomiędzy stronami konfliktu, które powinno doprowadzić do jego rozwiązania i przywrócenia pokoju w rejonie kryzysu.

2.2.2. Utrzymanie pokoju

*„Peacekeeping - jest rodzajem operacji,
która rozszerza możliwości zarówno w
zapobieganiu konfliktom jak i przywróceniu pokoju”*

Boutros Boutros-Ghali - lipiec 1992

Kolejną kategorią zaangażowania międzynarodowego w rozwiązywanie sytuacji kryzysowych jest operacja utrzymania pokoju. Najpełniejszą definicję podaje International Military and Defense Encyclopedia: *„jest to użycie personelu wielonarodowego zarówno wojskowego jak i cywilnego do zapobiegania i powstrzymywania stron konfliktu przed użyciem przez nie siły. Celem tej operacji jest zapobieganie, powstrzymywanie, wyhamowywanie i zakończenie działań wojennych między państwami lub wewnątrz państw poprzez mediację strony trzeciej; zorganizowanie i kierowanie użyciem międzynarodowych sił wojskowych, policyjnych i cywilnych w celu przywrócenia i utrzymania pokoju”*.¹⁹

Zaznaczyć należy, że pojęcie utrzymanie pokoju nie jest ani definiowane, ani opisane w KNZ. Jest ono powszechnie uznane za wytwór ONZ i jak podaje „International Military and Defense Encyclopedia” weszło ono do użycia w oficjalnej terminologii ONZ na początku 1960 roku i jest na tyle skutecznie stosowane, że zdobyło sobie zasłużone zaufanie do tego stopnia, że w 1988 roku Siłom Utrzymania Pokoju przyznano Pokojową Nagrodę Nobla.

¹⁸ Boutros Boutros-Ghali : *An Agenda for Peace* New York 1995 s. 57-58

Czym zatem jest utrzymanie pokoju? Można określić je jako opcję dostępną podczas wypracowywania pokoju w celu wspomżenia stron w zapełnieniu luki między wolą pokoju a osiągnięciem pokoju.

Operację utrzymania pokoju wspomagają:

- zachowanie zawieszenia broni;
- budowa zaufania pomiędzy stronami konfliktu;
- ustanowienie sprzyjających warunków trwałego rozwiązania konfliktu.

Jednak jak wskazuje Boutros Boutros-Ghali: „...charakter operacji utrzymania pokoju przeszedł w ostatnich latach szybką ewolucję...”²⁰ tzn. operacje te przybrały znacznie szerszy, bardziej aktywny i wielofunkcyjny charakter. Nastąpiło to w rezultacie uznania faktu, że tradycyjne formy utrzymania pokoju w przeszłości często nie wystarczały do osiągnięcia trwałego rozwiązania konfliktu. Poważnie zmienił się także charakter konfliktów, w których rozwiązywaniu biorą udział siły ONZ, tzn. „z pięciu operacji utrzymania pokoju prowadzonych na początku 1988 roku, cztery dotyczyły wojen między państwami i tylko jedna (20%) konfliktu wewnątrzpaństwowego. Z 21 operacji podjętych od tego czasu tylko 8 związanych jest z wojnami międzypaństwowymi, podczas gdy 13 (62%) wiąże się z konfliktami wewnątrzpaństwowymi, chociaż niektóre jak zwłaszcza w byłej Jugosławii, mają również wymiar międzynarodowy. Z 11. operacji podjętych po styczniu 1992 roku wszystkie z wyjątkiem dwóch - czyli 82% - odnoszą się do konfliktów wewnątrzpaństwowych”.²¹

Ten nowy rodzaj konfliktów ma pewne charakterystyczne cechy:

- w konflikcie uczestniczą nie tylko wojska regularne;
- często są to wojny partyzanckie bez jasnych linii frontu;
- ofiarami często są osoby cywilne;
- następuje upadek instytucji państwowych zwłaszcza policji, sądownictwa;
- ulegają zawieszeniu funkcje rządu;

¹⁹ *International Military and Defense Encyclopedia New York 1993 Vol. 5, tłumaczenie własne*

²⁰ *Boutros Boutros-Ghali : An Agenda for Peace New York 1995 s.63*

- niszczone zostaje majątek narodowy;
- brakuje doświadczonych urzędników, lekarzy, nauczycieli itp.

Oznacza to, że interwencja międzynarodowa musi wykroczać poza zadania wojskowe czy humanitarne i obejmować działania na rzecz pojednania narodowego oraz przywrócenia skutecznych rządów.

Pierwszym przykładem znaczącej i zakończonej dużym sukcesem operacji rozszerzonego utrzymania pokoju była misja UNTAG (United Nations Transition Assistance Group in Namibia) oraz później realizowane z różnym sukcesem operacje w Kambodży - UNTAC (United Nations Transitional Authority in Cambodia), Angoli - UNAVEM (United Nations Angola Verification Mission), Salwadorze - ONUSAL (United Nations Observer Mission in El Salvador), Mozambiku - ONUMOZ (United Nations Operation in Mozambique) i Saharze Zachodniej - MINURSO (United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara).

Jednak najbardziej ambitną i skomplikowaną operacją utrzymania pokoju jest operacja UNTAC w Kambodży²², w trakcie, której (nie wnikając w popełnione błędy):

- repatriowano prawie 370 000 osób;
- uwolniono więźniów politycznych;
- utworzono partie polityczne, które mogły podjąć działalność;
- zorganizowano i przeprowadzono wybory;
- doprowadzono do utworzenia rządu tymczasowego;
- odbudowano administrację państwową;
- uruchomiono projekty rozwojowe;
- odbudowano system szkolnictwa i służby zdrowia.

Jak widać zakres realizowanych zadań w tego typu operacji jest bardzo szeroki. Wzrasta również zapotrzebowanie na tego typu operacje we współczesnym świecie i jeżeli w latach 1945-1987 podjęto 13 operacji utrzymania pokoju to, po

²¹ *Ibidem*, s.13

1987, czyli w ciągu dziesięciu lat - dalszych 13. W związku ze stale zwiększającym się zakresem zadań realizowanym w tego typu operacjach nieporównywalnie wzrastają koszty tych operacji - od 1992 roku wyniosły one około 8,3 mld dolarów.²³

Nie zmieniają się natomiast ustalone warunki powołania operacji utrzymania pokoju. Należą do nich:

- jasny i realistyczny mandat operacji;
- współpraca stron konfliktu w jego wykonaniu;
- stałe poparcie Rady Bezpieczeństwa;
- gotowość państw członkowskich do dostarczenia potrzebnego personelu wojskowego, policyjnego i cywilnego w tym również specjalistów;
- skuteczne kierownictwo ONZ zarówno w siedzibie głównych organów ONZ jak i w rejonie prowadzenia operacji utrzymania pokoju;
- adekwatne wsparcie finansowe i logistyczne²⁴.

W związku z tak określonymi warunkami powoływania operacji utrzymania pokoju interesującym problemem jest odpowiedź na pytanie: **jak podejmowana jest decyzja i jak planowana jest operacja utrzymania pokoju oraz kto ma prawo zgłoszenia wniosku dotyczącego podjęcia tej inicjatywy?**

Odpowiedzi na powyższe pytania można udzielić po analizie dokumentów ONZ. Wynika z nich, że wniosek o użyciu sił pokojowych może zgłosić:

- każde zainteresowane państwo, lub grupa państw;
- Zgromadzenie Ogólne,
- Sekretarz Generalny,
- Rada Bezpieczeństwa.

²² Gareth Evans : *Cooperating for Peace, St.. Leonards 1993 ,s.67*

²³ Boutros Boutros-Ghali : ..., *op. cit.* , s.62

²⁴ *Ibidem* s.24

Tabela 2.1.

Ewolucja operacji utrzymania pokoju, oraz zakresu wykonywanych w jej trakcie zadań

OPERACJE UTRZYMANIA POKOJU		ZAKRES ZADAŃ	
I GENERACJA	np.:UNDOF	nadzorowanie	porozumień
		o przerwaniu ognia,	
II GENERACJA	np.:UNTAG	skład uczestników	poszerzony
		o komponent cywilny,	
III GENERACJA	np.:UNOSOM	obrona praw człowieka,	
		pomoc humanitarna,	
IV GENERACJA	np.:IFOR	tzw. "robust PKO"²⁵	
		możliwość użycia siły,	

Natomiast decyzja podjęta może zostać przez:

- Zgromadzenie Ogólne,
- lub Radę Bezpieczeństwa.

Podsumowanie zawarte zostało w tabeli 2.2. w której podane są również odpowiednie artykuły Karty Narodów Zjednoczonych określające zarówno prawo inicjatywy jak i decyzji dotyczących podjęcia działań na rzecz rozwiązania sytuacji kryzysowej.

²⁵ PKO - *peace – keeping operation*

Tabela 2.2.

Przedstawienie organów podejmujących inicjatywę i decyzję odnośnie powołania operacji pokojowej z użyciem Sił Pokojowych

Czynność	Kto	Podstawa (KNZ)
INICJATYWA	Każde państwo, lub grupa państw,	Art. 35
	Zgromadzenie Ogólne,	Art. 11
	Sekretarz Generalny,	Art. 39
	Rada Bezpieczeństwa,	Art. 24
DECYZJA	Zgromadzenie Ogólne; Rada Bezpieczeństwa:	Art. 14, Art. 24,29,

Po podjęciu decyzji przez odpowiedni organ tzn.: Zgromadzenie Ogólne lub Radę Bezpieczeństwa następuje szereg kolejnych procedur politycznych i operacyjnych dotyczących operacji utrzymania pokoju. Rezolucję w sprawie operacji podejmuje Rada Bezpieczeństwa i ona też określa „ogólny mandat”, który między innymi zobowiązuje Sekretariat Sekretarza Generalnego do przygotowania Raportu Sytuacyjnego. Proces ten rozpoczyna okres rozpoznania zarówno państwa-gospodarza operacji utrzymania pokoju, jaki i warunków, którymi to państwo-gospodarz dysponuje, a w tym:

- terenu;
- infrastruktury gospodarczej;
- komunikacyjnej;
- możliwości transportowych;
- aprowizacyjnych itp.

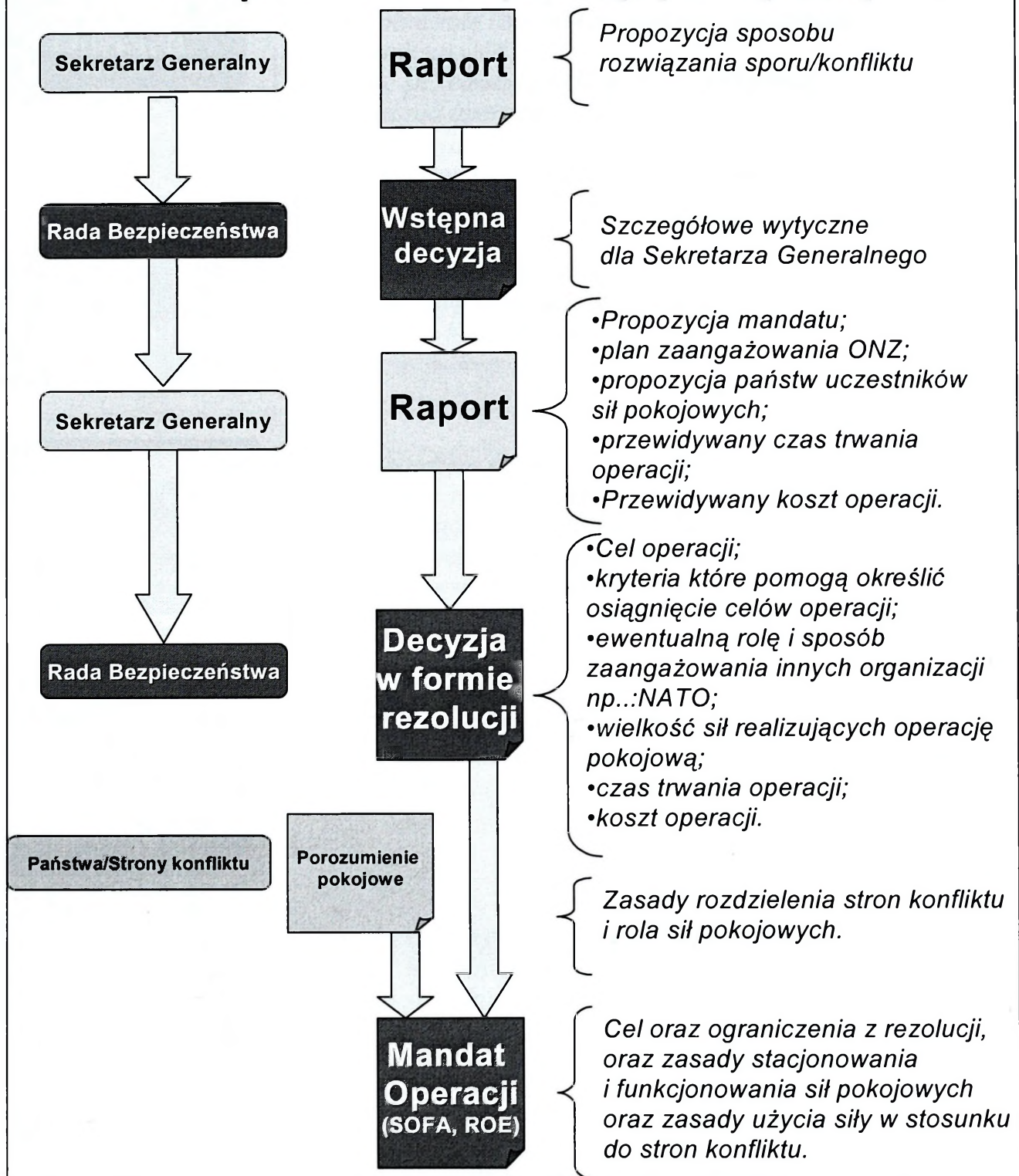
Proces ten może trwać długo, na przykład w przypadku Kambodży (APRONUC) Sekretarz Generalny otrzymał Raport Sytuacyjny po upływie dwóch lat. Natomiast w przypadku Namibii (UNTAG) przeprowadzenie operacji w rejonie konfliktu opóźniona o dziewięć lat, ponieważ dopiero po tym okresie sporządzono Raport Sytuacyjny.

W następnym etapie Sekretarz Generalny przedstawia Raport do rozpatrzenia przez Radę Bezpieczeństwa. W przypadku aprobaty udzielonej Raportowi, Rada Bezpieczeństwa wydaje drugą rezolucję o operacji pokojowej i jej państwowo-gospodarzu dla Sił Pokojowych. Rezolucja ta stanowi podstawę do podjęcia (jeszcze nieformalnych) kontaktów z państwami, które mogą wyznaczyć kontyngenty do międzynarodowych sił pokojowych. Przygotowywany jest także budżet operacji. Czynnościami tymi zajmują się ogniwa administracyjne i finansowe ONZ. Projekt budżetu, w następnej kolejności, jest kierowany do Komitetu Zgromadzenia Ogólnego i podlega procedurze zatwierdzenia poprzez głosowanie w Zgromadzeniu Ogólnym. Po uchwaleniu budżetu do pracy przystępuje Sekretarz Generalny ONZ, który musi odpowiedzieć na trzy kolejne pytania:

- jaki to rodzaj operacji pokojowej jest najbardziej adekwatny do rozwiązania zaistniałej sytuacji kryzysowej?
- w jaki sposób przygotować siły i środki dla całej misji jak i operacji pokojowej?
- kiedy rozpocząć misję pokojową?

Udzielenie odpowiedzi na powyższe pytania otwiera drogę do podjęcia opracowania mandatu operacji oraz jej planu (zakres tych czynności przedstawiono na rysunkach 2.2 i 2.3).

Sposób podejmowania decyzji o powołaniu operacji pokojowej

Rys 2.2. Sposób podejmowania decyzji o operacji pokojowej ONZ

Źródło: Opracowanie własne

Podstawowe dokumenty opracowywane w trakcie planowania operacji pokojowej

Mandat Operacji

*Cel operacji;
kryteria które pomogą określić osiągnięcie celów operacji;
ewentualną rolę i sposób zaangażowania innych organizacji np.: NATO;
wielkość sił realizujących operację pokojową;
czas trwania operacji;
koszt operacji;
podstawy prawne zaangażowania sił pokojowych (rozdział KNZ).*

Plan Operacji

*Plan ogólny zaangażowania ONZ;
Plan finansowy realizacji misji pokojowej;
Plan pomocy humanitarnej.*

Umowa z państwem -gospodarzem

*Zaaprobowania rezolucji RB ONZ;
zapewnienie swobody poruszania się siłom pokojowym;
uznanie wyłącznej kontroli ONZ lub wyznaczonej organizacji regionalnej nad siłami pokojowymi;
ustalenia dotyczące zasad stacjonowania sił pokojowych (obowiązki, przywileje i status sił pokojowych).*

Umowy z państwami wydzielającymi kontyngenty

*Zasady i warunki przekazania wojsk jak i sprzętu w tym ToA (ang. Transfer of Authority);
postanowienia dotyczące s[praw administracyjnych i finansowych.*

Umowy z państwami odnośnie tranzytu sił pokojowych

*Obowiązki, przywileje i status sił pokojowych;
zasady i sposoby realizacji tranzytu personelu i sprzętu sił pokojowych.*

Rys 2.3. Podstawowe dokumenty i ich treść opracowywane w trakcie planowania operacji pokojowej

Zródło: opracowanie własne

Dokumenty te określają również zadania realizowane przez Siły Pokojowe realizujące operację pokojową w ramach misji pokojowej.

W operacjach utrzymania pokoju kluczowym problemem jest użycie sił doraźnych ONZ. Jak wspomniano wcześniej jest to możliwe tylko i wyłącznie za zgodą i na warunkach określonych w porozumieniu zawartym między stronami konfliktu. Z tego też względu zadania wykonywane przez siły doraźne ONZ są różne w każdej z realizowanej misji. Można także stwierdzić, że wraz z rozszerzeniem charakteru misji utrzymania pokoju, rozszerza się także zakres zadań wykonywanych przez siły doraźne ONZ. Do najważniejszych możemy zaliczyć²⁶:

- obserwacja i nadzorowanie linii wstrzymania ognia (np. UNDOF - UNITED NATIONS DISENGAGEMENT OBSERVER FORCE);
- obserwacja warunków po jednej lub po obu stronach granicy (np. UNIMOG - UNITED NATIONS IRAN - IRAQ MILITARY OBSERVER GROUP);
- ustalenie faktów i obserwacja wypadków rzekomej interwencji z zewnątrz w wewnętrzne sprawy państw (UNAVEM - UNITED NATIONS ANGOLA VERIFICATION MISSION);
- pomoc w utrzymaniu prawa i porządku na wniosek państwa - na terytorium znajdującym się pod jego jurysdykcją (np. UNMIH - UNITED NATIONS MISSION IN HAITI);
- nadzorowanie wyborów (plebiscytów) i wykonania postanowień rozejmowych (UNTAG - UNITED NATIONS TRANSITION ASSISTANCE GROUP IN NAMIBIA);
- czasowe administrowanie, a nawet okupowanie jakiegoś terytorium (UNTAC - UNITED NATIONS TRANSITIONAL AUTHORITY IN CAMBODIA);
- ochrona personelu, miejsc lub urządzeń międzynarodowych m.in. z pomocą humanitarną (UNOSOM - UNITED NATIONS OPERATION IN SOMALIA);

²⁶ Czesław DEĞA : *Udział Wojska Polskiego w misjach pokojowych ONZ*, AON Warszawa 1993, s.34-35,

- zabezpieczenie określonego statusu stref zdemilitaryzowanych, oddanych pod kontrolę ONZ (tzw. UNITED NATIONS PROTECTED AREAS - UNPA) - (UNPROFOR - UNITED NATIONS PROTECTION FORCE);
- wykonywanie innych zadań nie mających charakteru sankcji, zleconych mandatem organu, który je powołał:
 - o zbieranie informacji (np. UNTSO - UNITED NATIONS TRUCE SUPERVISION ORGANIZATION);
 - o przeciwdziałanie handlowi bronią (UNOMIL - UNITED NATIONS OBSERVER MISSION IN LIBERIA);
 - o zabezpieczenie funkcjonowania środków użyteczności publicznej (UNMIH);
 - o pośrednictwo w wymianie rannych i więźniów (UNIMOG);
 - o pośrednictwo w przemieszczaniu ludności (UNOMUR/ UNAMIR - UNITED NATIONS OBSERVER MISSION UGANDA - RWANDA/UNITED NATIONS ASSISTANCE MISSION for RWANDA);
 - o przestrzeganie praw człowieka (ONUSAL - UNITED NATIONS OBSERVER MISSION IN EL SALVADOR) lub rozminowanie terenu (UNOMUR / UNAMIR).

Wymienione misje stanowią tylko przykład, ponieważ najczęściej przed każdą z misji utrzymania pokoju stawianych jest szereg z wymienionych wyżej zadań, natomiast rozminowanie terenu lub tylko kierowanie nim i pomoc, dotyczy chyba każdej z podjętych misji utrzymania pokoju.

Rozszerzające się spektrum zadań wymaga też zwiększenia liczby personelu oraz specjalności potrzebnych do ich wykonania. Tylko do stycznia 1992 roku, jak podaje Boutros Boutros-Ghali, pod flagą ONZ służyło 528 tysięcy osób zarówno personelu wojskowego, policyjnego i cywilnego. Prawie 800 osób pochodzących z 43 krajów zginęło w służbie ONZ.²⁷ W samym tylko roku 1995 w 16 misjach

²⁷ Boutros Boutros-Ghali : *An Agenda for Peace New York 1995 s.32 ,stan na dzień 01.06..1994.*

utrzymania pokoju służyło prawie 80 tysięcy personelu.²⁸ A zaznaczyć należy, że ze względu na rozwój sytuacji politycznej coraz więcej krajów zwraca się z prośbą do ONZ o pomoc w rozwiązywaniu problemów.

2.2.3. Budowanie pokoju

Kolejnym rodzajem misji pokojowej podejmowanej przez ONZ jest budowanie pokoju. Także w tym przypadku nie możemy posłużyć się definicją zawartą w dokumentach normatywnych ONZ. Na podstawie analizy dostępnej literatury można natomiast stwierdzić, że najpełniejszą definicję budowania pokoju podaje Gareth Evans – *misja budowania pokoju jest to zbiór wewnętrznych i międzynarodowych wysiłków mających na celu rozwój instytucji państwowych oraz ogólniej - tworzenie lub odtwarzanie wewnątrz państw warunków niezbędnych do przekształcenia ich w państwa stabilne i trwałe.*²⁹ Podsumowując można stwierdzić, że celem tej misji jest rozwiązanie przyczyny sporu, konfliktu lub kryzysu w taki sposób aby zapobiec jego nawrotowi.

Większość działań składających się na budowanie pokoju pokrywa się z mandatami różnych programów, funduszy, urzędów i agencji systemu NZ odpowiedzialnych za dziedziny: gospodarczą, społeczną, humanitarną i praw człowieka. Misja budowania pokoju początkowo może być wsparta operacją utrzymania pokoju – gdyż jak opisano to wcześniej jednym z podstawowych celów utrzymania pokoju jest stworzenie warunków umożliwiających wprowadzenie oraz działanie programów, funduszy, urzędów czy też agencji zarówno rządowych, jak i pozarządowych na terenie misji pokojowej.

²⁸ *Ibidem* s.41

²⁹ Gareth Evans : *Cooperating for Peace, St.. Leonards 1993 ,s.54*

2.2.4. Wymuszanie pokoju

Kolejną operacją pokojową jest wymuszanie pokoju - jest to groźba użycia siły lub jej użycie w celach pokojowych w odpowiedzi na konflikt lub inne poważne kryzysy bezpieczeństwa.³⁰ Celem tej operacji jest niedopuszczenie do powstania konfliktu lub jego przerwanie przy użyciu sił pod egidą ONZ. Operacja wymuszania pokoju nie wymaga zgody wszystkich stron konfliktu.

Zaznaczyć jednak należy, że rozważenie użycia siły wojskowej przez ONZ może nastąpić tylko wtedy, gdy zawiodą inne mechanizmy rozwiązywania sporów lub konfliktów zbrojnych, a sytuacja grozi „długotrwałym rozlewem krwi, zniszczeniami lub nie napotyającym oporu triumfem agresji”.³¹

Zgodnie z artykułem 42 KNZ, RB ma prawo podjąć akcję wojskową w celu utrzymania lub przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Ponieważ przepis ten z tego powodu, że ONZ nie dysponuje swoimi siłami zbrojnymi, a praktyczne egzekwowanie art. 43 KNZ - dotyczącego wydzielania kontyngentów wojskowych dla potrzeb ONZ - jest wręcz niemożliwe (np. w maju 1994 roku RB postanowiła rozszerzyć misję pomocy ONZ dla Ruandy (UNAMIR), żaden z 19 rządów, które zobowiązane były wówczas do trzymania w gotowości oddziałów wojskowych, nie zgodził się na ich dostarczenie).³² Dlatego też RB w dwóch przypadkach upoważniła państwa członkowskie do podjęcia działań w jej imieniu. Dotyczyło to podjęcia akcji wymuszania pokoju na Półwyspie Koreańskim w 1950 roku (załącznik 3) oraz w 1990 w odpowiedzi na agresję Iraku na Kuwejt.

Obok tych dwóch, trzecim przykładem jest operacja w byłej Jugosławii, kiedy to w latach 1992-1993 przyznano mandaty na podstawie rozdziału VII KNZ, *rozszerzając operację utrzymania pokoju realizowaną przez Siły ochronne ONZ (UNPROFOR), które miały zagwarantować, szczególnie w Bośni i Hercegowinie, bezpieczną dostawę pomocy humanitarnej (rezolucje: 807, 815, 819 i 824 RB z 1993)*

³⁰ Gareth Evans : *Cooperating for Peace, St.. Leonards 1993*, s.39

³¹ Boutros Boutros-Ghali : *An Agenda for Peace New York 1995* s33

³² Boutros Boutros-Ghali : ..., *op. cit.*, s.29

oraz ochronę stref bezpieczeństwa (rezolucje 836 i 844). RB podjęła również akcję w celu wymuszenia zachowania „nienaruszalności strefy powietrznej”³³ w Bośni i Hercegowinie.

Czwartym przykładem jest rozszerzenie mandatu, który pierwotnie miał jednoznaczny „charakter humanitarny”³⁴ misji w Somalii - UNSOM - „o wymuszenie pokoju w celu wsparcia akcji humanitarnej”³⁵.

Dwa ostatnie przykłady jak podkreśla to Boutros Boutros-Ghali są bardzo pouczające, gdyż w obu przypadkach pierwotnie prowadzone operacje utrzymania pokoju uzyskały dodatkowe mandaty, które wymagały użycia siły - a więc **nie mogły** być łączone z istniejącymi już pierwotnymi mandatami, które wymagały zgody stron konfliktu na działania sił pokojowych. Natomiast od tychże sił pokojowych wymagały bezstronności i właśnie nie używania siły. Sytuacja ta doprowadziło do utraty zgody stron konfliktu i w konsekwencji zaprzestania przez nie współpracy z siłami pokojowymi. A z drugiej strony nowe zadania mandatowe nie mogły być wykonane bez zapewnienia znacznie większych możliwości wojskowych niż te, które zostały udostępnione do wykonywania poprzednich zadań – tak jak to miało miejsce w byłej Jugosławii. Takie postępowanie było jednym z głównych powodów porażki obu wyżej wymienionych misji. W związku z tym, zdając sobie sprawę z możliwości podjęcia operacji wymuszania pokoju, jak zaznacza to Boutros-Ghali, „konieczne jest jednak nieuleganie pokusie użycia siły wojskowej w celu przyspieszenia procesów pokojowych”.

Podsumowując analizę dwóch podstawowych rodzajów operacji pokojowych w których istotną rolę odgrywa komponent wojskowy, różnica między operacją utrzymania a wymuszenia pokoju polega na tym, że: utrzymanie pokoju z założenia opiera się na współpracy i - z wyjątkiem samoobrony - formy działania są w niej całkowicie pokojowe. Natomiast wymuszanie pokoju zakłada opór jednej lub więcej

³³ Rezolucja RB nr 816

³⁴ Rezolucja RB nr 794

³⁵ Rezolucja RB nr 814

stron, dlatego metody działania mają charakter przymusowy w takim zakresie jakim jest to konieczne.

2.2.5. Sankcje

Kolejnym mechanizmem, który może zastosować ONZ w celu rozwiązania sytuacji kryzysowej a które przedstawił Boutros Boutros-Ghali są sankcje. Sankcje to, *pozamilitarne środki wymuszania obejmujące odmowę dostępu do towarów, usług i zaspokojenia innych zewnętrznych potrzeb niezbędnych lub ważnych dla zachowania infrastruktury ekonomicznej, społecznej lub politycznej danego państwa lub strony konfliktu*. Podejmowane są one w celu wymuszenie zaprzestania działań naruszających pokojowe współistnienie prowadzonych przez państwo lub strony konfliktu.

Art. 41 KNZ upoważnia RB do wezwania „państw członkowskich ONZ do zastosowania środków nie pociągających za sobą użycia siły zbrojnej w celu przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa”.³⁶ Są to, zatem środki podejmowane przez społeczność międzynarodową na wniosek RB nie wymagające użycia siły, ani groźby jej użycia, których celem jest wymuszenie zaprzestania działań przez państwo, państwa lub strony konfliktu.

Sankcje mają zarówno wspomóc skuteczność ONZ w innych rodzajach operacji (misji) pokojowych, ale mogą również same stanowić mogą rodzaj misji pokojowej - często długotrwałej, ale jak pokazuje analiza przykładów zastosowania ich - skutecznej. Jako przykład - najdłużej i w efekcie najsukuteczniej zastosowanych sankcji jest nałożonych ich na RPA.³⁷

³⁶ Karta Narodów Zjednoczonych oraz Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości: Departament Informacji ONZ, New York 1971

³⁷ Pierwsze nałożone na podstawie rezolucji nr 232 z 1966 roku, następnie wprowadzenie embarga na handel bronią z RPA na podstawie rezolucji RB nr 418 (1977 roku), 558 (1984) i 591 (1986). Kolejne wszechstronne sankcje zastosowane w latach 1973-1986 przez wiele różnych narodowych i międzynarodowych organów np. Organizację Państw Eksportujących Ropę Naftową (OPEC), Wspólnotę Brytyjską, EWG, USA i chyba najbardziej dotkliwa sankcja finansowa, nałożona przez banki i sektor prywatny uzupełniły wachlarz sankcji przyjętych przez RB. Te różne poziomy sankcji

Ogólnie w historii ONZ zdarzyło się siedem przypadków wprowadzenia sankcji, z tego aż pięć po roku 1990 - są to sankcje wobec Iraku, byłej Jugosławii, Somalii, Libii i Haiti oraz dwa wcześniejsze przypadki tzn. właśnie wobec Rodezji³⁸ i Republiki Południowej Afryki.

Podkreślić należy, że środki o charakterze sankcji różnią się w każdym z przypadków i niektóre z nich przewidziane w ramach artykułu 41 - tzn. przerwanie komunikacji i zerwanie stosunków dyplomatycznych po roku 1990 w ogóle nie były wykorzystywane przez RB. Natomiast były stosowane inne środki - nie wyszczególnione w artykule 41, takie jak ograniczenie współpracy sportowej, naukowej i technicznej (np. w odniesieniu do Serbii i Czarnogóry).

Wprowadzane sankcje z reguły nie obejmują dostaw medycznych, podobnie jak żywności, (choć odnośnie Iraku sankcje nie objęły tylko dostaw żywności ze względów humanitarnych).³⁹

Najczęściej stosowanym pojedynczym środkiem o charakterze sankcji - który stosowano w każdym z siedmiu przypadków - jest embargo na broń. Co prawda nie zawsze środek ten łagodzi konflikt, ale podkreśla postawę społeczności międzynarodowej. Natomiast najbardziej powszechną i jedną z najskuteczniejszych sankcji jest embargo na produkty naftowe - jest to typowa sankcja ekonomiczna. Oczywiście sankcje, żeby były skuteczne, to oprócz wprowadzenia wymagają stosowania ich przez wszystkie zainteresowane państwa i strony - jeśli mają przynieść rezultat. Niestety, na podstawie analizy przykładów można stwierdzić, że często przeważają

wspomagane przez szeroką koalicję w społeczności międzynarodowej pomogły z czasem doprowadzić do izolacji RPA, wpływając tym samym na zmianę polityki wewnętrznej szczególnie na ochronę praw człowieka

³⁸ Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 277 z 18 III 1970

Rada Bezpieczeństwa... w oparciu o treść rozdziału VII Karty :

1. Potępia nielegalne proklamowanie republiki przez nielegalny reżim w Południowej Rodezji;
2. Postanawia, że państwa członkowskie ONZ powstrzymują się od uznawania tego nielegalnego reżimu oraz od udzielenia mu jakiegokolwiek pomocy;
3. Wzywa państwa członkowskie do podjęcia, w płaszczyźnie krajowej, stosownych środków w celu zagwarantowania, że żaden akt zrealizowany przez urzędników i instytucje nielegalnego reżimu w Południowej Rodezji nie będzie uznawany oficjalnie lub w jakikolwiek inny sposób, także w płaszczyźnie sądowej, przez kompetentne organy ich państw...

³⁹ Rezolucja RB nr 661/1991

tu interesy narodowe, czy nawet prywatne i z tego względu skuteczność sankcji jest różna. Tak było z sankcjami wobec RPA - dlatego m.in. trwały one tak długo. Tak było również z sankcjami wobec byłej Jugosławii, co mogliśmy sami zaobserwować.

Można, więc wyciągnąć następujący wniosek: żeby sankcje okazały się skuteczne muszą mieć jasno zdefiniowane i możliwe do osiągnięcia cele oraz muszą być rygorystycznie wprowadzone w życie.

2.2.6. Rozbrojenie

Ostatnim przedstawionym przez Boutrosa Boutrosa-Ghalego mechanizmem będący m w dyspozycji ONZ jest rozbrojenie, a jest ono jednym ze środków utrzymania pokoju międzynarodowego polegającym na regulacji i/lub redukcji zbrojeń zarówno w sensie globalnym jak i regionalnym tzn. dotyczącym obszaru konfliktu. Celem tej misji pokojowej ONZ - w sensie **globalnym** - jest utrzymanie pokoju i bezpieczeństwa, oraz zmniejszenie ryzyka powstania konfliktów, natomiast w sensie **regionalnym** - pozbawienie stron konfliktu środków walki.

Problematyka rozbrojeniowa zawarta jest już w artykule 11 KNZ mówiącym, że rozbrojenie jest jednym ze środków utrzymania pokoju międzynarodowego. Przepis ten określa kompetencje Zgromadzenia Ogólnego NZ i stanowi, że organ ten „może rozważać ogólne zasady współpracy nad utrzymaniem pokoju i bezpieczeństwa, łącznie z zasadami dotyczącymi rozbrojenia i regulacji zbrojeń”.⁴⁰ Dlatego też już na I sesji ZO NZ uchwalona została rezolucja nr 41 (z dnia 14 grudnia 1948 roku) ustalająca zasady ogólnej regulacji i redukcji zbrojeń. A tworząc następnie Komitet Dwunastu obejmujący m.in. Komisję Energii Atomowej i Zbrojeń Klasycznych (1950) i przekształcając go w Komisję Rozbrojeniową.⁴¹ Stworzono warunki do wprowadzenia tych mechanizmów w życie. I podsumowując chyba bez

⁴⁰ S. LEŚKO : *Prawo konfliktów zbrojnych*, Warszawa 1984, s.165

⁴¹ Rezolucja ZO NZ nr 502/1952

zbytnej przesady możemy stwierdzić, że zarówno inicjatywy rozbrojeniowe ONZ lub inspirowane przez ONZ np.: Układ o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej podpisany w 1968 roku, który wszedł w życie w 1970 roku jak i to, że ONZ zawsze stawała do dyspozycji skonfliktowanych stron mechanizmy, które umożliwiały podjęcie negocjacji. **Doprowadziło to do największego sukcesu ONZ - czyli do uniknięcia wybuchu konfliktu nuklearnego.** A bardzo ważną rolę odegrał tu mechanizm rozbrojenia, który co prawda nie doprowadził do usunięcia tego zagrożenia, ale wprowadził i wprowadza ograniczenia w broni masowej zagłady i jej nierozprzestrzenianiu.

Jest to tylko jeden z aspektów rozbrojenia i tylko jeden z kierunków działania ONZ, a jest ich więcej. Jakie znaczenie mają te kwestie dla bezpieczeństwa ludzkości nie muszą wyjaśniać - to przecież w wyniku rozbrojenia zwolnione środki ekonomiczne, naukowe i technologiczne można wykorzystać w celach pokojowych i postępu ludzkości.

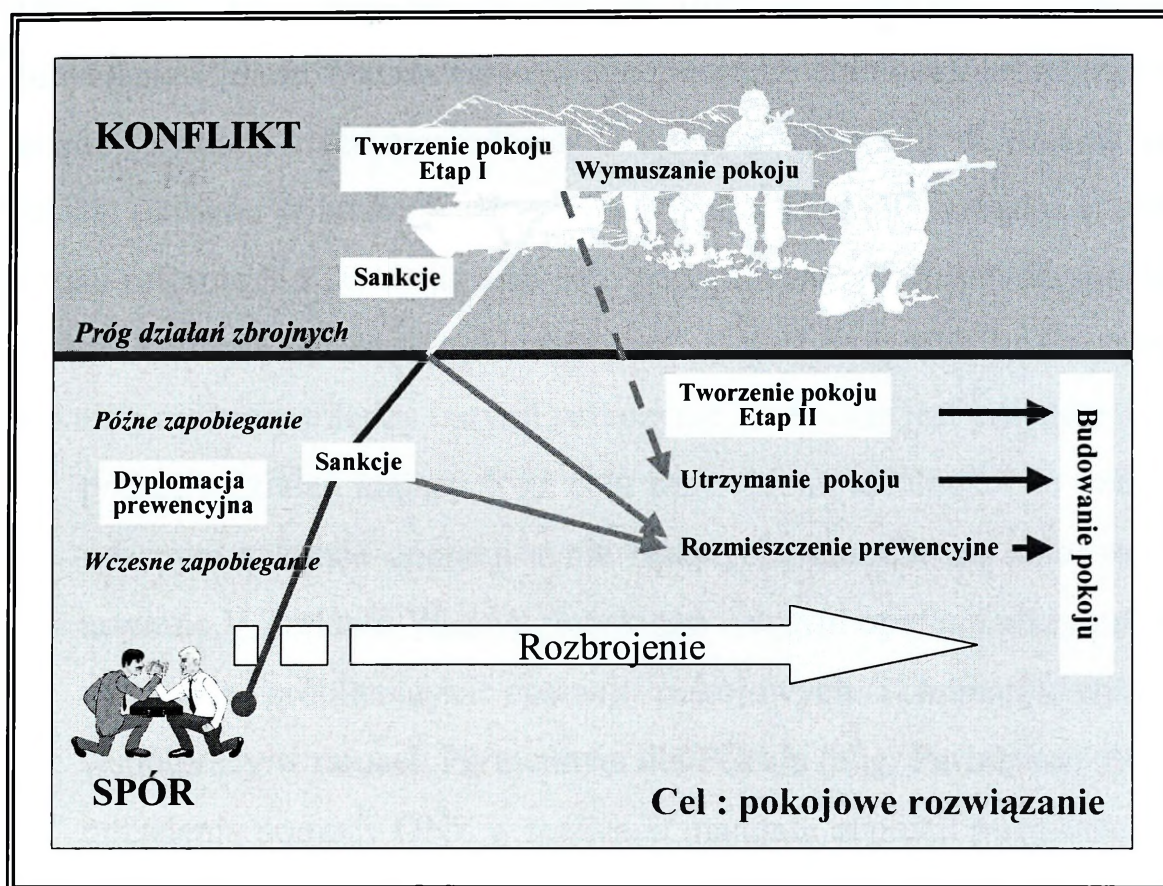
Jednak oprócz inicjatyw rozbrojeniowych o znaczeniu globalnym, jak podkreśla to Boutros Boutros-Ghali bardzo duże znaczenie ma tzw. „mikrorozbrojenie”⁴², które w połączeniu z innymi rodzajami misji pokojowych odgrywa bardzo ważną rolę w rozwiązywaniu kryzysu międzynarodowego. A w sytuacjach konfliktowych na terenach objętych konfliktem **zgromadzenie, kontrola i likwidacja broni** było i jest głównym przedmiotem większości ogólnych porozumień pokojowych. Szczególną uwagę należy zwrócić na dwie kategorie broni lekkiej. Pierwsza, to broń ręczna, na którą według szacunków ONZ⁴³ rocznie wydaje się miliardy dolarów, co stanowi 1/3 światowego handlu bronią. Kategoria druga, to miny przeciwpiechotne, których ilość ocenia się na 110 mln już założonych min, a które, na co dzień stanowią zagrożenie dla ludzi zamieszkujących tereny objęte niegdyś konfliktem.

⁴² Boutros Boutros-Ghali : ...,op. cit.,s.32

⁴³ Ibidem s.28

Dlatego też jak wynika z działalności ONZ oprócz znacznych osiągnięć w ograniczeniu broni masowej zagłady i głównych systemów broni raketowej, następować musi równoległy postęp w dziedzinie rozbrojenia z broni konwencjonalnej, ze szczególnym uwzględnieniem broni lekkiej.

Podsumowując część tego rozdziału, w której przedstawiono narzędzia, którymi dysponuje ONZ w rozwiązywaniu konfliktów można stwierdzić, że niestety pomimo olbrzymiego doświadczenia w prowadzeniu tej działalności nie dysponuje ONZ dokumentem przedstawiający w sposób jasny i zapewniający jednakową interpretację przez wszystkie państwa członkowskie zakresu pojęć i narzędzi, którymi ONZ dysponuje. Między innymi, z tego też powodu zarówno organizacje regionalne jak i poszczególne państwa zmuszone były opracować swoje teorie operacji pokojowych umożliwiającą między innymi przygotowanie personelu cywilnego i wojskowego na potrzeby działań podejmowanych przez ONZ. Jednak ze względu na olbrzymie doświadczenie oraz niezaprzeczalne sukcesy tej organizacji wypracowane przez nią zasady i rozwiązania dotyczące zaangażowania sił wielonarodowych w rozwiązywanie sytuacji kryzysowych stanowią z jednej strony wzór a z drugiej punkt wyjścia dla własnych rozwiązań. Zależności między tymi rodzajami misji pokojowych przedstawia rysunek 2.4.

Rys. 2.4. Techniki którymi dysponuje ONZ w skierowywaniu sporów/konfliktów w stronę pokojowego ich rozwiązywania

Źródło: opracowanie własne

2. 3. OPERACJE WSPARCIA POKOJU – TERMINOLOGIA I ICH RODZAJE

Istotnym problemem ze względu na przedmiot badań jest określenie, czym są „operacje wsparcia pokoju”? W tym celu analizie poddano dokumenty opracowane w ramach nie zamkniętej dyskusji prowadzonej zarówno przez poszczególne dowództwa NATO, jak i jego instytucje.

W związku z brakiem zdolności do działania, którym wykazała się Organizacja Narodów Zjednoczonych, szczególnie w Europie (ogólne prowadzenie operacji pokojowej UNPROFOR – ang. United Nations Protection Force⁴⁴), a także prze-

⁴⁴ por. M. Kowalewski, *Kryzys i rozwój operacji pokojowych, Sprawy Międzynarodowe, PISM nr 1, 1995, s.103*

obrażeniami jakie nastąpiły w Europie Środkowej (między innymi rozpad ZSRR, likwidacja Układu Warszawskiego, zjednoczenie Niemiec), które przyczyniły się do zmiany sytuacji międzynarodowej – i w konsekwencji dokonania odpowiednich zmian zarówno w strategii jak i organizacji NATO. W związku z tym przeprowadzono reformę NATO mającą na celu przygotowanie Sojuszu do spełnienia nowych zadań. Reformę tą zapoczątkowała Deklaracja Londyńska⁴⁵ z 06 lipca 1990 roku, w której możemy między innymi przeczytać, że Sojusz jest przygotowany do:

- podjęcia działań mających na celu zapewnienie zdolności do podejmowania we własnym zakresie operacji – nie będących samoobroną zbiorową określoną w artykule V Traktatu Waszyngtońskiego – w tym operacji utrzymania pokoju;
- włączenie problematyki operacji pokojowych i humanitarnych do zakresu współpracy w ramach Partnerstwa dla Pokoju (ang. Partnership for Peace);
- udzielenia pomocy ONZ w realizacji mandatu operacji pokojowej w byłej Jugosławii.

Deklaracja ta stanowiła bardzo ważny sygnał przede wszystkim dla społeczności międzynarodowej o tym, że Sojusz i wszystkie tworzące go państwa (mające jednakowe prawo głosu – J.T) podejmują się kolektywnie, trudnego zadania w przewidywaniu kryzysów⁴⁶. Jednak sygnał ten był ważny także wewnątrz Sojuszu i wskazywał, że należy podjąć się opracowania doktryny NATO określającej sposoby i zasady zaangażowania sił NATO w „operacje wykraczające poza artykuł V” (ang. non-V article operations)⁴⁷. Zgodnie z tak uzgodnioną deklaracją podjęte zostały odpowiednie prace mające na celu określenie wkładu, jaki mógłby zostać wniesiony przez NATO do operacji pokojowych prowadzonych przez ONZ i Komitet Bezpieczeństwa i Współpracy Europejskiej (KBWE) a także wypracowanie własnej dok-

⁴⁵ *The Alliance's Strategic Concept in Transformation of an Alliance, The decision of NATO's Heads of State and Government, Londyn 1990, Rzym 1991.*

⁴⁶ *Por. G. Evans : Cooperating for Peace, St.. Leonards 1993 ,s.144 ... "Inne, jak NATO, są zdolne do takich działań, lecz nie jest jasne, czy wszyscy członkowie pragną, by organizacja miała swój udział w operacjach wsparcia pokoju:..*

⁴⁷ *Terminem tym określa się operacje podejmowane przez NATO, poza obszarem Sojuszu i nie wynikające z konieczności kolektywnej samoobrony tzn. nie związane bezpośrednio z obroną jego państw członkowskich.*

tryny. Wyniki tych prac, które rozpoczęły się w Atenach w 1993 roku po raz pierwszy opublikowane zostały w dokumencie „The Military Concept for NATO Peace Support Operations”⁴⁸ opracowanym przez Komitet Wojskowy (ang. Military Committee, MC). Dokument ten zatwierdzony jednak został dopiero w 1997 roku, jednakże umożliwił rozpoczęcie prac nad wdrożeniem jego teoretycznych założeń, czego wyrazem było między innymi stworzenie wspólnego dla wszystkich krajów europejskich programu tzw. Partnerstwa dla Pokoju, co nastąpiło na szczycie państw w Brukseli w 1994. Drugim ważnym osiągnięciem tego dokumentu, jest wprowadzenie jednolitej terminologii dotyczącej zaangażowania Sojuszu w operacje pokojowe, gdyż do tej pory posługiwano się terminologią ONZ, lub mówiąc o ewentualnym zaangażowaniu Sojuszu w działania na rzecz pokoju używano terminu „operacje wykraczające poza artykuł V” („non-V article operations”⁴⁹). Natomiast dokument ten wprowadza pojęcie – „operacje wsparcia pokoju” (ang. Peace Support Operations, PSO) i definiuje je jako:

„wielofunkcyjne operacje prowadzone na zasadzie bezstronności, na podstawie mandatu ONZ/OBWE, z zaangażowaniem: sił wojskowych, działań dyplomatycznych i humanitarnych w celu osiągnięcia długoterminowego porozumienia politycznego pomiędzy stronami konfliktu lub innych warunków sprecyzowanych w mandacie”⁵⁰

Operacje wsparcia pokoju obejmują w swym zakresie następujące typy działań:

- zapobieganie konfliktom,
- tworzenie pokoju,
- utrzymanie pokoju,
- wymuszanie pokoju,
- budowanie pokoju,

⁴⁸ *The Military Concept for NATO Peace Support Operations MC – 327/1*

⁴⁹ por. F. Gałor, *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa 1998, s.45

⁵⁰ „**Peace Support Operations.** PSO are Multi-functional operations conducted impartially in support of a UN/OSCE mandate involving military forces and diplomatic and humanitarian agencies

- operacje humanitarne.

Wspomniany wcześniej szczyt państw NATO w Brukseli wprowadził również dodatkową koncepcję umożliwiającą realizację powyższych założeń w praktyce – czyli określił środek⁵¹ do realizacji operacji wsparcia pokoju i są nim - wielonarodowe siły połączone (ang. Combined Joint Task Forces – CJTF). Siły te, w ramach których mogą brać udział na zasadzie dobrowolności także państwa spoza Sojuszu, mają w praktyce realizować operacje wsparcia pokoju zgodnie z następującymi warunkami określonymi w kolejnym dokumencie⁵² :

- operacją wsparcia pokoju powinna kierować uznana organizacja międzynarodowa np.: ONZ, OBWE. Organizacja ta zwracając się do NATO powinna opracować jednoznaczny mandat oraz wyznaczyć osobę kierującą operacją w jej imieniu;
- wszystkie strony konfliktu powinny posiadać wolę do jego politycznego rozwiązania;
- strony konfliktu, a także „państwo-gospodarz” (ang. host nation) – czyli państwo na terenie którego rozlokowane będą siły NATO – powinno wyrazić zgodę na rozmieszczenie sił pokojowych;
- wszystkie państwa Sojuszu muszą wyrazić zgodę na zaangażowanie NATO w danej operacji, a także dobrowolnie zgłosić udział swoich sił.⁵³

Powyższe ustalenia stanowiły podstawę do przygotowywanej właśnie pierwszej operacji wsparcia pokoju prowadzonej przez NATO, a polegającej na wprowadzeniu

and are designed to achieve a long term political settlement or other conditions specified in the mandate. (MC 327/1” tłumaczenie własne – J.T.

⁵¹ „... to co ułatwia, umożliwia działanie, osiągnięcie czego..”. *Mały Słownik Języka Polskiego, PWN, Warszawa 1999, s.924*

⁵² „NATO Doctrine for PSO” NATO, 1995

⁵³ *w dokumencie tym określono również, że nie wszystkie warunki muszą zostać spełnione w każdym rodzaju operacji wsparcia pokoju, np. zgoda wszystkich stron konfliktu i zasada bezstronności nie jest bezwzględnie wymagana w operacjach wymuszania pokoju prowadzonych zgodnie z postanowieniami rozdziału VII KNZ, uprawniającej siły pokojowe do użycia środków militarnych w celu przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu – J.T.*

w życie porozumienia z Dayton⁵⁴ dotyczącego Bośni i Hercegowiny. Operacja ta miała kryptonim „Wspólny wysiłek” (ang. Joint Endeavor) i prowadzona była przez Siły Implementacyjne (ang. Implementation Force – IFOR) na podstawie rezolucji Rady Bezpieczeństwa (RB) ONZ nr 1031 z dnia 15.12.1995 w której określono mandat operacji uwzględniający postanowienia rozdziału VII KNZ. Operacja ta praktycznie otworzyła uczestnictwo Sojuszu w procesie rozwiązywania kolejnych konfliktów na Bałkanach.

Historia zaangażowanie się Sojuszu Północnoatlantyckiego w działania na rzecz pokoju na Bałkanach datuje się od czerwca 1992 roku. W czasie posiedzenia Rady Północnoatlantyckiej w Oslo podczas sesji ministerialnej, ministrowie Spraw Zagranicznych NATO ogłosili gotowość do wsparcia porozumienia o przerwaniu ognia w byłej Jugosławii jednak określono również warunek tego zaangażowania:

- na podstawie o własnych procedur,
- oraz pod auspicjami Konferencji Współpracy i Bezpieczeństwa w Europie KBWE (przemianowanej później na Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie OBWE).

Deklaracja ta wiązała się z wydzieleniem przez Sojusz odpowiednich środków, sił oraz ekspertów na rzecz operacji utrzymania pokoju (ang. peacekeeping operation) prowadzonej przez ONZ.

W grudniu 1992 roku ministrowie Spraw Zagranicznych Sojuszu stwierdzili, że NATO jest gotowe wesprzeć operacje pokojowe prowadzone z upoważnienia Rady Bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych, która co podkreślono, „jest podstawowym organem odpowiedzialnym za utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa”⁵⁵. Ministrowie ocenili również podjęte indywidualnie przez kraje członkowskie NATO środki mające na celu utrzymanie pokoju, między innymi:

- nałożone sankcje,

⁵⁴ Porozumienie z Dayton (m. W USA) z 21.11.1995 oraz Układ pokojowy z Paryża dotyczyły zawieszenia broni w Bośni i Hercegowinie – J.T.

⁵⁵ Karta Narodów Zjednoczonych, art. 24. Pkt. 1

- oraz skuteczność embarga nałożonego na byłą Jugosławię i kraje zaangażowane w konflikt.

W wyniku przeprowadzonych ocen kraje Sojuszu pozytywnie odnosiły się do przyszłych działań zainicjowanych przez Sekretarza Generalnego ONZ, których celem byłoby udzielenie przez NATO wsparcia procesowi pokojowemu na Bałkanach.

W latach 1992-1995 w NATO podjęto szereg kluczowych decyzji, które doprowadziły do monitorowania przez siły morskie Sojuszu (we współpracy z Unią Zachodnioeuropejską) przestrzegania sankcji i nałożonego embarga w rejonie Adriatyku. Także siły powietrzne Sojuszu zostały zaangażowane, gdyż rozpoczęły monitorowanie wprowadzonej przez ONZ strefy zakazu lotów w Bośni i Hercegowinie⁵⁶. NATO również zabezpieczało bezpośrednie wsparcie lotnicze (ang. Close Air Support - CAS) na rzecz Sił Ochrony ONZ (UNPROFOR) uzyskując możliwość stosowania siły w celu wymuszenia przestrzegania zakazu lotów, oraz ochrona rejonów uznanych przez ONZ jako Strefy Bezpieczeństwa (między innymi Sarajewo)⁵⁷. Stanowcze działania Sojuszu popierające ONZ w połączeniu ze zdecydowanymi wysiłkami dyplomatycznymi doprowadziły do przerwania okrążenia Sarajewa. Ostatecznie, jesienią 1995 roku działania te doprowadziły do porozumienia o przerwaniu ognia oraz wypracowania sposobu rozwiązania tego konfliktu.

W listopadzie 1995 roku Sojusz ponownie potwierdził gotowość do udzielania pomocy w implementacji planu pokojowego dla Bośni. 21 grudnia tego roku w Dayton (USA, Ohio) zainicjowano rozmowy pokojowe pomiędzy Republiką Bośni i Hercegowiny, Republiką Chorwacji oraz Federalną Republiką Jugosławii. W wyniku tych rozmów ONZ zawiesiło sankcje nałożone Rezolucjami Rady Bezpieczeń-

⁵⁶ Rezolucje Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 713 i 757

⁵⁷ Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 781 i 816, realizacja tego zadania przez Sojusz doprowadziła **po raz pierwszy w historii NATO, do bojowego użycia broni** w celu realizacji nałożonych przez ONZ zadań. Miało to miejsce w dniu 24 lutego 1994 roku, gdy samoloty NATO strąciły cztery serbskie samoloty bojowe, które naruszyły zakaz lotów w określonej przez RB ONZ strefie zakazu lotów – J.T.

stwa ONZ nr 1021 oraz 1022 i następnego dnia NATO oraz Unia Zachodnioeuropejska przerwały egzekwowanie nałożonych sankcji.

W dniu 14 grudnia 1995 r. w Paryżu podpisano Bośniackie Porozumienie Pokojowe w wyniku, którego 15 grudnia Rada Bezpieczeństwa ONZ zmodyfikowała Rezolucje nr 1031 przekazując z dniem 20 grudnia dalsze prowadzenie operacji pokojowej na terenie Bośni i Hercegowiny w gestię NATO. A zgodnie z Rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1037 Rada Północnoatlantycka zdecydowała, że w ramach operacji „Joint Endeavour” należy udzielić również bezpośredniego wsparcia lotniczego Siłom Zadaniowym ONZ dla Regionu Wschodniej Sławonii (UNTAES). Decyzje te doprowadziły do powołania pierwszych wielonarodowych sił połączonych pod nazwą Siły Implementacyjne NATO (ang. Implementation Forces - IFOR). Na podstawie z Rezolucji nr 1031 Rady Bezpieczeństwa ONZ, NATO otrzymało mandat do wprowadzenia - implementacji części wojskowego Porozumienia Pokojowego podpisanego 14 grudnia 1995 r. w Paryżu. Z dniem 16 grudnia NATO rozpoczęło przy pomocy wielonarodowych sił połączonych zwanych Siłami Implementacyjnymi (IFOR) operację pod kryptonimem „Joint Endeavour”.

Podsumowując analizę dokumentów oraz działań prowadzonych przez NATO autor może stwierdzić, że „operacje wsparcia pokoju” są terminem stosowanym w NATO do opisywania tych wojskowych operacji, w których wielonarodowe siły połączone mogą być użyte pod patronatem ONZ lub OBWE w celu rozwiązywania kryzysów i są one definiowane tak jak przedstawiono a obejmują swym zakresem następujące typy operacji:

- zapobieganie konfliktom (ang. *Conflict Prevention*);
- tworzenie pokoju (ang. *Peacemaking*);
- budowanie pokoju (ang. *Peace Building*);
- utrzymywanie pokoju (ang. *Peacekeeping*);
- wymuszanie pokoju (ang. *Peace Enforcement*);
- operacje humanitarne (ang. *Humanitarian Operations*).

Opisu poszczególnych rodzajów operacji wsparcia pokoju dokonano na podstawie dwóch zasadniczych dokumentów normatywnych obowiązujących w NATO tzn.:

- „Bi- MNC Directive for Peace Support Operations” ;
- „Allied Joint Publication – 3.4.1. Peace Support operations”.

2.3.1. Zapobieganie konfliktom

Zapobieganie konfliktom – „jest to wielo-nurtowa działalność, której podstawą jest rozdział VI KNZ obejmująca w swym zakresie całe spektrum działań, od działań dyplomatycznych po rozmieszczenie prewencyjne którego celem jest zapobiegnięcie przekształcenia się sporu w konflikt zbrojny, lub ewentualnym jego rozprzestrzenieniu. Zapobieganie konfliktom. Może w sobie zawierać:

- ustalanie faktów;
- konsultacje;
- ostrzeżenia;
- inspekcje;
- nadzorowanie i obserwacje.”⁵⁸

Celem tej operacji wsparcia pokoju jest zapobieganie konfliktom i niedopuszczanie do przerodzenia się sporu w konflikt, a jednocześnie umożliwienie stronom konfliktu rozwiązanie jego przy pomocy pokojowych środków.

W związku, z tym, że zapobieganie konfliktom, opiera się przede wszystkim na wykorzystaniu pokojowych środków, środki militarne w tym między innymi komponent wojskowy stosowane są w ostateczności i w celu wsparcia działań dy-

⁵⁸ **conflict prevention** - *Activities aimed at conflict prevention are normally conducted under Chapter VI of the UN Charter. They range from diplomatic initiatives to preventive deployments of forces intended to [prevent disputes from escalating to armed conflicts or from spreading. Conflict prevention can also include fact finding missions, consultations, warnings, inspections and monitoring. Preventive deployments within the framework of conflict prevention is the deployment of operational forces possessing sufficient deterrence capabilities to prevent an outbreak of hostilities. Bi-MNC Directive for NATO Doctrine for PSO, NATO, 1998, s.11*

plomacyjnych zmierzających do rozwiązania sporu lub zapobieżenia rozszerzeniu się konfliktu.

2.3.2. Tworzenie pokoju

Tworzenie pokoju – jest to operacja, która obejmuje w swoim zakresie działalność dyplomatyczną prowadzoną po rozpoczęciu konfliktu, której celem jest doprowadzenie do przerwania prowadzonych działań zbrojnych i/lub jak najszybsze porozumienie pokojowe pomiędzy stronami konfliktu. Działania dyplomatyczne mogą obejmować: prowadzenie „dobrych usług”, mediacji, pośrednictwa oraz wywieranie presji dyplomatycznej poprzez izolację lub sankcje.⁵⁹ Celem operacji tworzenia pokoju – jest doprowadzenie do zaprzestania konfliktu zbrojnego i skierowanie go w stronę pokojowego rozwiązania.

Operacja tworzenia pokoju jest oczywiście w pierwszej kolejności realizowana środkami dyplomatycznymi i wojskowa aktywność może być zaznaczona w sposób pośredni poprzez na przykład poprzez udzielenie pomocy sztabowej lub planistycznej organizacji prowadzącej mediacje pomiędzy stronami konfliktu (dotyczy to przede wszystkim aspektów militarnych ewentualnego zawieszenia broni). Lub też bezpośrednio poprzez przeprowadzenie innych rodzajów operacji wsparcia pokoju. W związku z tym, że operacja tworzenia pokoju może rozpocząć się przed fizycznym rozpoczęciem działań zbrojnych przez strony konfliktu, dlatego też może ona obejmować takie same zadania dla komponentu wojskowego jak opisane w punkcie dotyczącym zadań wykonywanych przez komponent wojskowy w trakcie „zapobiegania konfliktom”, np.: monitorowanie, egzekwowanie sankcji itd.

⁵⁹ **peace making** - Diplomatic activities conducted after the commencement of a conflict aimed at establishing a cease-fire or a rapid peaceful settlement. They can include the provision of good offices, mediation, conciliation and such actions as diplomatic pressure, isolation or sanctions Bi-MNC Directive for NATO Doctrine for PSO, NATO, 1998, s.11

2.3.3. Utrzymanie pokoju

Utrzymanie pokoju – jest to operacja wsparcia pokoju prowadzona przede wszystkim na podstawie rozdziału VI KNZ i opiera się ona na zgodzie wszystkich stron konfliktu co do celu uczestnictwa w niej wielonarodowych sił pokojowych tzn. nadzorowania i wprowadzenia porozumienia pokojowego.⁶⁰ Celem operacji utrzymania pokoju jest poprzez bezstronną interwencję strony trzeciej, przygotowaną i prowadzoną przez społeczność międzynarodową operację z zaangażowaniem zarówno komponentu wojskowego jak i cywilnego uzupełnienie politycznego procesu rozwiązania zaistniałego konfliktu oraz wsparcie procesu przywrócenia i utrzymania pokoju.

Operacje utrzymania pokoju obok zadań charakterystycznych dla innych rodzajów operacji wsparcia pokoju wojskowego dodatkowo mogą formułować następujące zadania dla komponentu:

- **Obserwacja** (ang. *observation*) – zadanie to stanowi podstawowe zadanie realizowane w trakcie operacji utrzymania pokoju. Polega na obserwacji i składaniu meldunków przez zespoły (złożone od kilku do kilkuset) zazwyczaj nieuzbrojonych obserwatorów. Zaznaczyć należy, że ten rodzaj zadania jest najmniej pożądanym zadaniem które może być podjęte przez siły NATO realizujące operację wsparcia pokoju. Powodem takiego stanowiska jest to, że zasadą NATO jest zgoda na taki mandat operacji wsparcia pokoju, który realizowany jest przez siły uzbrojone.⁶¹
- **Siły rozdzielające** (ang. *Interposition Force*) – wprowadzane są w celu rozdzielenia stron konfliktu oraz kontrolowania porozumienia dotyczącego przerwania ognia (czasowego czy też stałego). Zadanie to polega na wprowadzeniu bezstronnych sił międzynarodowych w utworzoną strefę buforową pomiędzy stronami konfliktu.

⁶⁰ **peacekeeping** - operations generally undertaken under Chapter VI of the UN Charter and conducted with the consent of all Parties to a conflict to monitor and facilitate implementation of a peace agreement Bi-MNC Directive for NATO Doctrine for PSO, NATO, 1998, s.11

- **Pomoc przejściowa** (ang. *Trasition Assistance*) – zadanie polegające na zabezpieczeniu przez komponent wojskowy zawartego porozumienia pokojowego, w celu stworzenia stałych warunków umożliwiających realizację w dłuższym terminie operacji budowania pokoju. Warunki te polegają zarówno na umożliwieniu powstania struktur politycznych w regionie konfliktu, które byłyby akceptowane tak przez zainteresowaną społeczność jak i przez społeczność międzynarodową. Oraz stabilizacja warunków życia umożliwiająca powrót do niego społeczności dotkniętej konfliktem.
- **Rozbrojenie** (ang. *arms control*) w zasadzie jest to zadanie realizowane poprzez działalność dyplomatyczną, jednak w związku z tym, że może być kluczowym środkiem umożliwiającym stabilizację w regionie i budowę zaufania, to może być elementem realizowanym w ramach wszystkich rodzajów operacji wsparcia pokoju. Komponent wojskowy mógłby więc, w zależności od mandatu, prowadzić cały szereg działań w ramach tego zadania, zaczynając od inspekcji, weryfikacji i szkoleń do rozmieszczeń prewencyjnych, przeprowadzanie demobilizacji i ostatecznie niszczenia oraz rozbijania broni i uzbrojenia.

2.3.4. Wymuszanie pokoju

Operacja wymuszania pokoju – jest to operacja prowadzona na podstawie postanowień rozdziału VII KNZ, polega ona na wykorzystaniu środków militarnych w celu przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu, lub osiągnięcia innych warunków określonych w mandacie. Operacja ta nie wymaga zgody wszystkich stron konfliktu.⁶²

⁶¹ por. *Bi-MNC Directive for NATO Doctrine for PSO, NATO, 1998, s.8*

⁶² **peace enforcement** - operations undertaken under Chapter VII of the UN Charter. They are coercive in nature and are conducted when the consent of all Parties to a conflict has not been achieved or might be uncertain. They are designed to maintain or re-establish peace or enforce the terms specified in the mandate. *Bi-MNC Directive for NATO Doctrine for PSO, NATO, 1998, s.12*

Celem operacji wymuszania pokoju jest przerwanie konfliktu zbrojnego poprzez zastosowanie środków militarnych i zmuszenie stron konfliktu do pokojowego jego rozwiązania.

Ex definitione wynika, że cele operacji militarnej muszą być ściśle określone i powiązane z celami politycznymi. Również zasady użycia siły (ang. Rules of Engagement) powinny być bezwzględnie kontrolowane, oraz powinny przestrzegać dwóch zasad: minimum użycia siły, a także zminimalizowania ewentualnych zniszczeń. Określenie i przestrzeganie tych zasad wskazuje cel tego typu operacji nakreślony przez gen. M.J. BOYDA w FM 100-23 „Peace Operations”, że ...” zwycięstwem jest stworzenie warunków prowadzących do pokoju, a nie zniszczenie przeciwnika...” Jednym z podstawowych zadań tej operacji jest :

obrona praw człowieka (ang. Protection of Human Rights)⁶³ – siły wsparcia pokoju (ang. Peace Support Forces) zdecydowanie powinny być użyte w sytuacjach szerokiego łamania praw człowieka, ludobójstwa, czystek etnicznych i/lub rozpadu instytucji państwowych w celu zatrzymania tych procesów i stworzenia warunków w których instytucje, organizacje i agencje cywilne mogłyby rozpocząć budowanie pokoju.

W związku z tym, że operacja wymuszanie pokoju jest środkiem ostatecznym w trakcie rozwiązywania sytuacji kryzysowych, decyzja o jego podjęciu musi być wynikiem świadomej decyzji politycznej przekształconej w jasny i precyzyjny mandat ONZ dla kompetentnych sił wojskowych.

2.3.5. Budowanie pokoju

Budowanie pokoju – jest to operacja zawierająca działania zarówno polityczne, ekonomiczne, gospodarcze jak i wojskowe podejmowane po zakończeniu konfliktu zmierzające do utrwalenia warunków pokoju w celu uniknięcia ponownego odno-

⁶³ por. Bi-MNC Directive for NATO Doctrine for PSO, NATO, **1998** (podkreślenie J.T.), s.9

wienia konfliktu.⁶⁴ Celem operacji budowania pokoju jest rozwiązanie przyczyny sporu, konfliktu i w końcu kryzysu, tak żeby uniemożliwić lub zmniejszyć ryzyko jego nawrotu.

Analizując przebieg współczesnych konfliktów można stwierdzić, że infrastruktura państw w nich uczestniczących, w tym przede wszystkim państw dotkniętych konfliktem wewnętrznym – a często w późniejszym okresie pełniących rolę państwa-gospodarza, jest dotkliwie zniszczona. Również instytucje życia społecznego i politycznego najczęściej są niezdolne do podjęcia wszelkich trudów związanych z przywróceniem normalnych warunków życia. Operacje może utrudniać również fakt, że strona konfliktu lub też strony konfliktu mogą nie akceptować w pełen sposób wszystkich warunków „kruchej” pokoju. W związku z tym celem działania komponentu wojskowego będzie, w tak dramatycznie - ale realistycznie nakreślonym środowisku, będzie stworzenie i zabezpieczenie warunków umożliwiających działanie organizacji, instytucji i agencji cywilnych współpracujących w procesie budowania pokoju. Możliwymi zadaniami wojskowymi w związku z tym są: udział w szkoleniach i reformie lokalnych sił wojskowych, szkolenie w ramach rozbrojenia oraz wykonywanie innych zadań przedstawionych przy okazji innych typów operacji wsparcia pokoju.

2.3.6. Operacje humanitarne

Operacje humanitarne – są to operacje przeprowadzane w celu pomocy ludności cywilnej, mogą być prowadzone zarówno samodzielnie przez komponent wojskowy jak i we współpracy z wyspecjalizowanymi organizacjami cywilnymi. Prowadzone są one w sytuacjach, gdy władze odpowiedzialne za udzielanie pomocy nie są zdol-

⁶⁴ *peace building* - actions which support political, economic social and military measures and structures aiming to strengthen and solidify political settlements in order to redress the causes of a conflict. This includes mechanisms to identify and support structures which tend to consolidate peace, advance a sense of confidence and well-being and support economic reconstruction. Bi-MNC Directive for NATO Doctrine for PSO, NATO, 1998, s.12

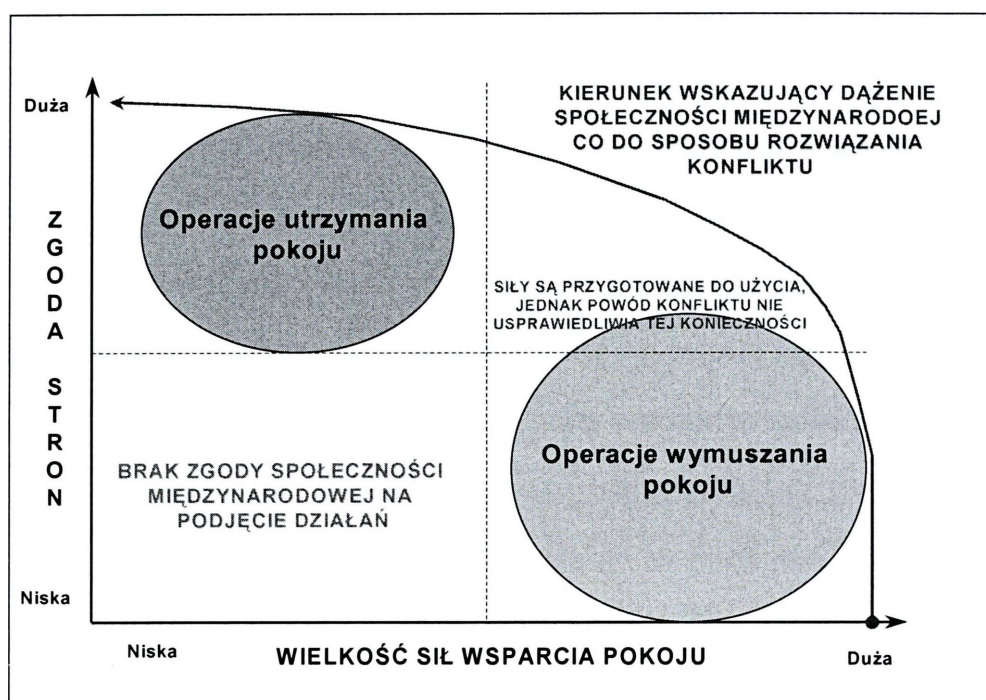
ne lub nie są skłonne jej udzielić.⁶⁵ Celem operacji humanitarnych – jest niesienie pomocy ludności cywilnej w przypadkach łamania praw człowieka, klęsk żywiołowych, epidemii itp. Operacje humanitarne obejmują w swym zakresie następujące zadania dla komponentu wojskowego:

1. Pomoc humanitarna (ang. humanitarian assistance), która skupia się na dostarczaniu i rozdzielaniu podstawowych środków niezbędnych do życia np.: żywności, środków medycznych, materiałów budowlanych czy wręcz udzielanie schronienia poprzez budowę obozów przejściowych. Siły NATO wykonujące to zadanie mogą udzielać (ze względu na wyszkolenie i doświadczenie) znacznej pomocy zarówno działaniom narodowym jak i międzynarodowym podjętym przez organizacje cywilne lub wojskowe. Możliwości pomocy mogą wynikać również z odpowiedniego doboru sił NATO oraz ich wyposażenia. Zwiększając na przykład ilość jednostek i sprzętu medycznego i/lub inżynierskiego.

2. Pomoc w trakcie klęsk żywiołowych (ang. disaster relief) najczęściej zadanie to jest prowadzone w nagłych wypadkach, w przypadku gdy państwa na terytorium którego miały one miejsce, nie są w stanie sobie poradzić z potrzebami z zakresu ochrony i ratowania życia ofiar klęsk żywiołowych. W przypadku zaistnienia takiej sytuacji w państwie członkowskim NATO operacja powinna być prowadzona przez dane państwo, jeżeli jest to niezbędne może być koordynowana przez istniejący w NATO Główny Komitet Planowania Pomocy Cywilnej (ang. Senior Civil Emergency Planning Committee – SCEPC).

3. Obrona praw człowieka – jest fundamentalnym zadaniem wszystkich operacji wsparcia pokoju, a szczegóły tego zadania autor przedstawił opisując operacje wymuszania pokoju.

⁶⁵ *Humanitarian Operations* - are conducted to relieve human suffering. Military humanitarian activities may accompany, or be in support of, humanitarian operations conducted by specialised civilian organisations. . Bi-MNC Directive for NATO Doctrine for PSO, NATO, 1998, s.14

Rys. 2.5. Przedstawienie zależności pomiędzy stopniem uzyskaniem zgody pomiędzy stronami sporu/konfliktu a wielkością sił wsparcia pokoju koniecznych do przeprowadzenia operacji wsparcia pokoju

Źródło: opracowanie własne

2.3.7. Zasady prowadzenia operacji wsparcia pokoju

Rozważając kwestie związane z operacjami wsparcia pokoju, należy podkreślić, że prowadzone są one w innym środowisku (otoczeniu) w porównaniu do „tradycyjnych” operacji wojskowych. Operacje te obejmują też różne działania i cele, w odróżnieniu od tych, które charakteryzują udział sił zbrojnych w „tradycyjnym” konflikcie zbrojnym jako jego strona. Dlatego też działania te są kierowane przez inne zasady. Pomimo powyższych zastrzeżeń autor pragnie podkreślić, że zasady walki jak i sposoby jej prowadzenia stosowane w odpowiedni sposób są nie tylko aktualne w trakcie operacji wsparcia pokoju, ale wręcz pomocne w osiągnięciu celów operacji.

Przedstawiając zasady operacji wsparcia pokoju autor zwraca uwagę, że nie zawsze mogą być stosowane one w jednakowy sposób w każdej sytuacji, chociaż

wszystkie powinny być przedmiotem szczegółowej analizy w procesie planowania i prowadzenia operacji wsparcia pokoju. Opisane poniżej, na podstawie analizy literatury przedmiotu, zasady powinny stanowić podstawy w trakcie wypracowywania decyzji o udziale komponentu wojskowego w operacji wsparcia pokoju, oraz w trakcie wykonywania przez niego zadań.

Jedną z pierwszych zasad jest **wzajemny szacunek**. W związku z tym, że musi istnieć wzajemne poszanowanie pomiędzy z jednej strony – stronami konfliktu, a z drugiej – siłami realizującymi operację wsparcia pokoju. Siły te powinny w szczególności respektować prawa państwa-gospodarza jak również jego zwyczaje, oraz nie powinny podejmować żadnych działań w celu zmiany tego stanu rzeczy z wyjątkiem przypadku uzyskania na to zgody. Strony sporu/konfliktu powinny natomiast szanować siły wspierania pokoju działające zgodnie z celem operacji. Zasada ta nie obowiązuje w operacjach wymuszania pokoju.

Podsumowując, zasada ta narzuca respektowanie:

- prawnych immunitetów,
- praw, tradycji i historii,
- religii,
- tradycyjnych zachowań,
- poszanowania munduru i odznaczeń,
- nie używanie obraźliwych słów i gestów,
- szanowanie statusu i pozycji stron konfliktów,
- włączanie się w życie publiczne po uzyskaniu aprobaty stron.

Kolejną zasadą jest **bezstronność**. Zasada ta ma istotne znaczenie dla zachowania zaufania stron sporu/konfliktu w stosunku do sił wspierających pokój. Przekroczenie cienkiej linii rozgraniczającej bezstronność od stronniczości powinno nastąpić tylko w wyniku świadomej decyzji politycznej organizacji międzynarodowej kierującej operacją wsparcia pokoju i mieć odzwierciedlenie w zmianie mandatu dla sił wspierających pokój.

Reasumując, zasada bezstronności wyraża się poprzez :

- sprawiedliwe traktowanie wszystkich stron sporu/konfliktu,
- respektowaniu mandatu misji,
- wiarę i zaufanie, że wszystkie strony sporu/konfliktu dążą do jego pokojowego rozwiązania.

Natomiast bezstronność może być naruszona w następujących sytuacjach:

- na podstawie decyzji politycznych;
- w przypadku samoobrony;
- w przypadku ochrona ustaleń mandatu.

Następną zasadą jest **wiarygodność**. Wiarygodność operacji wsparcia pokoju jest odzwierciedleniem oceny dokonywanej przez strony sporu/konfliktu sił wspierających pokój, które dążą do osiągnięcia celu tej operacji. Stopień wiarygodności będzie również wpływał na zaufanie, jakim darzone będą siły wspierające pokój przez strony sporu/konfliktu. W celu zachowania wiarygodności siły te muszą być używane zgodnie z mandatem i celem operacji wsparcia pokoju. Sposób ich użycia powinien natomiast zagwarantować powodzenie operacji nawet w obliczu prób uzyskania lub też odzyskania przewagi przez jedną ze stron konfliktu.

Podsumowując, możemy stwierdzić, że: uzyskanie wiarygodności dla sił wspierających pokój równa się budowie zaufania do operacji wsparcia pokoju, w związku z tym siły pokojowe powinny:

- działać zgodnie z koncepcją operacji,
- bazować na ustaleniach mandatu,
- gwarantować sukces operacji,
- przestrzegać bezstronności podczas incydentów,
- demonstrować najwyższy profesjonalizm,
- odznaczać się pełnym zdyscyplinowaniem,
- świecić przykładem w zachowaniu się w służbie i poza służbą.

Jedną z najważniejszych zasad jest **ograniczenie użycia siły**. Zasada ta stanowi jeden z ważniejszych dylematów stojących przed dowódcą podczas prowadzenia operacji wsparcia pokoju, gdyż wymaga szczegółowej analizy w zakresie wywa-

żenia problemów dotyczących z jednej strony – bezpieczeństwa podległego mu personelu, a z drugiej – osiągnięcia celów operacji. Na ogół operacje wsparcia pokoju oparte są na metodach pokojowego rozwiązywania sporów/konfliktów, w związku z tym zakłada się, że działania dyplomatyczne powinny umożliwić osiągnięcie celów operacji. Dlatego też jeżeli nie ma innej możliwości i nastąpi użycie siły, to zgodnie z tą zasadą powinno się ono charakteryzować dokładnością, ograniczeniem w czasie, oraz proporcjonalnością w stosunku do istniejącego zagrożenia, a także powinno prowadzić do rozwiązania trudnej sytuacji a nie do jej eskalacji. W związku z tym możemy stwierdzić, że podstawowym warunkiem prowadzącym do przestrzegania tej zasady jest - osiągnąć cele operacji stosując pokojowe metody np. poprzez – negocjacje, natomiast ewentualna decyzja o użyciu siły powinna uwzględniać:

- mandat operacji;
- oraz polityczne, strategiczne, operacyjne i taktyczne konsekwencje.

Kolejną zasadą jest **przejrzystość celu operacji**. Cel operacji wsparcia pokoju oraz zadania sił wsparcia pokoju muszą być zrozumiałe o oczywiste dla wszystkich stron konfliktu. Dzięki temu uniknie się podejrzeń o stosunku do sił wspierających pokój o stronniczość, co w konsekwencji spowoduje utratę zaufania i wiarygodności. Pomimo tego, że przejrzystość celów operacji powinna być przestrzegana w trakcie planowania i przeprowadzenia operacji to musi być ona wyważona i uwzględniać bezpieczeństwo zarówno członków sił wspierających pokój jak i personelu samej operacji.

W związku z tym założenia określone w tej zasadzie można osiągnąć poprzez:

- przejrzystość celu, i koncepcji operacji;
- zadania sił wspierających pokój;

ale:

- powinna być zachowana proporcja pomiędzy dostępnością informacji a bezpieczeństwem personelu i ograniczeniem dostępu do treści zadań poszczególnych jednostek.

Zasadą która obowiązuje w operacjach wsparcia pokoju, stanowi ich fundament szczególnie w trakcie operacji realizowanych przez wielonarodowe siły pokojowe, na którą wszystkie państwa uczestniczące w operacji muszą się zgodzić jest - **jedność dowodzenia**. Zasada ta ma szczególne znaczenie w drodze do osiągnięcia celu operacji i dotyczy wszystkich jednostek wojskowych ponadto stanowi *conditio sine qua non* udziału sił NATO, oraz innych sił wchodzących w skład wielonarodowych sił połączonych stanowiących siły wspierające pokój w operacji wsparcia pokoju. Zasada ta nie podlega w związku z tym dyskusji i nie powinna być przedmiotem kompromisu. Zasada ta odnosi się również do innych militarnych aspektów operacji np.: negocjacji ze stronami sporu/konfliktu w sprawie rozwiązań dotyczących problemów wojskowych.

Wnioskami z powyższych treści opisujących tą zasadę powinny być jasno sformułowana struktura dowodzenia operacją tzn.:

- wyznaczony dowódca sił wspierających pokój;
- oraz specjalny reprezentant sekretarza generalnego lub szef operacji (przełożony zarówno komponentu wojskowego jak i cywilnego).

Kolejną zasadą jest - **koordynacja cywilno-wojskowa**. Zasada ta stanowi uzupełnienie zasady uzupełnienie zasady jedności dowodzenia. W związku z tym, że ustanowienie i sprawowanie jednoosobowego kierownictwa nad wszystkimi agencjami, instytucjami i organizacjami jest niemożliwe, a często ogólne prowadzenie operacji wsparcia pokoju wymaga skoordynowania działania wszelkich organizacji politycznych, humanitarnych, cywilnych i gospodarczych należy szanując odrębność tych organizacji dążyć do osiągnięcia jedności wysiłku skierowanego na osiągnięcie celu operacji. Jedną z metod osiągnięcia tego skomplikowanego i trudnego celu jest utworzony specjalny pion funkcjonalny w dowództwie sił wsparcia pokoju, należący do grupy głównej dowództwa - CJ 9 CIMIC (ang. Civil-Military Cooperation)⁶⁶. W związku z tym planując realizację założonych celów operacji wsparcia

⁶⁶ CIMIC to środki, porozumienia i działania wspierające zadanie (misję), które rozwijają łączność, koordynację i współpracę pomiędzy dowódcą NATO a ludnością, w tym z władzą państwową i lo-

pokoju, zgodnie z tą zasadą należy uwzględnić rolę komponentu cywilnego w osiągnięciu celów operacji.

Bardzo ważną zasadą jest - **swoboda poruszania się**. Zasada ta ma decydujące znaczenie w osiągnięciu celu operacji, gdyż siły wsparcia pokoju powinny być zdolne w każdej chwili (o każdej porze roku i doby) do wykonania zadań w swoim obszarze odpowiedzialności (ang. Area of Responsibility – AoR). Z analizy prowadzonych działań wynika, że z reguły strony konfliktu starają się choćby lokalnie ograniczyć swobodę poruszania się siłom wspierającym pokój. Ograniczenia te powinny być stanowczo i szybko rozwiązywane poprzez negocjacje.

Podsumowując, swoboda przemieszczania sił wspierających pokój musi być zagwarantowana przez cały przebieg operacji w wypadkach jej naruszenia powinna być negocjowana, jeżeli nie odniesie to skutku mogą być podjęte bardziej energiczne lub ostrzejsze akcje ze strony sił wspierających pokój i jest to istotny element na który należy zwrócić uwagę w trakcie dowodzenia.

Następna zasadą jest **elastyczność**. Jednostki wchodzące w skład sił wspierających pokój powinny być tak wyposażone i przygotowane, żeby w uzasadnionych sytuacjach szybko i sprawnie mogły dostosować się do zmiany wykonywanych zadań, która może również nastąpić w wyniku zmiany mandatu operacji, a co za tym idzie rodzaju operacji wsparcia pokoju.

Podsumowując można stwierdzić, że w celu zachowania tej zasady w trakcie dowodzenia a szczególnie planowania użycia sił wsparcia pokoju, elastyczność wyrażona zostanie gdy:

- siły te będą przygotowane do szybkiej zmiany zadań;
- będą także posiadać zdolność i wyposażenie do wielowariantowych akcji zgodnych z decyzją dowódcy sił wsparcia pokoju;
- dowódcy natomiast powinni być przygotowani do podejmowania samodzielnych i odpowiedzialnych decyzji zgodnych z mandatem operacji.

Wnioski

„*Usus magister est optimus*”⁶⁷ zgodne z tą maksymą wygłoszoną przez Cyce-rona, praktycznie dopiero doświadczenie, które Sojusz wyniósł z prowadzonych przez siebie operacji wsparcia pokoju w byłej Jugosławii – IFOR/SFOR i KFOR w znaczący sposób wpłynęło i de facto wpływa na rozwój prac teoretycznych nad operacjami wsparcia pokoju. Wyrazem tych prac jest między innymi „NATO Concept for Peace Support Operations” opracowany przez Komitet Wojskowy NATO⁶⁸. Kolejnym dokumentem jest „Lessons Learned in Peacekeeping Operations”⁶⁹ przygotowany przez Grupę Ad Hoc ds. Współpracy w Operacjach Pokojowych – dokument ten zawiera szereg wniosków dotyczących współpracy w planowaniu i prowadzeniu operacji pokojowych pod egidą ONZ. Podsumowaniem tych prac teoretycznych jest projekt Sojuszniczej Doktryny Operacji Wsparcia Pokoju – AJP 3.4.1. nad którą trwają prace praktycznie od 1997 roku – a w której zawarte są doświadczenia zarówno ze współpracy NATO z ONZ zapoczątkowanej wspólną próbą rozwiązania kryzysu w Bośni i Hercegowinie w ramach operacji UNPROFOR, jak i ze współpracy z Unią Zachodnio - Europejską np. z operacji „Sharp Guard”⁷⁰, a także, a raczej przede wszystkim z „samodzielnego” prowadzenia operacji przez NATO z upoważnienia ONZ.

W świetle analizy powyższych doświadczeń z praktycznej działalności NATO w rozwiązywaniu konfliktów można uznać, że istnieje wspólna sojusznicza wykładnia operacji wsparcia pokoju, jednak w związku z tym, że zmianie ulegają również wyzwania, przed którymi staje Sojusz, proces ten nie jest zakończony.

Podsumowując, terminologię dotyczącą zaangażowanie organizacji międzynarodowych w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych można przyjąć, że:

operation Doctrine - CIMIC), 25.05.2000r

⁶⁷ „doświadczenie jest najlepszym nauczycielem”, Cyce-ron w „*Mowy w obronie Rabiriusza Postumusa*”

⁶⁸ *NATO Concept for Peace Operations. IMSM – 265-97, NATO, Bruksela, 11.04.1997*

⁶⁹ *Lessons Learned in Peacekeeping Operations, NACC/PFP, Bruksela, 18.03.1998*

⁷⁰ *Operacja ta rozpoczęta w 1993 roku, a celem jej było nadzorowanie sankcji nałożonych przez ONZ na Jugosławię.*

- „**misja pokojowa**” - to każda działalność służąca zarówno pokojowi i bezpieczeństwu, jak również kontrolowaniu i rozwiązywaniu konfliktów zarówno między państwami jak i wewnątrz państw.
- „**operacja pokojowa**” - to z kolei działania z ograniczonym użyciem sił zbrojnych, dla których określony został precyzyjnie cel przez międzynarodową organizację uprawnioną przez społeczność międzynarodową, podejmowane w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu.

Oba te terminy dotyczą działań podejmowanych przez ONZ. Natomiast: „**operacje wsparcia pokoju**” to - wielofunkcyjne operacje prowadzone na zasadzie bezstronności, na podstawie mandatu ONZ/OBWE, z zaangażowaniem: sił wojskowych, działań dyplomatycznych i humanitarnych w celu osiągnięcia długoterminowego porozumienia politycznego pomiędzy stronami konfliktu lub innych warunków sprezygowanych w mandacie - są pojęciem wypracowanym i używanym w działalności NATO.

Podsumowując, przedstawioną powyżej problematykę operacji pokojowych i operacji wsparcia pokoju należy stwierdzić, że terminologia oraz systematyka, przy całej jej niedoskonałości, wypracowana i używana w ONZ, stanowiła podstawę oraz pierwowzór terminologii i systematyki zastosowanej w NATO. Z tego też względu wnioski dotyczące poszczególnych narzędzi rozwiązywania sporów/konfliktów ONZ można na zasadzie analogii zastosować do narzędzi określonych przez Sojusz. Z tego też względu możemy stwierdzić, że aby **tworzenie pokoju i utrzymanie pokoju** osiągnęły prawdziwy sukces należy poprzez **budowanie pokoju** rozwiązać przyczyny sporów, konfliktów i kryzysów tak, żeby zapobiec ich nawrotom.

Natomiast podsumowując wnioski z analizy dwóch podstawowych operacji pokojowych i operacji wsparcia pokoju, w których istotną rolę odgrywa komponent wojskowy, różnica między **operacją utrzymania** a **wymuszenia pokoju** polega na tym, że: utrzymanie pokoju z założenia opiera się na współpracy ze stronami konfliktu, gdyż następuje po zawarciu przez strony konfliktu porozumienia pokojowego i w związku z tym z wyjątkiem samoobrony - formy działania są w niej całkowicie

pokojowe. Natomiast wymuszanie pokoju zakłada opór jednej lub więcej stron, dlatego metody działania mają charakter przymusowy w takim zakresie, w jakim jest to konieczne i celem tej operacji jest zmuszenie stron konfliktu do zaprzestania działań zbrojnych i zawarcia porozumienia pokojowego, co pozwoli na przekształcenie operacji wymuszania pokoju na ewentualną operację utrzymania pokoju.

Jak w związku z tym można przedstawić zależności pomiędzy narzędziami, którymi dysponują organizacje międzynarodowe a stopieniem rozwoju konfliktu, oraz różnic pomiędzy celami poszczególnych operacji? Otóż na podstawie powyższej analizy można zsyntetyzować następujące wnioski:

- w **tworzeniu pokoju, utrzymaniu pokoju** oraz **budowaniu pokoju** - rozmieszczenie sił pokojowych (sił wsparcia pokoju - w terminologii NATO) następuje po wybuchu konfliktu zbrojnego, natomiast w trakcie rozmieszczenia prewencyjnego przed przekroczeniem tego progu;
- celem operacji **utrzymania pokoju** jest zagwarantowanie, że porozumienia będą realizowane; natomiast celem **tworzenie pokoju** jest skierowanie stron konfliktu działaniami dyplomatycznymi do zawarcie takich porozumień;
- celem dyplomacji prewencyjnej (zapobiegania konfliktom w terminologii NATO) jest niedopuszczenie do przerodzenia się sporu w konflikt, natomiast celem **budowania pokoju** w wyeliminowanie źródeł tego konfliktu.

Kolejnymi wnioskami z powyższego rozdziału, które w bezpośredni sposób wpływają na przebieg procesu dowodzenia i planowania operacji wsparcia pokoju to uwarunkowania, które wynikają zarówno z prawnomiędzynarodowych ograniczeń jak i celów i istoty poszczególnych operacji wsparcia pokoju, a które należy uwzględnić w dowodzeniu (a w tym i planowaniu) w tychże operacjach. Uwarunkowania te można zamknąć w zbiorze zasad obowiązujących w tego typu działalności i do zasad tych możemy zaliczyć: **bezstronność, wzajemne szacunek, wiarygodność, ograniczenie użycia siły, przejrzystość celu operacji, jedność dowodzenia, koordynacja cywilno-wojskowa, swoboda poruszania się, elastyczność**. Należy jednak podkreślić, że w związku z tym, że operacje wsparcia pokoju stano-

wią tylko część ogólnej aktywności militarnej Sojuszu, którą możemy podzielić na dwa obszary. Operacje wynikające ze zobowiązań sojuszniczych tzw. operacje wynikające z artykułu V Traktatu Waszyngtońskiego (treść traktatu znajduje się w załączniku nr 9), oraz operacje z poza artykuły V (ostatnio coraz częściej używane jest pojęcie „operacje reagowanie kryzysowego” – ang. crisis response operations) i w tym obszarze działalności NATO znajdują się operacje wsparcia pokoju. W związku z tym dla całości, czyli dla obu obszarów tej działalności obowiązują zasady sformułowane w dokumencie nadrzędnym AJP-01 (B) a które obejmują: celowość, jedność wysiłku, współpracę, koncentrację sił, ekonomię, elastyczność, inicjatywę, troskę o morale, zaskoczenie, bezpieczeństwo i prostotę. Natomiast dla tego drugiego obszaru aktywności NATO wynikającego z jego nowej roli w utrzymaniu bezpieczeństwa i pokoju nie tylko w Europie, ale i na świecie (np. zaangażowanie się NATO w Afganistanie, czy też w Iraku) sformułowano dodatkowe zasady podkreślające specyfikę operacji wsparcia pokoju.

3. DOWODZENIE W OPERACJACH WSPARCIA POKOJU

„Jedynym stanowczym kryterium wykonywalności zamiaru jest udana próba jego wykonania”

Tadeusz Kotarbiński

Na dowodzenie siłami wsparcia pokoju duży wpływ mają uwarunkowania prawno-międzynarodowe. Korzystając z analogii, uwarunkowania te można także zaliczyć do sprzężenia zwrotnego pomiędzy dowództwem operacji wsparcia pokoju traktowanym jako organizacji a otoczeniem. W tym rozdziale, dotyczącym praktycznego wymiaru realizacji operacji wsparcia pokoju, opisane zostaną uwarunkowania wewnętrzne wynikające z organizacji dowództwa i prowadzących operację sił wsparcia pokoju.

Analizując literaturę z zakresu organizacji i zarządzania, można zauważyć, że jej autorzy do opisu zjawisk zachodzących w „organizacji” - rozumianej jako „ludzi współpracujących w osiągnięciu jakiegoś celu”⁷¹ - wykorzystują podejście systemowe, które pozwala na „optymalne podwyższenie efektywności pracy organizacji jako całości, co nie musi oznaczać optymalizacji działań wszystkich bez wyjątku jej elementów”⁷². Ideą przewodnią teorii systemów była integracja różnych nauk w drodze ujednoczenia metodologii prac badawczych. W związku z tym powiązano w niej całą działalność człowieka obejmującą między innymi: „ekonomikę przedsiębiorstw, ergonomię, industrial engineering (tzn. badanie i organizowanie pracy), psychologię przemysłową itd.”⁷³ Wynika to z tego, że „organizacja jest całością, na której sprawne działanie składają się zarówno czynniki techniczne, jak i ekonomiczne, socjologiczne i psychologiczne. Stąd każda decyzja kierownicza musi

⁷¹ S. Krupp, *Pattern in Organization Analysis: A Critical Examination*, Holt, Rinehart & Winston, New York, 1961, s.14.

⁷² D.M. Gwisziani, *Organizacja i zarządzanie*, Książka i Wiedza, Warszawa 1973, s. 341.

⁷³ B. Lussatio, *Introduction critique aux theories des organisations*, Dunod, Paris 1972, s.95.

uwzględniać całe bogactwo aspektów wywierających wpływ na jej poprawność, a więc również wykorzystywać wszystkie metody optymalizacji.”⁷⁴ W związku z tym zgodnie z systemowym podejściem do problematyki organizacji i zarządzania możemy wyodrębnić następujące cechy tego ujęcia problemu:

- organizację traktujemy jako system z szeregiem składających się nań podsystemów cząstkowych;
- istnieje sprzężenie zwrotne pomiędzy:
 - „częściami i całością,
 - częściami między sobą,
 - całością i otoczeniem,
 - częściami i otoczeniem.”⁷⁵
- każdy element systemu powinien być rozpatrywany w określonym przedziale (wielkości i czasu, sprawności całości), ale efekt działania tego elementu powinien być analizowany z punktu widzenia różnych przedziałów.

Uwzględniając powyższe założenia siły wsparcia pokoju (ang. Peace Support Forces – PSF), które stanowią przykład praktycznej realizacji koncepcji Wielonarodowych Sił Połączonych (Combined Joint Task Force – CJTF) zorganizowane do przeprowadzenia operacji wsparcia pokoju możemy traktować jako organizację, a przemawiają za tym następujące argumenty:

- siły wsparcia pokoju, nazywane w dalszej części pracy CJTF – stanowią całość złożoną z szeregu elementów organizacyjnych różnej wielkości i przeznaczenie, z których każdy stanowi podsystem odpowiedniego szczebla. Podsystemy te wzajemnie na siebie oddziałują (przy czym formalne zależności liniowe i funkcjonalne odzwierciedla schemat organizacyjny, a nieformalne – aktualne stosunki międzyludzkie). Integracja tych podsystemów stanowi jedno z podstawowych zadań organizatora;

⁷⁴ W. Kieżun, *Podstawy organizacji i zarządzania*, WSNS, Warszawa 1974, s.84.

⁷⁵ tamże, s. 37

- istniejące systemy stwarzają dalsze podsystemy (np. zespoły powoływane tylko do realizacji określonego zadania), które przy danych zasobach pozwalają na bardziej efektywne osiągnięcie założonego celu;
- PSF/CJTF jako system oraz wchodzące w jego skład podsystemy działają w określonym środowisku stanowiącym całokształt warunków, na które składają się np.: uwarunkowania międzynarodowe w tym umowy, mandat operacji wsparcia pokoju, doktryna działania, umowy międzynarodowe, określone warunki terenowe i pogodowe, siły stron konfliktu, ludność zamieszkująca dany teren prowadzenia operacji itp.

Tak jak wszystkie systemy stworzone przez człowieka, tak też PSF/CJTF – ma szereg cech charakterystycznych. Możemy do nich zaliczyć (przyjmując za G. Nadler'em⁷⁶):

- funkcję (cel) albo zadanie stanowiące podstawę istnienia. PSF/CJTF – powoływane są do wykonania konkretnego zadania, w tym przypadku przeprowadzenia operacji wsparcia pokoju przez NATO w określonym rejonie np.: siły IFOR/SFOR realizują operację na terenie Bośni i Hercegowiny, siły KFOR na terenie prowincji Kosovo;
- wejścia, do którego w tym konkretnym przypadku (w przeciwieństwie do klasycznej „organizacji” jaką jest przedsiębiorstwo) zaliczyć można przede wszystkim czynniki niematerialne – jak: informacja, doświadczenie itp., ale także materialne np.: środki finansowe, sprzęt itp. Jednak posiadanie wymienionych wyżej „zasobów” nie jest gwarancją automatycznego osiągnięcia sukcesu. Istnieje więc potrzeba stworzenia systemu organizacyjnego, który integrowałby w sposób efektywny wszystkie zasoby wejścia dla osiągnięcia założonego celu, jakim są „wyjścia” systemu. Tak określony system (CJTF) poprzez analogię do teorii organizacji i zarządzania możemy nazwać jako „dynamiczną kombinację ludzkich i finansowych zasobów stworzoną dla uzyskania określonego celu”⁷⁷;

⁷⁶ G. Nadler, *Work System Design, The Ideals Cocept, Illinois 1967, s. 6.*

⁷⁷ *Ibidem*, s. 2-3.

- wyjścia – rezultaty osiągnięte w trakcie wykonywania zadania (zadań) określonego w mandacie operacji pokojowej. W dużym uproszeniu możemy stwierdzić, że „wyjście” czyli rezultat dla którego PSF/CJTF zostały powołane określony jest w tzw. pożądanym stanie końcowym dla operacji wsparcia pokoju (ang. end state – pojęcie opisane w rozdziale drugim);
- kolejność postępowania – proces transformacji „wejść” na „wyjścia”, a w tym proces dowodzenia;
- otoczenie (środowisko) będące zbiorem obiektów, które nie należą do systemu, ale na niego oddziałują lub ulegają zmianom pod wpływem jego działania, np.: system ekonomiczny, polityczny, środowisko kulturalne i materialne, warunki naturalne i przede wszystkim cały złożony komponent cywilny operacji wsparcia pokoju z którym poprzez CIMIC współdziała komponent wojskowy w osiągnięciu celu operacji itd.;
- źródła fizyczne – umożliwiające transformację „wejść” na „wyjścia” jak np.: sprzęt i uzbrojenie;
- ludzie – stanowiący podstawowy czynnik współdziałania wszystkich wyżej wymienionych cech systemu.

Jeżeli zatem przyjmiemy, że PSF/CJTF stanowi system, to musimy się zgodzić, że nie może on prawidłowo działać bez istotnego komponentu jakim jest – podsystem dowodzenia, a w nim proces dowodzenia. Podsystem ten pełni rolę – gdybyśmy mogli posłużyć się analogią do organizmów żywych – systemu nerwowego. PSF/CJTF tak jak każdy „żywy organizm” ulega zmianom zarówno wewnątrz jak i zewnątrz, jego normalne funkcjonowanie ulega różnym wpływom i zakłóceniom. Nowym wyzwaniem przed CJTF są operacje wsparcia pokoju, których specyfika powoduje konieczność określenia wielu warunków osiągnięcia celu operacji, a w tym stworzenia dowódcy optymalnych warunków do podejmowania decyzji. A „... jej (decyzji – J.T.) poprawność uzależniona jest od bezbłędnego przeprowadzenia zbierania i analizowania danych oraz prawidłowego wyciągania z nich wnio-

sków..."⁷⁸ Z tego też względu na dowodzenie w operacjach wsparcia pokoju niezwykle istotny wpływ ma organizacja dowództwa powoływanego do realizacji celów operacji. W rozdziale tym przedstawiono w związku z tym zasady tworzenia takich dowództw ich rodzaje oraz strukturę zdając sobie jednocześnie sprawę, że nie wyczerpuje to w całości tematyki dowodzenia w operacjach wsparcia pokoju.

Na wyzwanie nowych kierunków działania Sojuszu w dziedzinie rozwiązywania sytuacji kryzysowych odpowiada stworzona przez NATO koncepcja wielonarodowych sił połączonych. Koncepcja ta zapewnia spójny i jednolity proces przygotowania i organizowania dowództw do udziału w operacjach wsparcia pokoju prowadzonych w ramach Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, co wpływa w sposób decydujący na osiąganie nie tylko celów tychże operacji, ale również kolejnych poziomów integracji struktur dowodzenia Sojuszu.

3.1. ZASADY TWORZENIA DOWÓDZTW WIELONARODOWYCH SIŁ POŁĄCZONYCH NA POTRZEBY OPERACJI WSPARCIA POKOJU

„Proces wprowadzania zmian w „rzeczach” wytworzonych przez człowieka jest przedstawiany w postaci serii wydarzeń rozpoczynających się od dostarczenia wytwórcy materiałów i składników a kończących się ewolucyjnymi zmianami w społeczeństwie – w systemie, którego nowy „produkt” stanowi część składową”⁷⁹. Takim „wytwórcą” w pewnym sensie jest również NATO, Sojusz na którym zmieniająca się sytuacja międzynarodowa oraz nowe wyzwania w utrzymaniu pokoju i rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych wymogły wręcz zmiany między innymi w strategii, doktrynach i wreszcie w organizacji dowodzenia. Jakie są więc możliwe rozwiązania? L. Szybalski w „Metodyce projektowania organizacji systemu zarządzania dla nowo budowanych przedsiębiorstw” wyróżnia przynajmniej cztery różne metody ...:

⁷⁸ J. O'Shaughnessy, *Metodologia decyzji*. Państwowe Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 1975, s.9.

⁷⁹ J.C. JONES, *Metody projektowania*, wydawnictwa Naukowo-Techniczne, Warszawa 1977, s.23.

- 1) metodę naśladowniczą lub adaptacyjną, w której opracowywany projekt stanowi adaptację istniejących rozwiązań projektowych, przy czym stopień wiernego skopiowania jest różny, do pełnego odtworzenia oryginału włącznie;
- 2) tworzenie modelu struktury organizacyjnej „od góry”, czyli od dyrektora i jego zastępców poprzez komórki zarządu do komórek produkcyjnych. Jest to zatem również pewnego rodzaju naśladownictwo istniejących wzorów w już pracujących przedsiębiorstwach, bez analizy celowości występowania określonych komórek czy całych pionów;
- 3) metoda projektowania systemowego, czyli działanie projektowe oparte na analizie problemu i ustaleniu podziału przedsiębiorstwa na określoną ilość systemów;
- 4) działanie projektowe „oparte na celach”, stojących przed nowo tworzonym systemem, z których wynikają zadania, funkcje, procedury i czynności. Punktem wyjścia jest tu synteza problemu, polegająca na określeniu celu głównego i celów cząstkowych instytucji, z których wynikają owe zadania, funkcje i procedury. Odwrotnością tego jest projektowanie struktury organizacyjnej. Powinno się tu bowiem wychodzić z ustalenia czynności i na tej podstawie tworzyć stanowiska pracy, komórki organizacyjne, piony i całą strukturę.”⁸⁰

Analizując koncepcję wielonarodowych sił połączonych można stwierdzić, że opracowana ona została poprzez kompilację wszystkich tych metod. Zastosowano tu zarówno metodę naśladowniczą poprzez adaptację już istniejących rozwiązań struktur dowodzenia NATO, jak i przyjęto tworzenie struktury organizacyjnej dowództwa wielonarodowych sił pokojowych „od góry” – poprzez wydzielanie przez dowództwa macierzyste (ang. Parent Headquarters) grup oficerów (zarówno grupy oficerów kluczowych – ang. Key Nucleus Staff, jak i grupy oficerów załączkowych ang. – Nucleus Staff), które stanowią szkielet organizacji wspomnianych dowództw. Wielonarodowe siły połączone stanowią również system i ze względów na swój złożony charakter składają się z innych systemów, które stanowią zarówno kompo-

⁸⁰ L. SZYBIŃSKI, *Metodyka projektowania organizacji systemu zarządzania dla nowo budowanych przedsiębiorstw (maszynopis rozprawy doktorskiej)*, Uniwersytet Łódzki, 1975, s.77.

nenty narodowe jak i komponenty poszczególnych rodzajów sił zbrojnych. Wreszcie zastosowanie kolejnej metody pozwoliło osiągnąć elastyczność tego rozwiązania dzięki której dowolnie możemy dobierać siły i środki wchodzące w skład wielonarodowych sił połączonych w zależności od postawionego im celu.

Koncepcja ta odpowiada również na szereg pytań między innymi:

- jak włączyć do udziału w operacjach prowadzonych przez NATO państwa spoza Sojuszu i zachować jednocześnie jednolity system dowodzenia, własne doktryny i procedury?
- w jaki sposób zachować możliwość zarówno elastycznej reakcji (w tym również systemu dowodzenia) zarówno w działaniach Sojuszu w ramach art. 5 tzn. kolektywnej obrony, jak i w trakcie działania Sojuszu z innymi partnerami (zarówno układami państw, organizacjami międzynarodowymi jak i pojedynczymi państwami) w ramach całego spektrum operacji spoza art.5 (od pomocy w klęskach żywiołowych, przez pomoc humanitarną, operacje utrzymania pokoju do operacji wymuszania pokoju)?
- jak jednocześnie najlepiej wykorzystać zarówno obecne rozwiązania jak i posiadane siły i środki?
- Wreszcie, w jaki sposób umożliwić udział Sojuszu w operacjach w których NATO nie jest organizacją wiodącą tzw. „non-NATO led operations” na zasadzie, że można podjąć działania „będąc rozdzielonym lecz nie oddzielnie” (ang. „separable but not separate”).

Proces rozwoju koncepcji wielonarodowych sił połączonych (choć zaznaczyć należy, że proces ten nie jest zakończony) można prześledzić na podstawie analizy literatury oraz wniosków zarówno z ćwiczeń jak i przede wszystkim operacji wsparcia pokoju prowadzonych przez Sojusz. Proces ten zapoczątkowany został poprzez fazę „prób” która zakończyła się w sierpniu 1998. Kolejną fazą – była faza „ocen” – ocen których dostarczyły zarówno ćwiczenia jak i możliwości samego Sojuszu co do potencjału, który można wykorzystać do realizacji operacji, w tym wsparcia pokoju. Na marginesie dodać można, że właśnie w tej fazie okazało się, że dwa do-

wództwa macierzyste to niewystarczająca ilość w stosunku do zadań, które stoją przed Sojuszem. W wyniku przeprowadzonej analizy wyznaczono trzecie dowództwo ze struktury dowodzenia NATO, jako dowództwo macierzyste. My jesteśmy natomiast świadkami trzeciej fazy, która rozpoczęła się w 1999 roku. Fazę którą nazwać można fazą pełnego wprowadzenia koncepcji wielonarodowych sił połączonych (ang. The CJTF Concept Implementation Plan – CCIP), a której zakończenie planowane jest w 2005 roku.

Analiza literatury przedmiotu dotycząca dowództw wielonarodowych sił połączonych (ang. Combined Joint Task Force Headquarters – CJTFHQs) wskazuje, że zasady tworzenia oraz struktura organizacyjna regulowana jest między innymi poprzez następujące dokumenty:

- MC (skrót od Military Committee – instytucji opracowującej wspomniany dokument) 389/1 MC Policy on NATO's CJTF Capability, July 2000 (i wcześniejsza wersja, która była pierwszym dokumentem przedstawiającym zasady tworzenia CJTFHQ --mowa o dokumencie zatytułowanym MC 389 z grudnia 1996 roku);
- Functional Planning Guides, 1996;
- SCs GOP (skrót od ang. Strategic Commanders Guidelines for Operational Planning), October 1998;
- CCIP (CJTF Concept Implementation Plan), October 1999;
- MC 133/3 NATO's Operations Planning Architecture, 1999;
- Bi-SC (skrót od ang. Bilateral-Strategic Commander) Concept for CJTF Operations, 2001;
- Allied Joint Publication AJP-01(B);
- Alliance Strategic Concept.

Z wymienionych dokumentów jednymi z najważniejszych są:

- MC 389/1 – w którym to dokumencie określone zostały ogólne zasady tworzenia CJTFHQ, a także bardziej szczegółowe zasady dotyczące sposobu obsadzania

poszczególnych zespołów funkcjonalnych tworzących dowództwo wielonarodowych sił połączonych. Dokument ten przedstawia także strukturę dowodzenia w ramach wielonarodowych sił połączonych (CJTF), procedury i obowiązki poszczególnych zespołów funkcjonalnych.

- Regulacje zawarte w powyższym dokumencie uzupełnione są w dyrektywie „Bi-SC Directive for CJTF”. Która to doktryna odpowiada na pytanie „jak?” prowadzić operację wielonarodowymi siłami połączonymi oraz koncentruje się na określeniu zakresów odpowiedzialności poszczególnych szczebli dowodzenia wchodzących w skład struktury dowodzenia wielonarodowych sił połączonych.

Zanim zaczniemy analizować ogólne zasady tworzenia dowództw wielonarodowych sił połączonych przypomnieć należy cel dla którego w ogóle wielonarodowe siły połączone są powoływane – gdyż stanowi to „conditio sine qua non” powoływania ich (tzn. wielonarodowych sił połączonych) dowództw.

Otóż wielonarodowe siły połączone mają za zadanie umożliwić Sojuszowi wykonywanie całego spektrum zadań, wynikających zarówno ze strategii NATO jak i wyzwań stawianych przez zmieniającą się sytuację międzynarodową. Do zadań tych należy przede wszystkim zapewnienie możliwości obrony każdego z państw Sojuszu w ramach kolektywnej samoobrony, jak i szereg innych operacji z udziałem sił NATO - ogólnie określanych jako „operacje spoza artykułu 5” (ang. non-5 art. operations). Do operacji tych możemy zaliczyć:

- udzielanie pomocy w rozwiązywaniu sytuacji konfliktowych innym organizacjom międzynarodowym (ONZ, UZE, OBWE);
- udział w zwalczaniu skutków klęsk żywiołowych;
- udział w operacjach poszukiwawczo- ratowniczych;
- **operacje wsparcia pokoju:**
 - **działania prewencyjne;**
 - **operacje utrzymania pokoju;**
 - **operacje tworzenia pokoju;**
 - **operacje budowania pokoju;**

- **operacje wymuszania pokoju;**
- **operacje humanitarne.**

Warunkiem niezbędnym okazała się więc elastyczność koncepcji wielonarodowych sił połączonych. Elastyczność rozumiana w wielu aspektach. Zarówno elastyczność samej koncepcji wielonarodowych sił połączonych, która może być odpowiedzią na działania sojusznicze wynikające z wymogów „artykułu 5”, jak i operacji „spoza artykułu 5” a w tym zarówno udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych jak i prowadzenie całego wachlarzu operacji wsparcia pokoju. Elastyczność wyraża się w swobodzie doboru sił w stosunku do wyznaczonego zadania, która z kolei w sposób optymalny wykorzystuje możliwości zarówno poszczególnych państw jak i rodzajów sił zbrojnych. Zaznaczyć należy, że dotyczy to zarówno państw-członków Sojuszu jak i państw z poza Sojuszu (np. państw z PfP). Elastyczność ta dotyczy również wewnętrznej struktury wielonarodowych sił połączonych.

Jakie są więc zasady tworzenia dowództw wielonarodowych sił połączonych? W celu udzielenia odpowiedzi na tak postawiony problem należy wprowadzić kilka pojęć którymi będziemy się posługiwać w dalszej części pracy, a niektóre z nich zostały już wcześniej użyte.

Dowództwa macierzyste (ang. Parent Headquarters, Parent HQs) – na podstawie analizy możliwości obecnej struktury dowodzenia NATO w dokumencie MC 389 zostały wyznaczone trzy dowództwa macierzyste. Są to dowództwa istniejące permanentnie w strukturze NATO, których zadaniem jest planowanie, przygotowanie oraz szkolenie personelu niezbędnego do organizacji dowództwa tworzonego doraźnie czyli dowództwa wielonarodowych sił połączonych (ang. CJTFHQ). Szkolenie personelu wydzielanego z dowództwa macierzystego odbywa się w następujących cyklach:

- grupy oficerów kluczowych i załączkowych (ang. Key Nucleus Staff & Nucleus Staff) - raz do roku;
- ćwiczenie dowództwa wielonarodowych sił połączonych – raz na dwa lata;
- ćwiczenie wielonarodowych sił połączonych – raz na cztery lata.

Ponadto dowództwo macierzyste jest zobowiązane:

- aktywnie uczestniczyć w trakcie tworzenia CJTF HQ w zaplanowaniu i przygotowaniu uzupełnienia personelu dowództwa wielonarodowych sił połączonych realizowanego zarówno z pozostałych dowództw NATO jak i innych państw;
- przeprowadzić trening zgrywający przed rozmieszczeniem w rejonie operacji;
- przeprowadzić wspólnie z wydzielanym ze swojego składu zespołem załączkowym zarówno rozwinięcie jak i wprowadzenie planu operacji w życie;
- zapewnić i dostarczyć w rejon operacji: środki transportu, komunikacji, wyposażenia i inne środki materiałowe niezbędnego do funkcjonowania dowództwa wielonarodowych sił połączonych;
- oraz wspomagać dowództwo wielonarodowych sił pokojowych w trakcie operacji w dodatkowy personel, wyposażenie lub środki.

Grupa oficerów kluczowych (ang. Key Nucleus Staff) – grupa ok. 20 oficerów, wyznaczonych wcześniej, mających doświadczenie w pracy w zespołach wielonarodowych i pełniących obowiązki w dowództwie macierzystym, która (cała grupa) w swoim zakresie pokrywa wszystkie najważniejsze pionki funkcjonalne grupy głównej dowództwa. Zadaniem tej grupy jest płynne wprowadzenie podległych sobie pionków funkcjonalnych (od CJ1 do CJ9) w tryb pracy całego dowództwa zgodnie z procedurami obowiązującymi w NATO.

Grupa oficerów załączkowych (ang. Nucleus Staff) – grupa ta stanowi kolejny element tworzący skład dowództwa wielonarodowych sił połączonych. Składa się ona z około 120 oficerów wcześniej wyznaczonych i przygotowanych przez dowództwo macierzyste (w składzie tej grupy znajdują się oficerowie zarówno z doświadczeniem w pracy w różnych zespołach funkcjonalnych jak i reprezentujący wszystkie niezbędne zespoły funkcjonalne dowództwa). Zadaniem tej grupy jest zapewnienie sprawnej pracy we wszystkich zespołach funkcjonalnych stanowiska dowodzenia zgodnie z procedurami NATO – umożliwia to między innymi właściwą współpracę zarówno z dowództwem macierzystym jak i innymi dowództwami NATO.

W celu zapewnienia możliwości udziału w dowództwie wielonarodowych sił połączonych reprezentacji innych państw uczestników prowadzonej operacji, a także zapewnienia zdolność 24 godzinnej pracy przez dowództwo, niezbędne jest jego **uzupełnienie**. Uzupełnienie to realizowane jest ma trzy sposoby: poprzez zespoły wyznaczone do tego celu z innych dowództw z regionu dowództwa macierzystego, po prostu z pozostałych dowództw NATO lub też indywidualnie obsadzanie poszczególnych stanowisk zarówno w ramach NATO jak i przez państwa z poza Sojuszu.

Podsumowując część dotyczą zasad tworzenia dowództw wielonarodowych sił połączonych, a w tym dowództw operacji wsparcia pokoju należy stwierdzić, że większość zasad dotyczących powoływania wielonarodowych sił połączonych określono już 3 czerwca 1996 roku podczas spotkania Rady Północnoatlantyckiej w Berlinie. Zasady te pozostały praktycznie nie zmienione i pozostają aktualne. Formułując te zasady dążono do uwzględnienia postulatu francuskiego o zwiększeniu kontroli politycznej nad prowadzonymi przez wielonarodowe siły połączone operacjami. Ustalono, między innymi, że:

- Rada Północnoatlantycka będzie sprawowała nadzór polityczny nad operacjami wielonarodowych sił połączonych, w tym przede wszystkim nad realizowaną operacją IFOR;
- operacje będą mogły być kierowane zarówno przez kwaterę główną UZE, jak też przez dowództwo NATO;
- plany formowania dowództw wielonarodowych sił połączonych będą zatwierdzone przez Radę Północnoatlantycką;
- kluczową rolę w prowadzeniu operacji wielonarodowych sił połączonych - pełnić będzie Naczelny Dowódca Sił Sojuszniczych Europy ;
- w czasie operacji wielonarodowych sił połączonych prowadzonych pod auspicjami UZE dowódcy NATO sprawować będą kontrolę nad siłami wydzielonymi przez Sojusz.

Zaangażowanie Francji zostało zagwarantowane dzięki działalności Zespołu Koordynującego Zasobami (ang. Capabilities Coordination Cell), podległego Komitetowi Wojskowemu. Zespół ten realizuje wytyczne strategiczne Komitetu Wojskowego zgodnie z dyrektywami Rady Północnoatlantyckiej.

Jednym z celów który został osiągnięty dzięki ustaleniu powyższych zasad było wygłoszenie przez francuskich polityków deklaracji zapowiadających zaangażowania francuskich sił zbrojnych w operacje prowadzone w ramach wielonarodowych sił połączonych⁸¹.

Kolejne zasady, już bardziej związane z bezpośrednim tworzeniem dowództw wielonarodowych sił połączonych można sformułować w następujący sposób:

- w strukturze organizacyjnej dowództw NATO wyznaczone są trzy dowództwa macierzyste do których (każdego z osobna) należy proces przygotowania i wyszkolenia grupy załżkowej (grupy oficerów kluczowych i załżkowych) na bazie której formowane jest dowództwo CJTF;
- dowództwo macierzyste odpowiedzialne jest również za przygotowanie planu uzupełnienia dowództwa CJTF;
- dowództwo macierzyste odpowiada za zabezpieczenie logistyczne zarówno procesu tworzenia dowództwa CJTF jak i jego funkcjonowania;
- grupa załżkowa ma za zadanie sprawne wprowadzenie procedur NATO (ze względu na zajmowane przez tą grupę stanowiska) we wszystkich zespołach funkcjonalnych, a jednocześnie zgranie tych zespołów wewnętrznie jak i w ramach całego dowództwa;
- ograniczenia czasowe procesu formowania (7 dni - rozpoczęcie planowania przez grupę załżkową, 30 dni - rozmieszczenie grupy załżkowej w rejonie dowództwa operacji wsparcia pokoju, 40 dni - rozmieszczenie uzupełnienia w rejonie dowództwa operacji wsparcia pokoju).

⁸¹ *Joint Forces Quarterly, Spring 1997, M. O'Hanlon, Transforming NATO: The Role of European Forces, Survival Autumn 1997.*

3.2. OPERACJE WSPARCIA POKOJU IFOR/SFOR I KFOR W ASPEKcie PLANOWANIA I DOWODZENIA

Praktyczne użycie sił NATO w operacjach wsparcia pokoju nastąpiło wcześniej nim Sojusz przystąpił do formowania i organizowania dowództw oraz wielonarodowych sił połączonych. Nastąpiło to na podstawie Rezolucji nr 1031 Rady Bezpieczeństwa ONZ, w której NATO otrzymało mandat dotyczący wprowadzenia, czyli implementacji - części wojskowej Porozumienia Pokojowego podpisanego 14 grudnia 1995 r. w Paryżu. Z dniem 16 grudnia NATO rozpoczęło Siłami Implementacyjnymi (IFOR) operację pod kryptonimem „Joint Endeavour”.

Siły Implementarne NATO zostały powołane w celu udzielania pomocy stronom konfliktu we wdrażaniu porozumienia pokojowego, które to strony **dobrowolnie zgodziły się zawrzeć**. Zadaniem sił IFOR nie było wymuszenie zawarcia pokoju pomiędzy stronami konfliktu, ale zgodnie z zawartym Porozumieniem Pokojowym zasadniczymi zadaniami IFOR w aspekcie militarnym było:

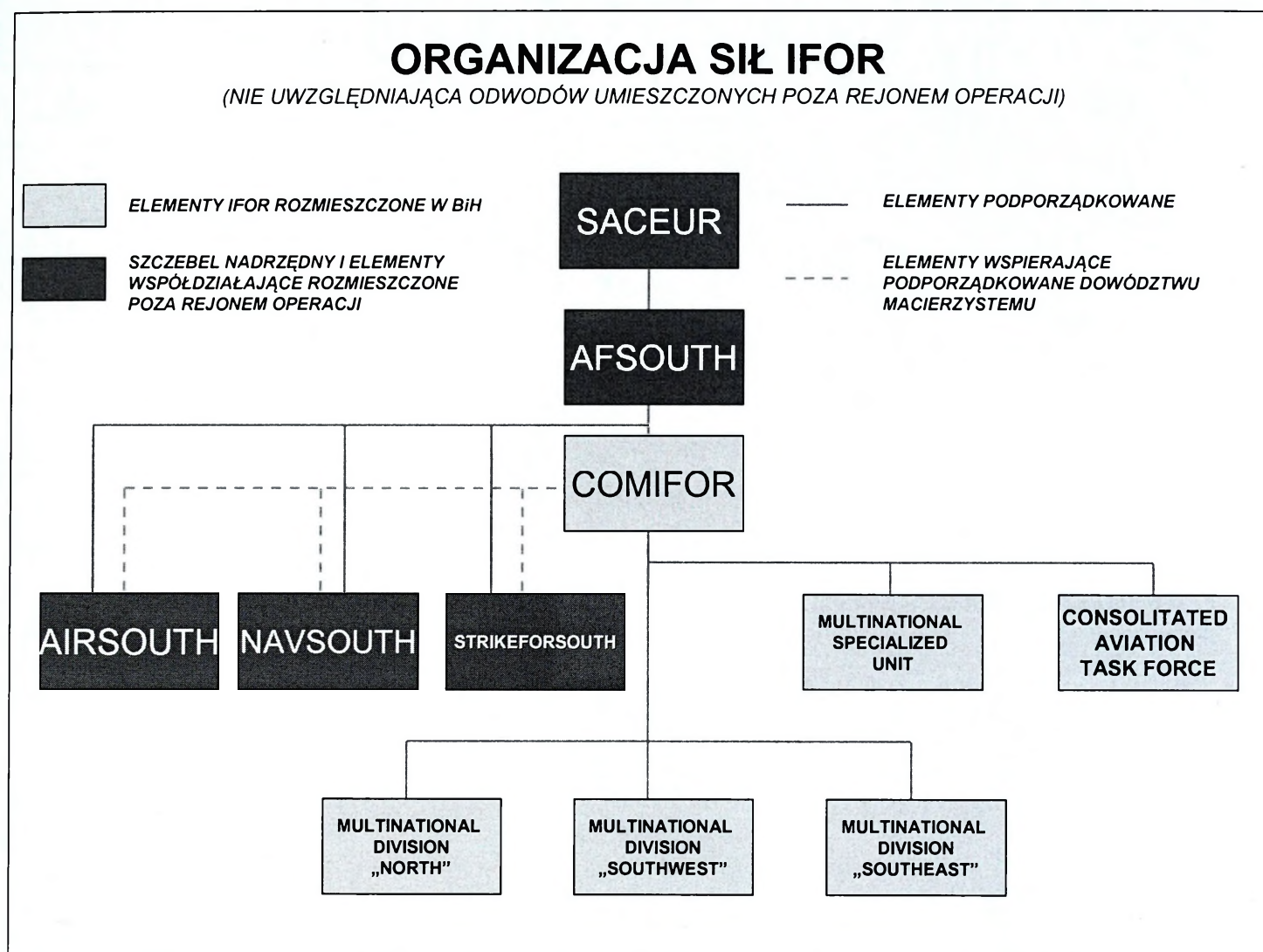
- zagwarantowanie kontynuacji przestrzegania porozumienia o przerwaniu ognia;
- dokonanie rozdzielenia walczących stron oraz zagwarantowanie wycofania walczących wojsk z uzgodnionego obszaru separacji na swoje właściwe terytoria;
- zagwarantowanie zgromadzenia ciężkiej broni w miejscach kantonizacji i w koszarach oraz demobilizacji pozostałości wojsk;
- stworzenie warunków do bezpiecznego, sprawnego oraz szybkiego wycofania wojsk ONZ, które nie zostały podporządkowane dowództwu IFOR;
- kontrola przestrzeni powietrznej nad Bośnią i Hercegowiną.

Operacja „Joint Endeavour” była pierwszą operacją wsparcia pokoju prowadzoną przez NATO pod kierownictwem Rady Północnoatlantyckiej Sojuszu zgodnie z wymogami Aneksu 1A do Porozumienia Pokojowego z Dayton. Wielonarodowe Siły Połączone IFOR posiadały, zgodnie z zasadami prowadzenia operacji wsparcia pokoju, jednolitą strukturę dowodzenia, planowanie i organizowanie działań analogiczne z procedurami NATO. Ogólna władza wojskowa spoczywała w rękach Na-

czelnego Dowódcy Sojuszu w Europie (SACEUR) generała George'a Joulvan'a. Generał Joulvan na stanowisko Pierwszego Dowódcy IFOR (COMIFOR) mianował admirała Leighton – Smith'a, głównodowodzącego Siłami Sojuszu w Europie Południowej (CINCSOUTH), a dowództwo MSC AFSOUTH zostało mianowane dowództwem macierzystym (ang. Parent HQ) dla powoływanego dowództwa wielonarodowych sił połączonych. W lipcu 1996 roku COMIFOR mianowany został admirał Joseph Lopez, natomiast w listopadzie, gdy dowództwo sił IFOR podporządkowane zostało Sojuszniczym Siłom Lądowym Europy Środkowej - LANDCENT⁸², dowódcą został mianowany gen. Crouch, którego w lipcu 1997 zastąpił gen. Shinseki.

Operacja IFOR (rys. 3.1. przedstawia organizację sił) rozpoczęta została przybyciem w rejon operacji w dniu 2 grudnia 1995 roku tzw. wysuniętych sił przygotowawczych (ang. Advance Enabling Force). Zadaniem tych sił było przygotować dowództwo w tym łączność (zadanie to realizowała między innymi grupa załóżkowa wydzielona z dowództwa MSC AFSOUTH w liczbie ok. 120 oficerów) oraz bazę logistyczną niezbędną do przyjęcia sił głównych IFOR wielkości około 60 000 żołnierzy. Rozmieszczanie sił głównych rozpoczęło się 16 grudnia po ostatecznym zatwierdzeniu planu operacyjnego (ang. OPLAN) dla sił IFOR przez Radę Północnoatlantycką oraz wydaniu przez Radę Bezpieczeństwa ONZ rezolucji nr 1031 upoważniającej siły IFOR do działania.

⁸² Nazwa dowództwa odzwierciedla organizację dowodzenia z przed grudnia 1997 roku.

Rys. 3.1. Schemat organizacji sił wsparcia pokoju IFOR i uprawnień dowódcy

W operacji tej uczestniczyły wszystkie kraje członkowskie NATO. Operacja sił IFOR była więcej niż tylko operacją wsparcia pokoju prowadzoną przez siły NATO, gdyż po raz pierwszy w struktury dowodzenia Sojuszu włączone zostały wielonarodowe dywizje w ramach których były pododdziały z państw spoza NATO. W końcowej fazie operacji uczestniczyło w niej między innymi 18 krajów spoza NATO, większość z nich uczestniczyła w programie Partnerstwa dla Pokoju. Do sił IFOR dołączyły między innymi pododdziały Federacji Rosyjskiej (w styczniu 1996 roku).

Kolejnym nowym doświadczeniem dla sił Sojuszu, które miało wpływ na rozwój koncepcji wielonarodowych sił połączonych była, obok włączenia we własne struktury dowodzenia sił państw z poza Sojuszu, realizacja cywilnej części planu wdrażania procesu pokojowego w Bośni i Hercegowinie. Siły IFOR zapewniły

trwale wsparcie zadań cywilnych w ramach ograniczeń wynikających z mandatu oraz dostępnych zasobów. W trakcie realizacji tego zadania siły IFOR ściśle współpracowały:

- z Biurem Wysokiego Przedstawiciela (ang. OHR);
- Policją Międzynarodową (ang. IPTF);
- Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża (ang. ICRC);
- Wysokim Komisarzem ONZ ds. Uchodźców (ang. UNHCR);
- Organizacją Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (ang. OBWE);
- Międzynarodowym Trybunałem ds. Zbrodni Wojennej w Byłej Jugosławii (ang. ICTY);
- oraz wieloma innymi organizacjami, włączając w to ponad 400 organizacji pozarządowych.

Siły IFOR zabezpieczały tym organizacjom szeroki wachlarz usług takich, jak:

- tymczasowe zakwaterowanie;
- opiekę oraz ewakuację medyczną;
- naprawę oraz ewakuację sprzętu;
- usługi transportowe;
- informacje o stanie bezpieczeństwa;
- oraz doradztwo i wiele innych usług logistycznych.

W konsekwencji takiego szerokiego zakresu zadań wykonywanych w ramach współpracy cywilno-wojskowej (ang. Civil Military Co-operation - CIMIC), w dowództwie sił IFOR na wszystkich szczeblach dowodzenia począwszy od dowództwa wielonarodowych sił połączonych, poprzez dowództwa poszczególnych komponentów i kończąc na dowództwach jednostek wchodzących w ich skład, w pionie tym pracowało około 350 osób. Grupa składała się z wysoko kwalifikowanych specjalistów z wielu dziedzin życia, m.in. prawników, nauczycieli, specjalistów z dziedziny transportu publicznego, inżynierów, specjalistów z dziedziny rolnictwa, ekonomistów i wielu innych. Stanowili oni część zespołu Współpracy Cy-

wilno-Wojskowej (CIMIC), który zapewniał techniczne wsparcie, doradztwo a także koordynację wysiłków wielu komisji i grup roboczych, organizacji cywilnych, organizacji pozarządowych oraz władz lokalnych z siłami wojskowymi IFOR.

20 grudnia 1996 roku IFOR wypełnił z sukcesem swoje zadania. Przerwano akty wrogości, a siły zbrojne zostały odseparowane oraz przemieszczone do wyznaczonych miejsc. Od samego początku operacji było również jasne, że część cywilna operacji ma więcej zadań do wykonania, jednak tylko obecność wojskowa mogła stworzyć odpowiednie warunki do kontynuowania operacji tym razem budowania pokoju, której celem było (i w dalszym ciągu jest) stworzenie warunków do pokojowego współistnienia pomiędzy stronami konfliktu, a także wyeliminowanie przyczyn jego wybuchu. Tak sformułowany cel dla prowadzonych działań na rzecz pokoju, a także stabilizacja sytuacji w regionie doprowadził do wniosku, że należy zmniejszyć obecność wojskową. W związku z tym ministrowie spraw zagranicznych i obrony państw NATO doszli do wniosku, że aby doprowadzić do głębszej stabilizacji sytuacji w regionie należy zredukować obecność wojskową. W tym celu należy przeorganizować Siły Implementacyjne w Siły Stabilizacyjne (ang. Stabilisation Forces - SFOR), które formalnie powstały 20 grudnia 1996 roku.

Wielonarodowe siły połączone pod nazwą Siły Stabilizacyjne (SFOR) zostały powołane na podstawie Rezolucji nr 1088 Rady Bezpieczeństwa ONZ z dnia 12 grudnia 1996 roku. Siły te zostały upoważnione do implementacji militarnych aspektów Porozumienia Pokojowego z Dayton, jako legalny sukcesor Sił Implementacyjnych NATO (IFOR). Podobnie jak IFOR, siły SFOR działają na podstawie Rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych (w skrócie operacje prowadzone na podstawie tego rozdziału noszą nazwę „operacje wymuszania pokoju”). Siły Stabilizacyjne NATO kierują się takimi samymi jak IFOR zasadami użycia siły (ang. Rules Of Engagement - ROE). Strukturę sił SFOR przedstawia rys. 3.2.

Zasadniczym zadaniem sił SFOR jest zapewnienie niezbędnej konsolidacji pokoju oraz bezpieczeństwo w rejonie. Natomiast szczegółowe zadania są wymienione poniżej:

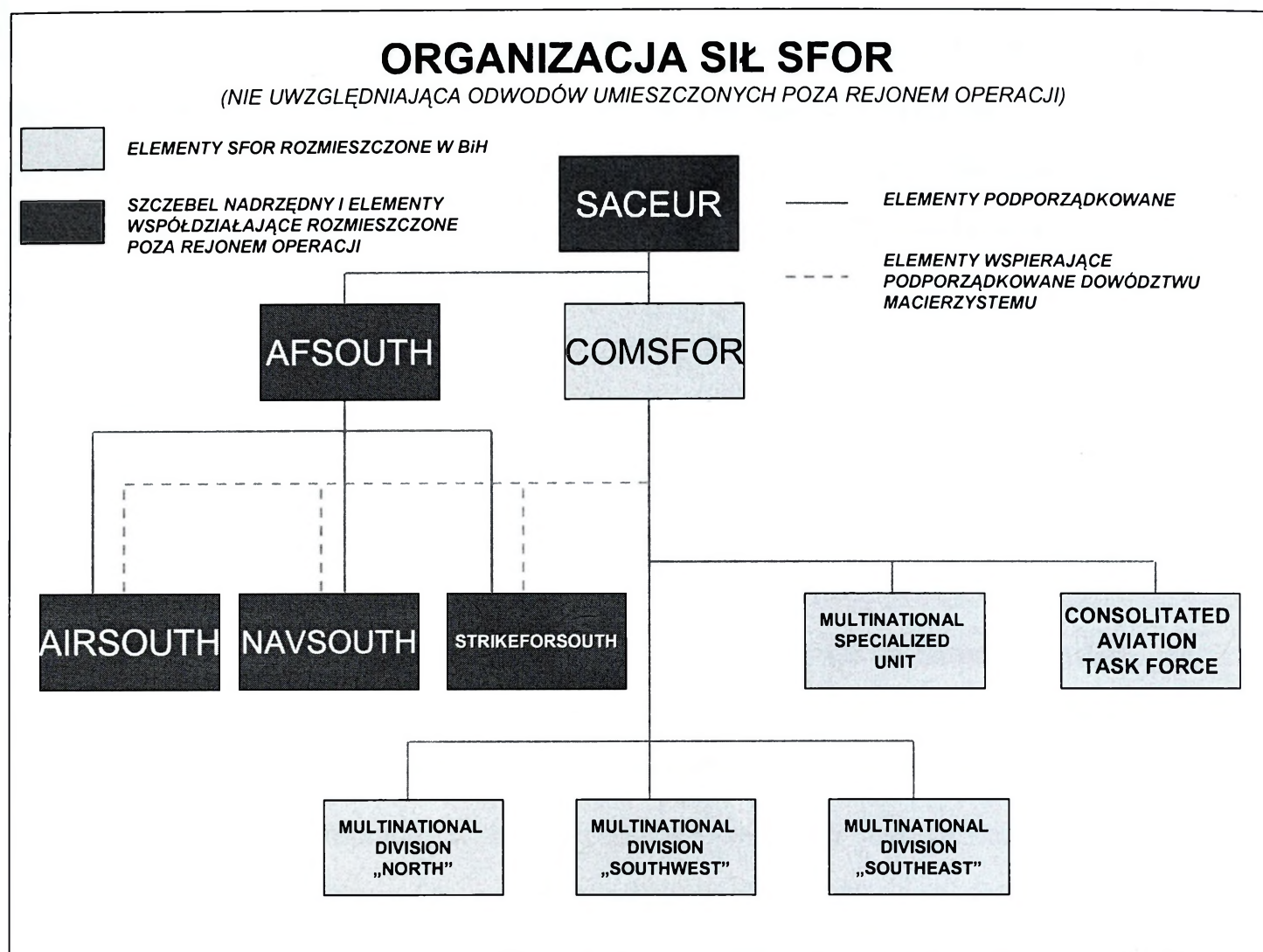
- powstrzymanie oraz zapobieganie wznowieniu wrogich akcji przez strony konfliktu zagrażających pokojowi;
- kontynuowanie wyników osiągniętych przez siły IFOR oraz tworzenie klimatu, w którym możliwa jest kontynuacja procesu pokojowego;
- w ramach swoich możliwości, zapewnienie wsparcia organizacjom cywilnym w ramach współpracy cywilno-wojskowej.

Do zapewnienia realizacji powyższych zadań określono, że siły SFOR w Bośni powinny liczyć około 30 000 żołnierzy co stanowi połowę sił IFOR. Bazując na ogólnym przestrzeganiu porozumienia z Dayton zagwarantowanego przez strony konfliktu, a wprowadzonego między innymi przez działanie sił IFOR, mniejsze liczebnie siły SFOR są w stanie skoncentrować się na wdrażanie w życie postanowień zawartych w Aneksie 1A Porozumienia Pokojowego z Dayton, poprzez:

- stabilizację porozumienia pomiędzy stronami konfliktu, oraz stworzenie środowiska bezpieczeństwa, w którym państwowe i lokalne władze oraz inne organizacje międzynarodowe będą mogły wykonywać swe zadania bez przeszkód;
- zapewnienie wsparcia innym organizacjom (w ramach współpracy cywilno-wojskowej uwzględniając kryterium redukcji sił w rejonie operacji).

Zgodnie z planem opracowanym w dowództwie NATO przewidywano 18 miesięczny mandat dla sił SFOR. Rada Północnoatlantycka zamierzała poddać przeglądowi i analizie działania SFOR po 6 i 12 miesiącach działalności ze zwróceniem uwagi na stabilizację sytuacji przy zakładanym zakończeniu operacji do czerwca 1998 roku. Charakter obu operacji wyraża się już w nazwach sił powoływanych do ich realizacji. O ile zadaniem Sił Implementacyjnych NATO – IFOR (operacja „Joint Endeavour”) było zaprowadzenie oraz umocnienie pokoju, o tyle podstawowym zadaniem Sił Stabilizacyjnych NATO – SFOR (operacja „Joint Guard”) jest stabilizacja procesów pokojowych.

Siły Stabilizacyjne NATO podobnie jak IFOR, są wielonarodowymi siłami połączonymi zorganizowanymi zgodnie z zasadami i procedurami NATO pod politycznym kierownictwem oraz kontrolą Rady Północnoatlantyckiej Sojuszu.

Rys. 3.2. Schemat organizacji sił wsparcia pokoju SFOR i uprawnień dowódcy

Ogólną władzę wojskową sprawuje Naczelny Dowódca Sił Sojuszu w Europie (SACEUR), który mianował Dowódcę Sił Lądowych Europy Centralnej (LANDCEUR) generała William'a Crouch'a dowódcą Sił Stabilizacyjnych NATO (COMSFOR). Podobnie jak w przypadku dowództwa wielonarodowych sił połączonych IFOR dowództwem macierzystym jest dowództwo MSC AFSOUTH, ale do bezpośredniego wsparcia dowództwa sił SFOR wyznaczone zostało dowództwo Sojuszniczych Sił Lądowych Europy Centralnej – LANDCENT mieszczące się w Heidelbergu w Niemczech. Z tego też względu tworząc dowództwo wielonarodowych sił połączonych SFOR – dowództwo Sojuszniczych Sił Lądowych Europy Centralnej przy wsparciu MSC AFSOUTH wydzielalo grupę załączkową, a także uzupełnienie w postaci zespołów funkcjonalnych.

Każde państwo członkowskie NATO, tak jak w przypadku IFOR, wydzieliło swoje siły do SFOR. Jedynie Islandia, która nie posiada własnych sił zbrojnych zabezpiecza pomoc medyczną. Podobnie jak IFOR, SFOR nie jest tylko operacją prowadzoną przez państwa członkowskie Sojuszu. Wszystkie 15 krajów spoza NATO, które uczestniczyły w Siłach Implementacyjnych NATO kontynuują swoje zaangażowanie w SFOR: Albania, Austria, Bułgaria, Estonia, Finlandia, Łotwa, Litwa, Rumunia, Szwecja oraz Ukraina – wszystkie uczestniczą w programie Partnerstwa dla Pokoju – oraz Egipt, Jordania, Malezja i Maroko (te państwa z wyjątkiem Malezji są uczestnikami Dialogu Państw Morza Śródziemnego). Ostatnio dołączyła Słowenia oraz Irlandia, co w sumie daje 17 państw spoza NATO.

Państwa spoza NATO uczestniczą w operacji na takiej samej zasadzie, jak państwa Sojuszu, podlegają dowódcy SFOR za pośrednictwem dowództw wielonarodowych dywizji. Niektóre kraje spoza NATO są reprezentowane w Kwaterze Głównej SFOR w Sarajewie, w której reprezentowanych jest ogółem 25 krajów. Jednak wszystkie kluczowe (ze względu na pracę dowództwa) stanowiska piastują oficerowie z NATO – w ok. 80 % z dowództw regionu południowego.

Kierowane przez Radę Północnoatlantycką siły SFOR zagwarantowały między innymi możliwość przeprowadzenia wyborów municypalnych, które odbyły się 17 września 1997 roku. Były także przygotowane do udzielania innych form pomocy na potrzeby OBWE (ang. OSCE) w procesie przygotowania przez nią tych wyborów. SFOR kontynuował wsparcia OBWE w wypełnianiu przez nią roli organizacji udzielającej pomocy stronom konfliktu we wdrażaniu Porozumienia o Budowie Zaufania i Bezpieczeństwa oraz Porozumienia o Podregionalnej Kontroli Zbrojeń. Drugie porozumienie nakłada między innymi na strony konfliktu ograniczenia w ilości posiadania ciężkiego uzbrojenia w celu uniknięcia niebezpieczeństwa regionalnego wyścigu zbrojeń oraz obniżenie ogólnej liczby posiadania tej broni w rejonie.

Siły Stabilizacyjne NATO wspierały także Urząd Wysokiego Komisarza ONZ ds. Uchodźców (UNHCR) w nadzorowaniu powrotu uchodźców oraz osób

wysiedlonych. Powroty do Strefy Separacji były negocjowane z różnymi organizacjami zaangażowanymi w proces pokojowy, SFOR w tym przypadku udzielał pomocy we wdrażaniu procedur powrotu. Podobnie, jak w przypadku IFOR, SFOR kontynuuje ścisłą współpracę z Międzynarodową Policją ONZ (IPTF). Udziela pomocy w promocji przestrzegania lokalnego prawa i porządku, co jest niezbędnym elementem w procesie utrwalania pokoju w regionie.

Kolejną operacją NATO prowadzoną na Bałkanach jest operacja „Joint Guardian” prowadzona na terenie Kosowa. Operacja ta prowadzona jest między innymi na podstawie Rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1244, w której Rada Bezpieczeństwa ONZ upoważniła państwa członkowskie oraz odpowiednie międzynarodowe organizacje do ustanowienia w regionie międzynarodowych sił bezpieczeństwa oraz zdecydowała, iż w jej gestii odpowiedzialności leży zapobieganie wznowieniu aktom wrogości, demilitaryzacja Armii Wyzwolenia Kosowa oraz przywrócenia bezpieczeństwa w środowisku, które zapewniałoby bezpieczny powrót uchodźców oraz umożliwiłoby właściwe działanie cywilnych międzynarodowych organizacji. Rada Bezpieczeństwa upoważniła Sekretarza Generalnego ONZ do ustanowienia międzynarodowej cywilnej administracji regionu oraz mianowania Specjalnego Przedstawiciela uprawnionego do kontroli wdrażania zaleceń Rady.

Zgodnie z Rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1244 generał Jackson, działając na podstawie wytycznych Rady Północnoatlantyckiej natychmiast rozpoczął przygotowania do szybkiego rozmieszczenia sił bezpieczeństwa – operacji „Joint Guardian”.

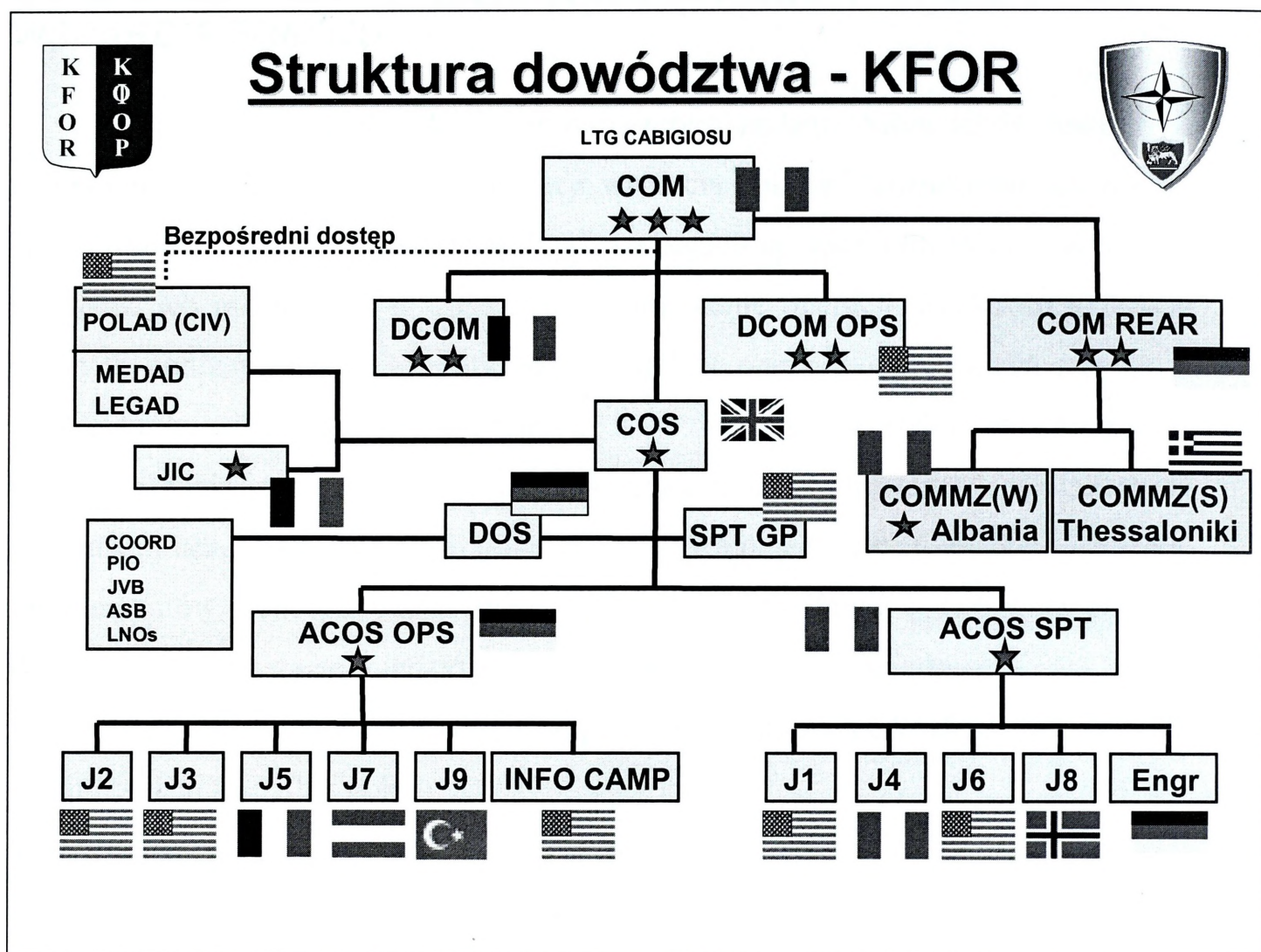
Pierwsze oddziały NATO weszły do Kosowa 12 czerwca 1999 r. Na podstawie Technicznego Porozumienia Wojskowego rozmieszczenie sił bezpieczeństwa (KFOR – Kosovo Forces) skoordynowane to było z jednoczesnym wycofywaniem się sił serbskich z Kosowa. 20 czerwca zakończono wycofywanie wojsk serbskich i przerzut sił bezpieczeństwa (KFOR) do Kosowa.

Tworząc plan operacyjny dla wielonarodowych sił połączonych dowództwo regionalne NATO AFSOUTH, które zostało desygnowane jako dowództwo macie-

rzyste dla dowództwa wielonarodowych sił połączonych KFOR, przewidywało wielkość sił KFOR na około 50 000 żołnierzy. Siły te, zgodnie z koncepcją wielonarodowych sił połączonych miały działać pod dowództwem NATO, oraz zgodnie z Sojuszniczymi procedurami. W ramach tych sił chęć uczestnictwa zgłosiła Federacja Rosyjska oraz dwanaście państw spoza NATO.

20 czerwca po potwierdzeniu przez Naczelnego Dowódcę Sił Sojuszniczych w Europie, opuszczenia Kosowa przez siły serbskie, Sekretarz Generalny NATO ogłosił, na podstawie Technicznego Porozumienia Wojskowego formalne zakończenie kampanii powietrznej. Siły NATO stanęły przed problemem zapewnienia humanitarnej pomocy tysiącom cierpiącym, którzy zostali zmuszeni do opuszczenia Kosowa w wyniku czystek etnicznych prowadzonych przez stronę serbską. Żołnierze NATO zbudowali wiele obozów dla uchodźców, centrów rejestracji uchodźców oraz ośrodków żywienia. W Albanii NATO rozmieściło podobne siły celem udzielenia takich samych form pomocy.

Operacja NATO w Bośni i Hercegowinie pod kryptonimem „Joint Endeavour” była pierwszą operacją lądową realizowaną przez wielonarodowe siły połączone w ramach operacji wsparcia pokoju. Pierwszym przetrzudem wojsk „poza rejon odpowiedzialności” oraz pierwszą wspólną operacją krajów NATO i krajów uczestniczących w programie Partnerstwa dla Pokoju a także innych krajów spoza Sojuszu.

Rys. 3.3. Schemat dowództwa sił wsparcia pokoju KFOR

Od tego czasu Sojusz nabrał już doświadczenia w tego typu działaniach, czego przykładem jest chociażby, powierzenie NATO prowadzenia kolejnych operacji na terenie byłej Jugosławii. Doświadczenie nabyte w opisanych powyżej operacji wsparcia pokoju były i są w dalszym ciągu sprawdzianem przedstawionych wcześniej założeń teoretycznych., ale również umożliwiają sformułowanie wniosków niezwykle ważnych dla procesu planowania użycia sił w operacjach wsparcia pokoju.

3.3. ZADANIA KOMPONENTU WOJSKOWEGO W OPERACJACH WSPARCIA POKOJU

W poniższym podrozdziale przedstawiono zadania które może realizować komponent wojskowy w trakcie operacji wsparcia pokoju. Zrozumienie istoty użycia sił wsparcia pokoju w poszczególnych rodzajach operacji umożliwi w pełni wykorzystać ich możliwości w opracowywanym planie operacji. Spektrum przedstawionych poniżej zadań nie obejmuje oczywiście operacji wymuszania pokoju w trakcie której siły wojskowe realizują „klasyczne operacje militarne”. Natomiast opisane zadania stanowią istotny wkład komponentu wojskowego w realizację zadań innych uczestników operacji pokojowej, w tym przed wszystkim całego wachlarza elementów wchodzących w skład komponentu cywilnego (zawierającego między innymi: organizacje międzynarodowe, rządowe oraz pozarządowe).

Do podstawowych zadań komponentu wojskowego realizowanych w ramach operacji wsparcia pokoju należy:

- **rozmieszczenie prewencyjne;**
- „wczesnym ostrzeganiu”;
- „nadzór – monitorowanie;
- **egzekwowanie nałożonych sankcji i embarga;**
- **operacje ewakuacyjne;**

oraz zadania charakterystyczne dla operacji utrzymania pokoju:

- **obserwacja;**
- **działanie jako siły rozdzielające;**
- **pomoc przejściowa;**
- **rozbrowienie.**

Pierwszym z zadań jest **rozmieszczenie prewencyjne**, zadanie to jest traktowane jako najmocniejszy środek jaki może być użyty w trakcie rozwiązywania kryzysu w ramach prowadzonej przez Sojusz operacji **zapobiegania konfliktom**. Polega ono na następujących działaniach sił międzynarodowych :

- ćwiczeniach komponentu lądowego;
- wykonywaniu lotów,
- zajęcie rejonów wyjściowych przez komponent morski;
- postawienie w gotowość do działania sił desantowych;
- do rozmieszczenia sił międzynarodowych (lądowych i/lub lotniczych) w rejonie sąsiadującym lub wręcz w rejonie konfliktu.

Rozmieszczenie prewencyjne jest nową koncepcją, której znaczenie wzrosło po zastosowaniu jej - po raz pierwszy i jak dotąd jedyny - w byłej Jugosławii w Republice Macedonii.⁸³ Celem tego działania było „odstraszenie” polegające w tym wypadku na tym, że Rada Bezpieczeństwa okazała zainteresowanie sytuacją w tym regionie Bałkanów oraz zasygnalizowaniu, iż w wypadku eskalacji sytuacji podjęte zostaną przez RB dalsze niezbędne kroki w celu rozwiązania kryzysu.

Jednak *conditio sine qua non* rozmieszczenia prewencyjnego jest zgoda państw lub państwa na terytorium którego będą rozmieszczone sił NATO i ponadto precyzyjnie określony mandat uznanej organizacji międzynarodowej. Rozmieszczenie prewencyjne sił międzynarodowych powinno prowadzić do zachowania zaufania stron sporu/konfliktu i wzmocnić skuteczność działań dyplomatycznych, a jednocześnie nie powodować wrażenia zagrożenia w stosunku do potencjalnych agresorów. Działanie takie można uzyskać poprzez przejrzystość celów operacji i zachowanie bezstronności sił międzynarodowych.

Podsumowując zadanie to *polega na rozmieszczeniu oddziałów wojskowych, obserwatorów wojskowych i związanego z tym personelu po jednej lub dwóch stronach granicy między stronami toczącymi spór. Celem rozmieszczenia prewencyjnego jest zapobieżenia eskalacji działań i przerodzeniu się ich w konflikt zbrojny. Mo-*

⁸³ Ponieważ istniały obawy, że gdyby w sąsiedniej serbskiej prowincji Kosowo doszło do wybuchu konfliktu między Serbami a albańskimi muzułmanami, Republika Macedonii (której 1/4 część ludności stanowią Albańczycy) mogłaby zostać wciągnięta w konflikt - czyli typowa sytuacja „potencjalnego zagrożenia”. W grudniu 1992 roku **RB** wyraziła zgodę na rozmieszczenie niewielkiego 700-osobowego kontyngentu obserwatorów wojskowych i policji cywilnej, których zadaniem miało być nadzorowanie granicy i przekazywanie sprawozdań o wydarzeniach, które mogłyby oznaczać za-

*gą temu towarzyszyć inne cele, jak na przykład uspokojenie społeczności w regionie przez nadzorowanie prawa i porządku, a także okazywanie innych form pomocy władzom miejscowym.*⁸⁴

Kolejnym zadaniem jest uczestnictwo komponentu wojskowego w tzw. „wczesnym ostrzeganiu” (ang. early warning). Zadanie to jest praktycznie wykonywane w ramach rutynowych działań monitorujących przez Sojusz jak i poprzez poszczególne państwa NATO. W związku z tym, że im wcześniej potencjalny kryzys zostanie wykryty i zdefiniowany, tym wcześniej organizacje międzynarodowe a w tym Sojusz będą mogły przedsięwziąć odpowiednie działania polityczne, bądź też w ostateczności militarne w celu rozwiązania sytuacji kryzysowej i rozpoczęcia przez strony konfliktu działań militarnych. Ponadto, wcześniejsza identyfikacja kryzysu „daje” więcej czasu na rozwinięcie szerszego zakresu możliwości jego rozwiązania przez społeczność międzynarodową.

Następnym zadaniem może być – „**nadzór – monitorowanie**” (ang. surveillance). Zadanie to polega na monitorowaniu przez środki będące na wyposażeniu NATO działań zarówno w powietrzu, na lądzie i morzu podejmowanych przez strony sporu lub konfliktu. Podjęte tego typu działania mogą być czynnikiem odstraszającym i wpływającym zapobiegawczo na ewentualne strony sporu, szczególnie w przypadku, gdy informacje dotyczące działania tych stron przekazane zostanie opinii międzynarodowej. Jednocześnie należy podkreślić, że cel monitoringu powinien być jasno i precyzyjnie określony ze szczególnym podkreśleniem zasady zachowania bezstronności sił NATO.

Komponent wojskowy może również uczestniczyć w **egzekwowaniu nałożonych sankcji i embarga** (ang. sanctions and embargoes). W ramach tej aktywności komponent morski i lotniczy może uczestniczyć w egzekwowaniu nałożonych sankcji. Natomiast komponent lądowy może brać udział w egzekwowaniu sankcji poprzez nadzorowanie granic w ścisłej współpracy ze służbami straży granicznej i

groźenie dla terytorium Republiki. Siły te (pomimo zwiększenia ich o 300 osób w 1993 roku) były tak małe, że samodzielnie nie mogłyby sobie poradzić w ewentualnym konflikcie.

służby celnej krajów NATO (ze względu na ich doświadczenie). Celem takiej działalności może być wymuszenie zaprzestania działań przez strony konfliktu.

Sankcje i embargo są jednym z mechanizmów, który może zastosować ONZ w celu rozwiązania sytuacji kryzysowej a które jak przedstawił Boutros Boutros-Ghali są *pozamilitarnymi środkami wymuszania obejmującymi odmowę dostępu do towarów, usług i zaspokojenia innych zewnętrznych potrzeb niezbędnych lub ważnych dla zachowania infrastruktury ekonomicznej, społecznej lub politycznej danego państwa lub strony konfliktu*. Podejmowane są one w celu wymuszenie zaprzestania działań naruszających pokojowe współistnienie prowadzonych przez państwo lub strony konfliktu.

Art. 41 KNZ upoważnia RB do wezwania „państw członkowskich ONZ do zastosowania środków nie pociągających za sobą użycia siły zbrojnej w celu przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa”.⁸⁵ Są to zatem środki podejmowane przez społeczność międzynarodową na wniosek RB nie wymagające użycia siły, ani groźby jej użycia, których celem jest wymuszenie zaprzestania działań przez państwo, państwa lub strony konfliktu.

Sankcje mają zarówno wspomóc skuteczność podejmowanych wysiłków dyplomatycznych prowadzonych w ramach zarówno działań prewencyjnych jak i po wybuch konfliktu, ale mogą również same stanowić istotny mechanizm nacisku - często długotrwałego i jak pokazuje analiza przykładów zastosowania ich - skutecznego. Jako przykład - najdłużej i w efekcie najskuteczniej zastosowanych sankcji jest nałożenie ich na RPA.⁸⁶

⁸⁴ Boutros Boutros-Ghali : *An Agenda for Peace* New York 1995 s.55.

⁸⁵ Karta Narodów Zjednoczonych oraz Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości : *Departament Informacji ONZ, New York 1971*

⁸⁶ Pierwsze nałożone na podstawie rezolucji nr 232 z 1966 roku, następnie wprowadzenie embarga na handel bronią z RPA na podstawie rezolucji RB nr 418 (1977 roku), 558 (1984) i 591 (1986). Kolejne wszechstronne sankcje zastosowane w latach 1973-1986 przez wiele różnych narodowych i międzynarodowych organów np. Organizację Państw Eksportujących Ropę Naftową (OPEC), Wspólnotę Brytyjską, EWG, USA i chyba najbardziej dotkliwa sankcja finansowa, nałożona przez banki i sektor prywatny uzupełniły wachlarz sankcji przyjętych przez RB. Te różne poziomy sankcji wspomagane przez szeroką koalicję w społeczności międzynarodowej pomogły z czasem doprowadzić do izolacji RPA, wpływając tym samym na zmianę polityki wewnętrznej szczególnie na ochronę praw człowieka

Ogólnie w historii ONZ zdarzyło się siedem przypadków wprowadzenia sankcji, z tego aż pięć po roku 1990. Są to sankcje wobec Iraku, byłej Jugosławii, Somalii, Libii i Haiti oraz dwa wcześniejsze przypadki tzn. właśnie wobec Rodezji⁸⁷ i Republiki Południowej Afryki.

Podkreślić należy, że środki o charakterze sankcji różnią się w każdym z przypadków i niektóre z nich przewidziane w ramach artykułu 41 - tzn. przerwanie komunikacji i zerwanie stosunków dyplomatycznych po roku 1990 w ogóle nie były wykorzystywane przez RB. Natomiast były stosowane inne środki nie wyszczególnione w artykule 41, takie jak ograniczenie współpracy sportowej, naukowej i technicznej (np. w odniesieniu do Serbii i Czarnogóry).

Wprowadzane sankcje z reguły nie obejmują dostaw medycznych, podobnie jak żywności (choć odnośnie Iraku sankcje nie objęły tylko dostaw żywności ze względów humanitarnych).⁸⁸

Najczęściej stosowanym pojedynczym środkiem o charakterze sankcji - który stosowano w każdym z siedmiu przypadków - jest embargo na broń. Co prawda nie zawsze środek ten łagodzi konflikt, ale podkreśla postawę społeczności międzynarodowej. Natomiast najbardziej powszechną i jedną z najskuteczniejszych sankcji jest embargo na produkty naftowe - jest to typowa sankcja ekonomiczna. Oczywiście sankcje, żeby były skuteczne, to oprócz wprowadzenia wymagają stosowania ich przez wszystkie zainteresowane państwa i strony. Niestety, na podstawie analizy przykładów można stwierdzić, że często przeważają tu interesy narodowe, a nawet prywatne i z tego względu skuteczność sankcji jest różna. Tak było z sankcjami wo-

⁸⁷ Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 277 z 18 III 1970

Rada Bezpieczeństwa ... w oparciu o treść rozdziału VII Karty :

1. *Potępia nielegalne proklamowanie republiki przez nielegalny reżim w Południowej Rodezji;*

2. *Postanawia, że państwa członkowskie ONZ powstrzymują się od uznawania tego nielegalnego reżimu oraz od udzielenia mu jakiegokolwiek pomocy;*

3. *Wzywa państwa członkowskie do podjęcia, w płaszczyźnie krajowej, stosownych środków w celu zagwarantowania, że żaden akt zrealizowany przez urzędników i instytucje nielegalnego reżimu w Południowej Rodezji nie będzie uznawany oficjalnie lub w jakikolwiek inny sposób, także w płaszczyźnie sądowej, przez kompetentne organy ich państw. ...*

⁸⁸ Rezolucja RB nr 661/1991

bec RPA - dlatego m.in. trwały one tak długo. Tak było również z sankcjami wobec byłej Jugosławii, co mogliśmy sami zaobserwować.

Podsumowując przypadki zastosowania sankcji można sformułować następujący wniosek: żeby sankcje okazały się skuteczne muszą mieć jasno zdefiniowane i możliwe do osiągnięcia cele oraz muszą być rygorystycznie wprowadzone w życie, dlatego tak istotna jest rola komponentu wojskowego umożliwiającego wprowadzenie ich w życie.

Ostania grupą zadań, są **operacje ewakuacyjne** (ang. non-combatant evacuation operations). Celem działania komponentu wojskowego w ramach tego zadania jest bezpieczna ewakuacja obcych obywateli (dotyczy to przede wszystkim obywateli państw NATO oraz państw neutralnych) z terenu państw będących stronami konfliktu. Operacja ta jest przeprowadzana w sytuacji pogarszającego się stanu bezpieczeństwa oraz w trakcie intensywnych zabiegów dyplomatycznych zmierzających do rozwiązania konfliktu. Ze względu na szczególny charakter powodzenie tej operacji uzależnione jest od szybkiego podjęcia decyzji politycznych i sprawnego jej przeprowadzenia. Operacja ta może być przeprowadzona zarówno jednostronnie, jak i przez ograniczoną koalicję zainteresowanych państw bez względu czy środowisko w którym będzie ona się odbywać będzie bezstronne i liberalne czy też nie. Obok celu jakim jest ewakuacja własnych obywateli z zagrożonego wybuchem konfliktu rejonu, celem tej operacji jest również zaznaczenie zarówno międzynarodowego zainteresowania tą niepokojącą sytuacją jak i ograniczona demonstracja siły.

W trakcie realizacji operacji utrzymania pokoju obok zadań charakterystycznych dla innych rodzajów operacji wsparcia pokoju dodatkowo można sformułować następujące zadania dla komponentu wojskowego:

- **obserwacja** (ang. observation) – zadanie to stanowi podstawowe zadanie realizowane w trakcie operacji utrzymania pokoju. Polega na obserwacji i składaniu meldunków przez zespoły (złożone od kilku do kilkuset) zazwyczaj nieuzbrojonych obserwatorów. Zaznaczyć należy, że ten rodzaj zadania jest najmniej pożądanym zadaniem które może być podjęte przez siły NATO realizujące operację

wsparcia pokoju. Powodem takiego stanowiska jest to, że zasadą NATO jest zgoda na taki mandat operacji wsparcia pokoju, który realizowany jest przez siły uzbrojone⁸⁹;

- **działanie jako siły rozdzielające** (ang. Interposition Force) – wprowadzane są w celu rozdzielenia stron konfliktu oraz kontrolowania porozumienia dotyczącego przerwania ognia (czasowego czy też stałego). Zadanie to polega na wprowadzeniu bezstronnych sił międzynarodowych w utworzoną strefę buforową pomiędzy stronami konfliktu;
- **pomoc przejściowa** (ang. Transition Assistance) – zadanie polegające na zabezpieczeniu przez komponent wojskowy zawartego porozumienia pokojowego, w celu stworzenia stałych warunków umożliwiających realizację w dłuższym terminie operacji budowania pokoju. Warunki te polegają zarówno na umożliwieniu powstania takich struktur politycznych w regionie konfliktu, które byłyby akceptowane tak przez zainteresowaną społeczność jak i przez społeczność międzynarodową, a także stabilizacja warunków życia umożliwiająca powrót do niego społeczności dotkniętej konfliktem;
- **rozbrowienie** (ang. arms control) w sensie globalnym jest to zadanie realizowane poprzez działalność dyplomatyczną, jednak w sensie lokalnym dotyczącym rejonu sporu/konfliktu może być kluczowym środkiem umożliwiającym zarówno stabilizację w regionie jak i budowę zaufania. Rozbrojenie (w sensie lokalnym) może więc być zadaniem realizowanym w ramach wszystkich rodzajów operacji wsparcia pokoju. Komponent wojskowy mógłby więc, w zależności od mandatu, prowadzić cały szereg działań w ramach tego zadania, zaczynając od inspekcji, weryfikacji i szkoleń do rozmieszczeń prewencyjnych, przeprowadzanie demobilizacji i ostatecznie niszczenia oraz rozbijania broni i uzbrojenia.

⁸⁹ por. *Bi-MNC Directive for NATO Doctrine for PSO, NATO, 1998, s.8*

*

*

*

W rozdziale tym opisane zostały uwarunkowania wewnętrzne wynikające z organizacji sił realizujących operacje wsparcia pokoju. Uwarunkowanie te mają istotny wpływ na dowodzenie komponentem wojskowym wynika to przede wszystkim z wielonarodowego i połączonego charakteru tych sił. Syntezując wnioski dotyczące organizacji dowództwa operacji wsparcia pokoju realizowanej przez wielonarodowe siły połączone, które w praktyce stanowią siły wspierające pokój należy podkreślić, że NATO pragnąc realizować operacje wsparcia pokoju zgodnie ze swoimi zasadami oraz własną doktryną opracowało koncepcję wielonarodowych sił połączonych uzupełnioną koncepcją tworzenia dla tych sił dowództw. Obie koncepcje wykorzystują:

- ujednolicone procedury dowodzenia Sojuszu;
- rozwiązania dotyczące organizacji dowództw;
- doktryny wykorzystania poszczególne rodzajów sił w operacjach;
- oraz rozwiązania prawno-międzynarodowe do prowadzenia operacji wsparcia pokoju.

Temu celowi służą również wspólne prace oraz ćwiczenia prowadzone przez Sojusz z udziałem innych organizacji międzynarodowych, a które dotyczą rozwoju koncepcji operacji połączonych i ich udziału w operacjach wsparcia pokoju.

4. WYMAGANIA W ZAKRESIE ORGANIZACJI RELACJI ŁĄCZNOŚCI W OPERACJACH POKOJOWYCH

Analiza ustaleń w obszarach wymagań organizacyjnych systemu łączności w operacjach pokojowych oparta została na badaniach prowadzonych przez zespół autorski w czasie operacji SFOR w Bośni i Hercegowinie¹ oraz podczas ćwiczenia dowódczo-sztabowego „CONNON CLOUD 2002” w 2 KZ².

W celu zapewnienia wymiany informacji pomiędzy wszystkimi szczeblami dowodzenia podczas operacji pokojowych organizuje się system łączności zgodnie z poniższymi zasadami:

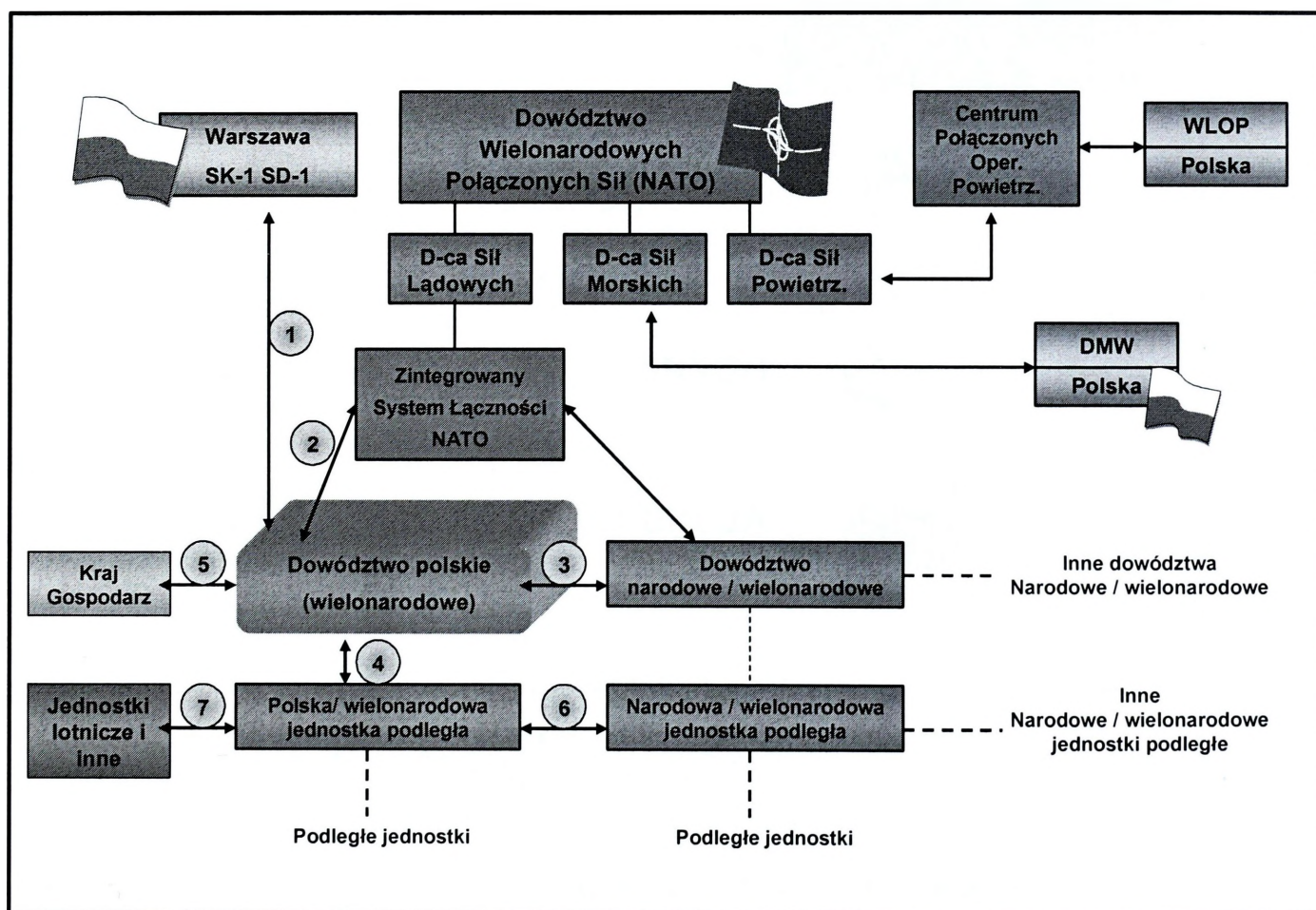
- w gestii przełożonego jest zapewnienie łączności w swych stacjonarnych systemach łączności i informatyki z najwyższymi narodowymi lub wielonarodowymi szczeblami dowodzenia;
- łączność od najwyższego szczebla dowodzenia sił narodowych - wielonarodowych do jednostek najniższego szczebla znajduje się w obszarze odpowiedzialności narodowej i rządzi się następującymi prawami:
 - dowództwo przełożone jest odpowiedzialne za organizowanie i utrzymanie systemu łączności z dowództwem bezpośrednio podległej jednostki,
 - system łączności na potrzeby wymiany informacji w ramach współdziałania między sąsiednimi jednostkami powinna być ustanowiona od strony lewej do prawej, jeśli przełożony nie zdecyduje inaczej,
 - ogólną zasadą łączności między jednostkami wspieranymi a wspierającymi jest, że jednostka wspierająca zapewnia łączność do jednostki wspieranej,

¹ Autor uczestniczył w roku 1998 w podróży studyjnej przeprowadzonej w rejonie działania SFOR.

² Autor uczestniczył w ćwiczeniu „CONNON CLOUD 2002” na stanowisku oficera zespołu kierowania systemem łączności i informatyki Centrum Wsparcia Dowodzenia SD 2 KZ.

- w przypadku potrzeby utrzymania łączności przez wojska lądowe z siłami morskimi i powietrznymi NATO, jak również z siłami spoza Sojuszu, ustala się odpowiedzialność za taką łączność w obopólnych porozumieniach;
- wszystkie szczeble dowodzenia muszą być zdolne do zapewnienia łączności z narodowym dowództwem państwa – gospodarza, na terenie którego prowadzona jest operacja pokojowa.

Specyficzne relacje wymiany informacji przedstawione na rys. 4.1. odnoszące się do rozwiniętych narodowych i wielonarodowych dowództw w operacjach pokojowych, stanowią przykład realizacji przedstawionych zasad organizacji systemu łączności.

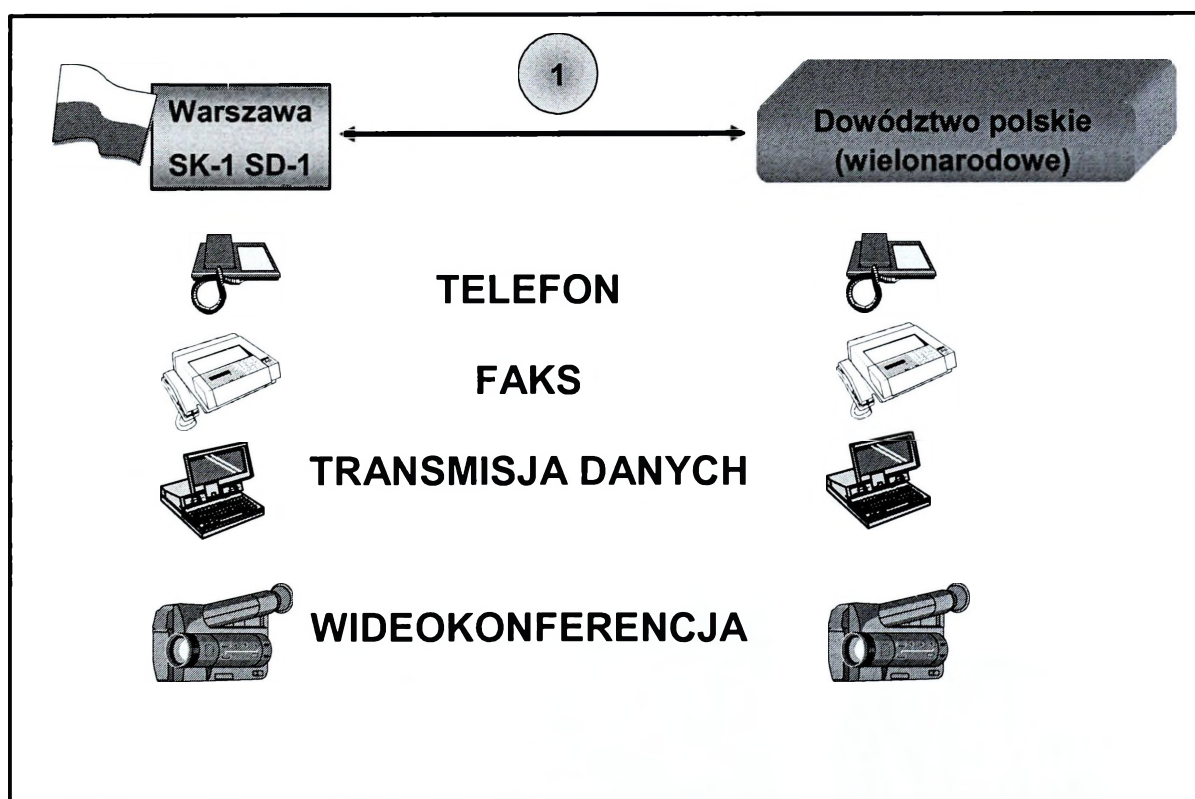
Rys. 4.1. Relacje wymiany informacji w operacjach wielonarodowych NATO

Źródło: Opracowanie własne

Punktem centralnym rysunku jest dowództwo polskie, które może mieć charakter wielonarodowy w przypadku podporządkowania mu jednostek innych państw. Wymiana informacji dowództwa polskiego odbywa się w pięciu zasadniczych typach relacji. Dodatkowo wyróżniono dwa inne typy relacji związane z

polską jednostką podlegającą polskiemu dowództwu. Każda z tych siedmiu relacji będzie przedmiotem analizy jako przykład realizacji zasad organizacji systemu łączności w operacjach pokojowych.

Relacja pierwszego typu przedstawiona na rys. 4.2., zorganizowana jest do zapewnienia wymiany informacji między Polską i polskim dowództwem funkcjonującym w strukturze Wielonarodowych Połączonych Sił Zadaniowych (ang. CJTF). Zapewnienie tego połączenia leży w gestii narodowej i Polska ustala mechanizmy wymiany informacji. Do Polski należy także decyzja jakiego typu usługi telekomunikacyjne (telefon, telefaks, wymiana wiadomości, transmisji danych i inne) zostaną zrealizowane w tej relacji.

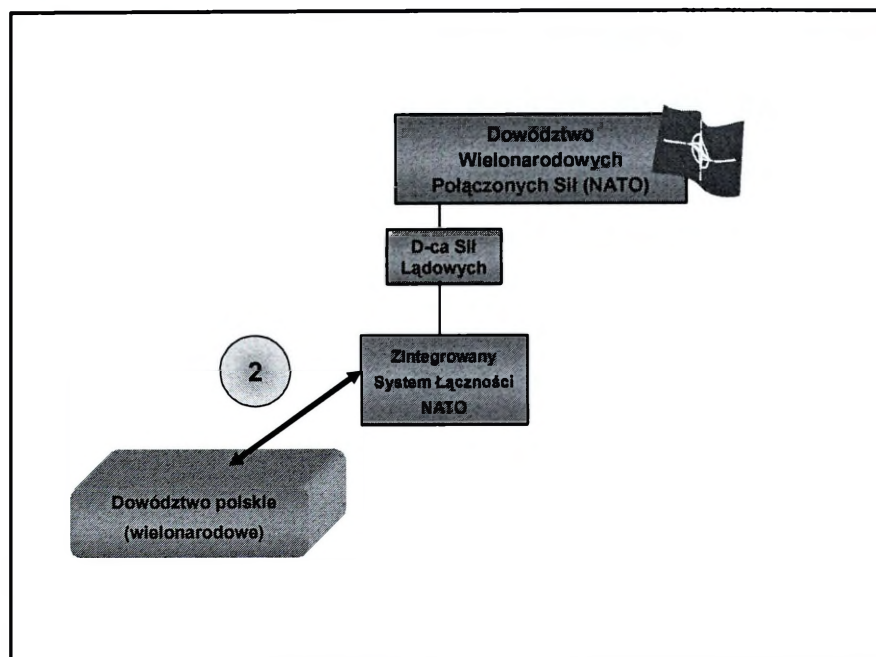

Rys. 4.2. Relacja pierwszego typu

Źródło: Opracowanie własne

Relacja drugiego typu przedstawiona na rys. 4.3. zorganizowana jest do zapewnienia wymiany informacji między sztabem polskim i przełożonym. Dowództwem przełożonym może być dowództwo organizowane doraźnie na operację (dowództwo komponentu lądowego CJTF, sztab CJTF) lub jedno ze dowództw NATO funkcjonujący stale (typu SC, RC i CC). Zorganizowanie wymiany informacji między przełożonym dowództwem NATO i podwładnym dowództwem polskim leży w kompetencji NATO. Ten najwyższy polski szczebel

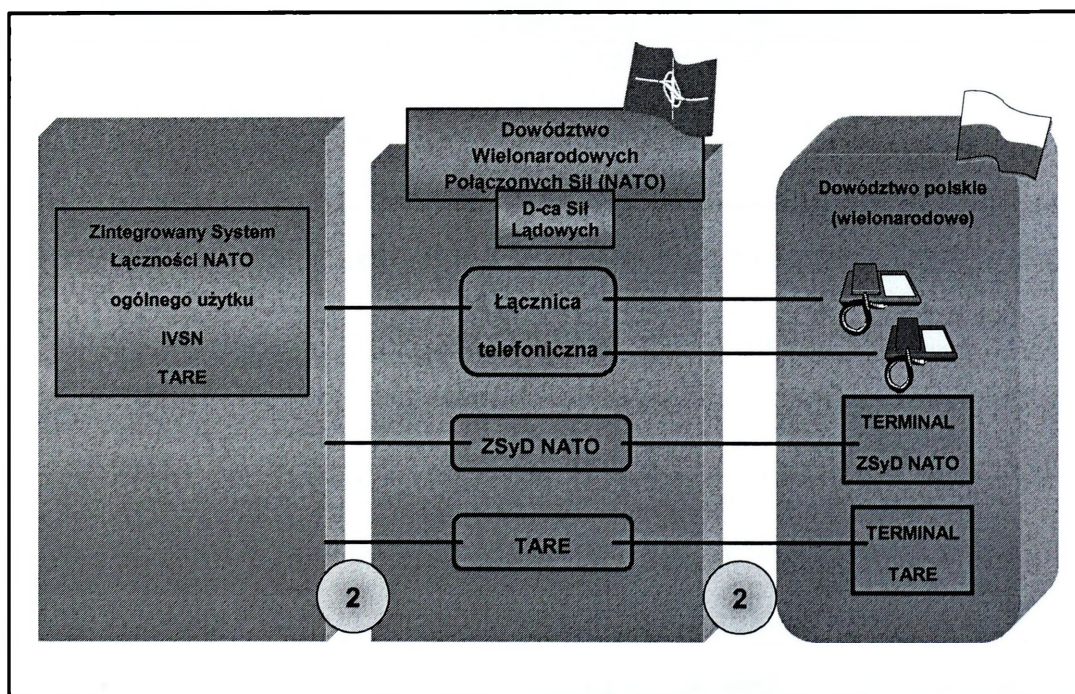
dowodzenia ma mieć zapewniony bezpieczny dostęp do usług Zintegrowanego Systemu Łączności NATO (NICS) w zakresie telefonii, wymiany wiadomości dokumentalnych i wymiany danych.

Rys. 4.3. Relacja drugiego typu

Źródło: Opracowanie własne

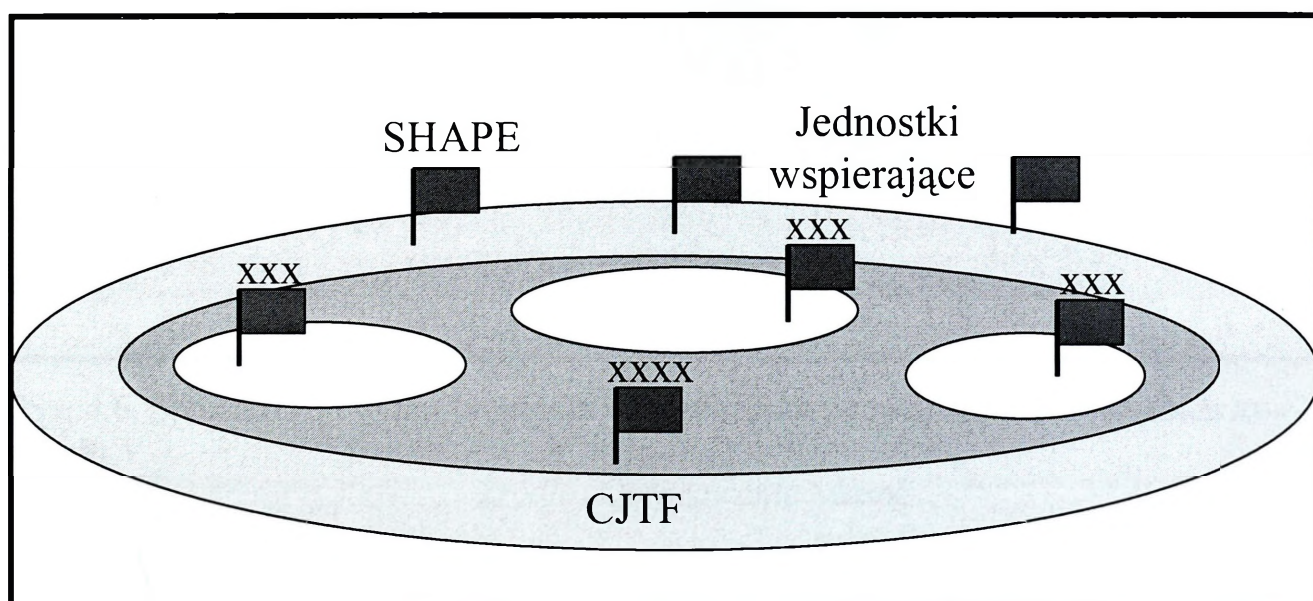
Wymiana informacji w tej relacji oznacza dostęp do sieci IVSN oraz TARE NATO za pomocą zdalnych terminali tych sieci umieszczonych na stanowisku dowodzenia polskiej (wielonarodowej) dywizji (rys. 4.4.).

Rys. 4.4. Relacja drugiego typu – wymiana informacji pomiędzy stanowiskiem polskiej (wielonarodowej) dywizji i stanowiskiem dowodzenia przelozonego

Źródło: Opracowanie własne

Na organizację systemu łączności dla potrzeb wymiany informacji w relacji drugiego typu ma zasadniczy wpływ, możliwość wykorzystania stacjonarnej infrastruktury telekomunikacyjnej. Przeprowadzone badania w tym obszarze wskazują, że zakres wykorzystania stacjonarnej infrastruktury telekomunikacyjnej oraz mobilnych systemów łączności jest uzależniony od tego czy dana operacja prowadzona jest w myśl artykułu V, czy też spoza artykułu V Traktatu Waszyngtońskiego. Analiza wymagań organizacji systemów łączności w operacjach prowadzonych w ramach artykułu V wskazuje, że w tego typu operacjach wykorzystywana będzie stacjonarna infrastruktura telekomunikacyjna. Na rys. 4.5. przedstawiono symbolicznie schemat wymiany informacji w operacjach prowadzonych w ramach artykułu V.

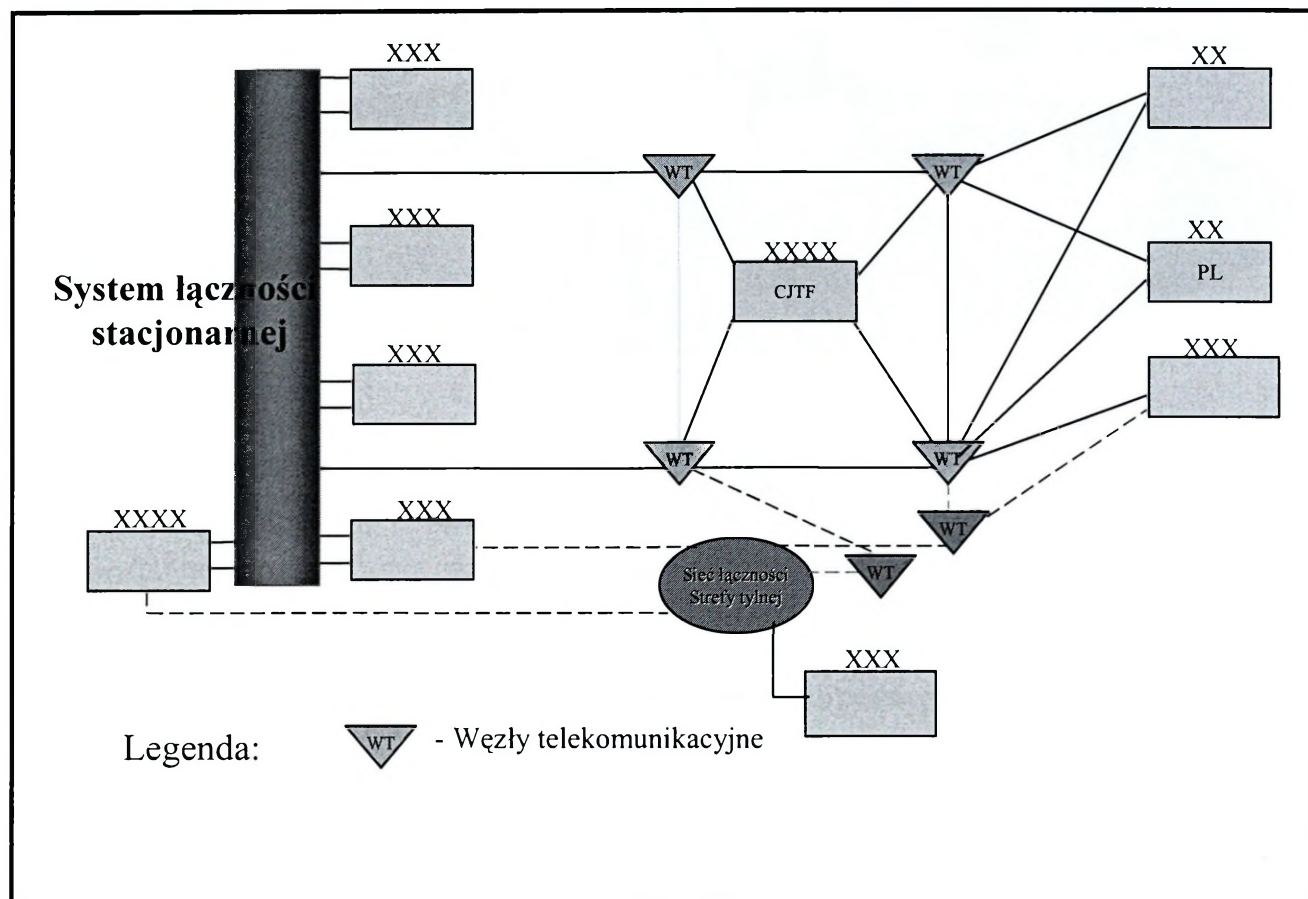
Rys. 4.5. Schemat wymiany informacji w operacjach prowadzonych w ramach artykułu V

Źródło: Opracowanie własne

Obszary białe symbolizują systemy łączności rozwijane przez dowództwa wielonarodowe, obszar zielony symbolizuje system łączności rozwijany przez dowództwo Wielonarodowych Połączonych Sił Zadaniowych (ang. CJTF). Obszar o kolorze różowym symbolizuje stacjonarną sieć telekomunikacyjną funkcjonującą na obszarze państw Sojuszu. Wymiana informacji pomiędzy dowództwami wielonarodowymi i stanowiskiem dowodzenia przełożonego organizowa-

na jest poprzez włączenie się poszczególnych dowództw w stacjonarną sieć telekomunikacyjną państwa na którego obszarze jest prowadzona dana operacja.

Strukturę systemu łączności w czasie prowadzenia operacji tego typu przedstawiono na rys. 4.6..

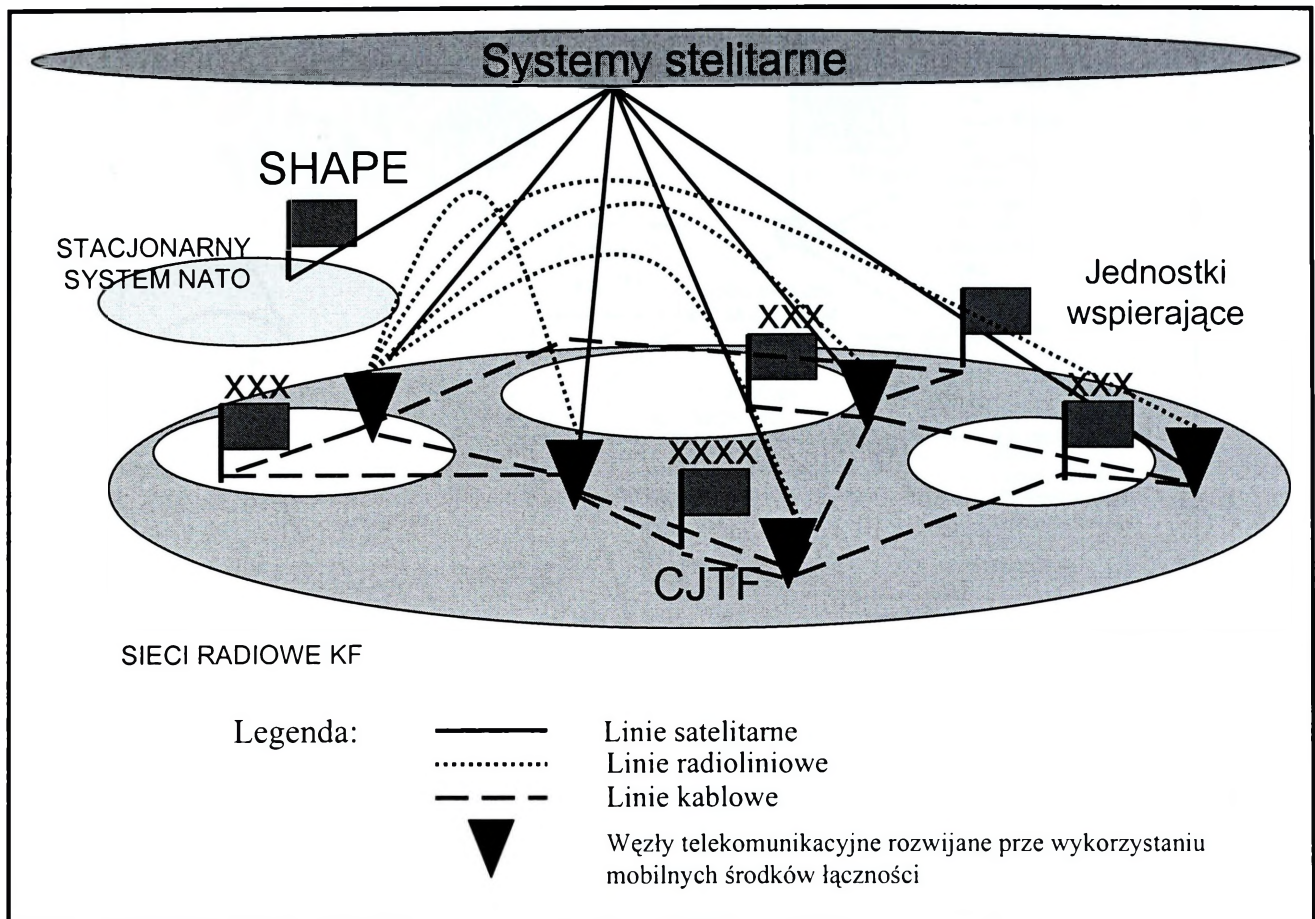

Rys. 4.6. Struktura systemu łączności w operacjach prowadzonych w ramach artykułu V

Źródło: Opracowanie własne

Węzły telekomunikacyjne systemów łączności dowództw wielonarodowych dowiązywane są, przy wykorzystaniu radioliniowych linii telekomunikacyjnych, do stacjonarnego systemu łączności NATO umożliwiając wymianę informacji z przełożonym. System łączności organizowany przy wykorzystaniu tylko infrastruktury stacjonarnej nie umożliwiał prowadzenia operacji pokojowych poza obszarem państw Sojuszu, czym charakteryzują się operacje spoza artykułu V.

Potrzeba prowadzenia operacji pokojowych na obszarach państw gdzie wykorzystanie stacjonarnej infrastruktury telekomunikacyjnej jest niemożliwe wymusiła organizowanie systemów łączności przy wykorzystaniu mobilnych środków łączności. Koncepcję struktury mobilnego systemu łączności przedstawiono na rys. 4.7..

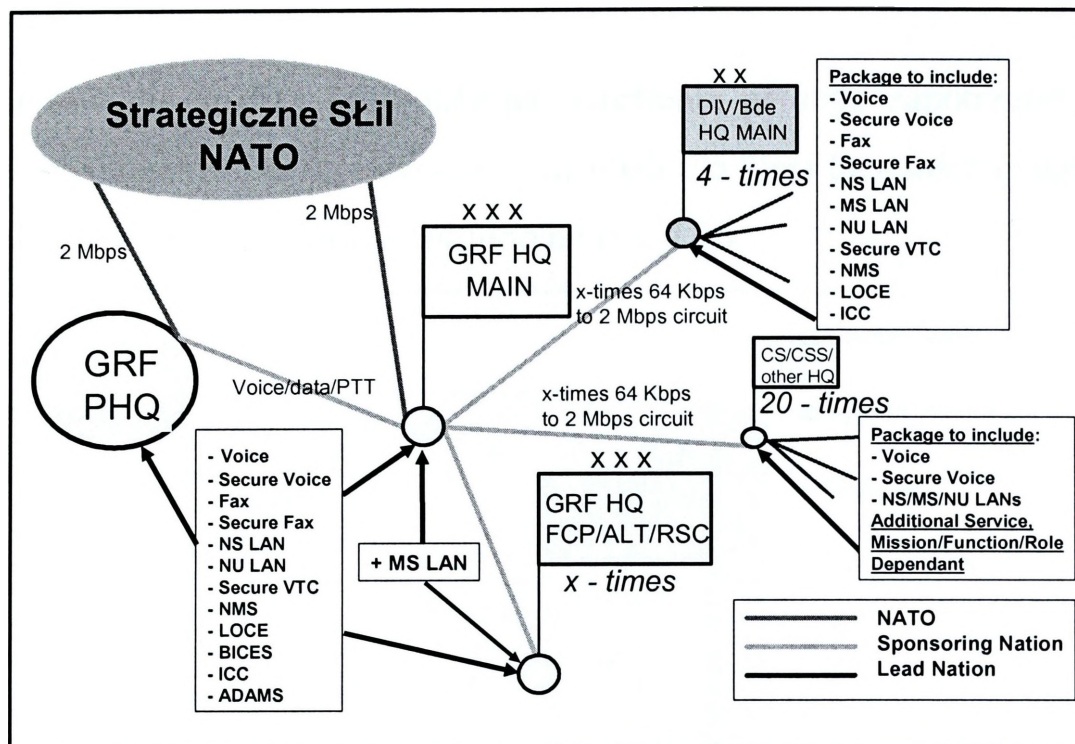

Rys. 4.7. Struktura mobilnego systemu łączności w operacjach prowadzonych poza artykułem V

Źródło: Opracowanie własne

Główną rolę przy organizowaniu systemu łączności według przedstawionej koncepcji pełnią węzły telekomunikacyjne rozwijane przy wykorzystaniu mobilnych środków satelitarnych, radioliniowych i radiowych oraz przydzielane poszczególnym dowództwom międzynarodowym.

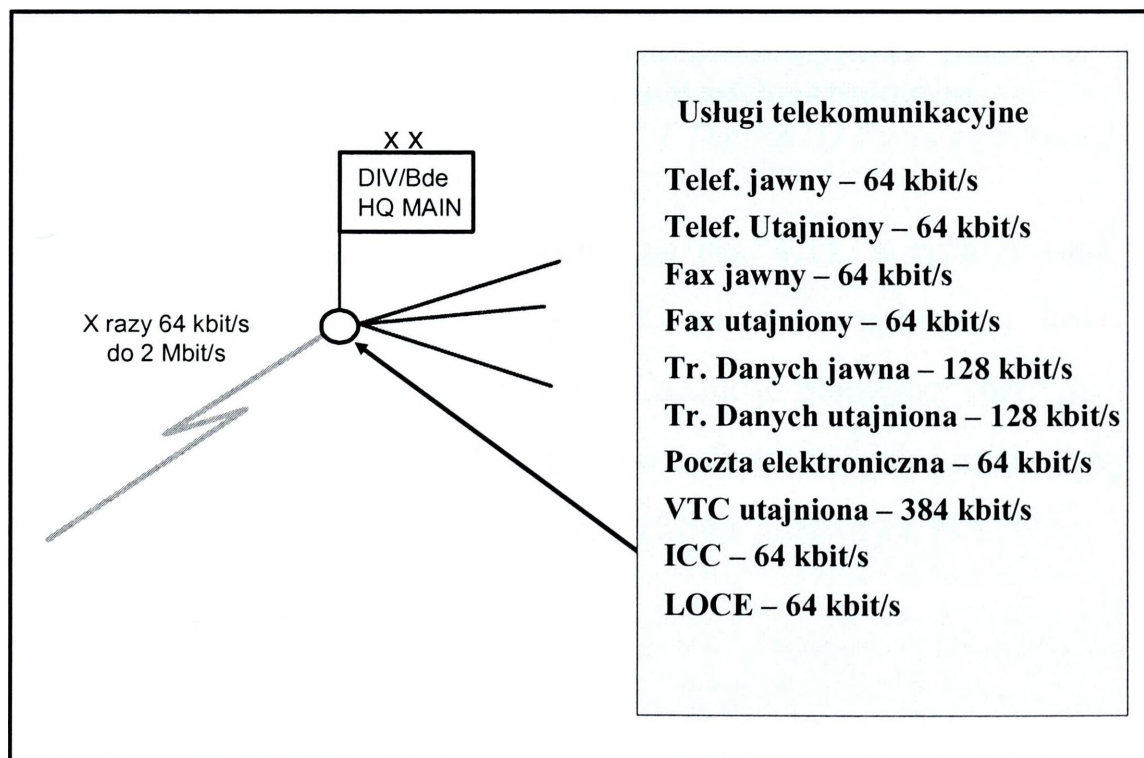
Analiza rozwoju systemu łączności NATO wskazuje na znaczne zmiany jakie zachodzą w przyjętych rozwiązaniach. Zmiany dotyczą przede wszystkim relacji drugiego typu, wobec której określono nowe wymagania. Dla jednostek szczebla korpusu i dywizji określa się wymagania w zakresie przyjęcia określanych relacji wymiany informacji, co przedstawiono na rys. 4.8.

Rys. 4.8. Wymagania w zakresie ilości i przepustowości linii telekomunikacyjnych pomiędzy poszczególnymi szczeblami dowodzenia w ugrupowaniu wielonarodowym

Źródło: Opracowano na podstawie MC317/1 The NATO Force Structure 2000

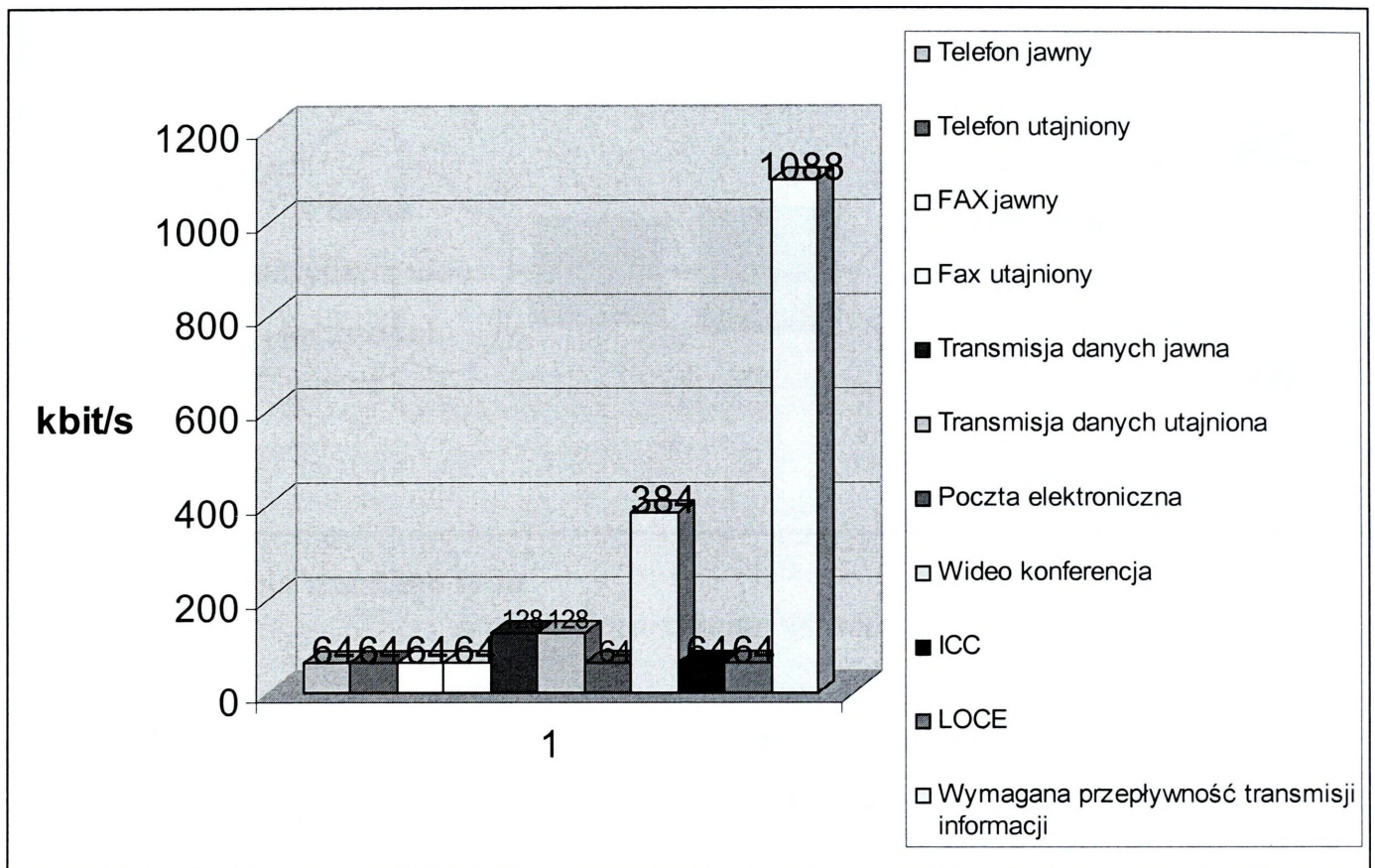
Przedstawione wymagania implikują określone potrzeby w zakresie wydzielenia z systemu łączności korpusu i dywizji określonych linii telekomunikacyjnych z wymaganą przepustowością transmisyjną, co przedstawiono na rys. 4.9.

Rys. 4.9. Wymagana przepływność transmisji dla informacji przesyłanych przy wykorzystaniu określonych usług telekomunikacyjnych pomiędzy poszczególnymi szczeblami dowodzenia w ugrupowaniu wielonarodowym

Źródło: Opracowano na podstawie MC317/1 The NATO Force Structure 2000

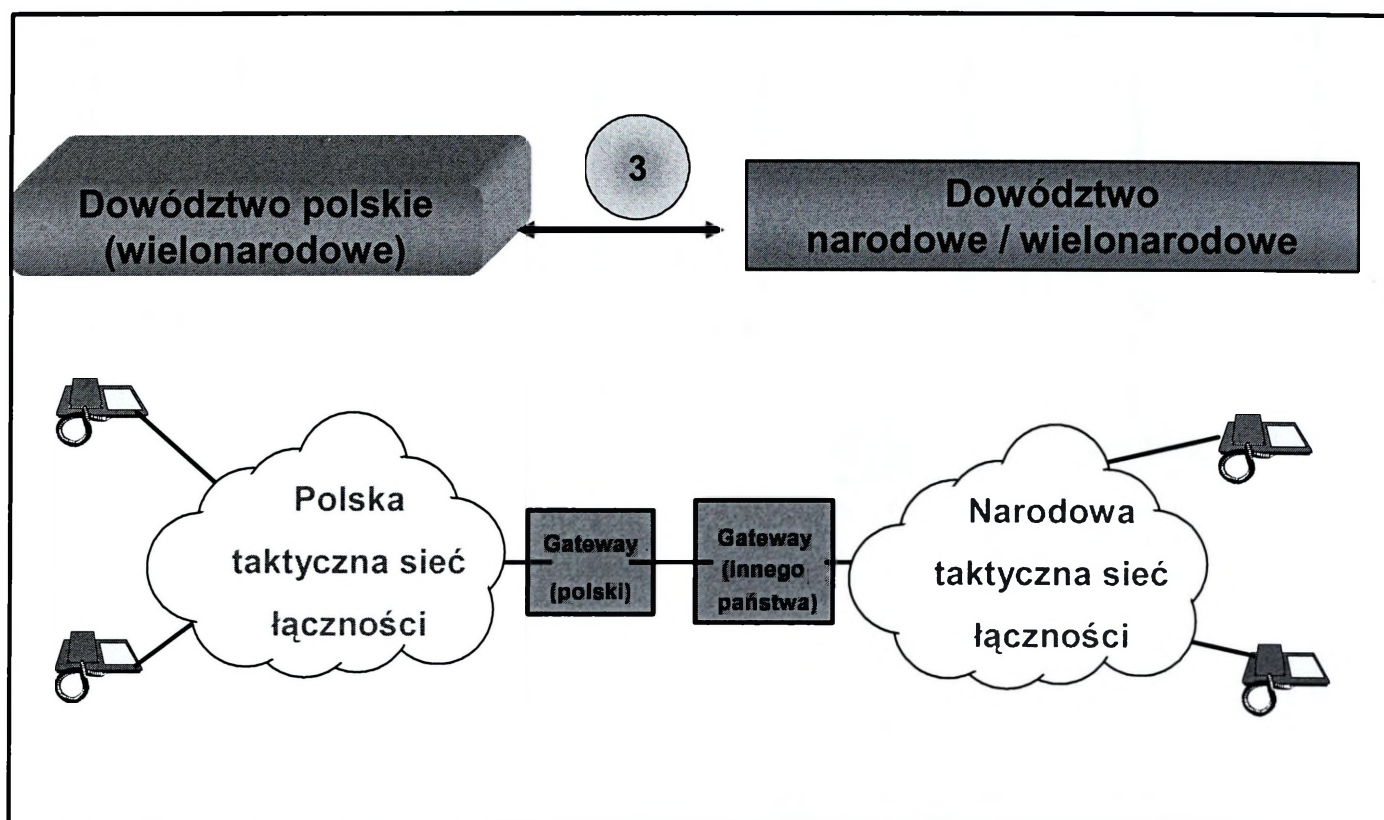
Przestawione analizy pozwoliły na określenie pełnego zapotrzebowania w zakresie wymaganych przepływności transmisji dla sieci łączności w ugrupowaniu wielonarodowym, co przedstawiono na rys. 4.10.

Rys. 4.10. Wymagana pełna przepływność transmisji dla informacji przesyłanych przy wykorzystaniu określonych usług telekomunikacyjnych pomiędzy poszczególnymi szczeblami dowodzenia w ugrupowaniu wielonarodowym

Źródło: Opracowano na podstawie MC317/1 The NATO Force Structure 2000

Relacja trzeciego typu przedstawiona na rys. 4.11. zorganizowana jest do zapewnienia wymiany informacji między dowództwem polskim i dowództwem jednostki sąsiedniej tego samego szczebla. Łączność pomiędzy różnymi sieciami szczebla taktycznego sił lądowych (zarówno cyfrowymi, jak i analogowymi) realizowana byłaby poprzez wielokanałowe cyfrowe gateway'e NATO.

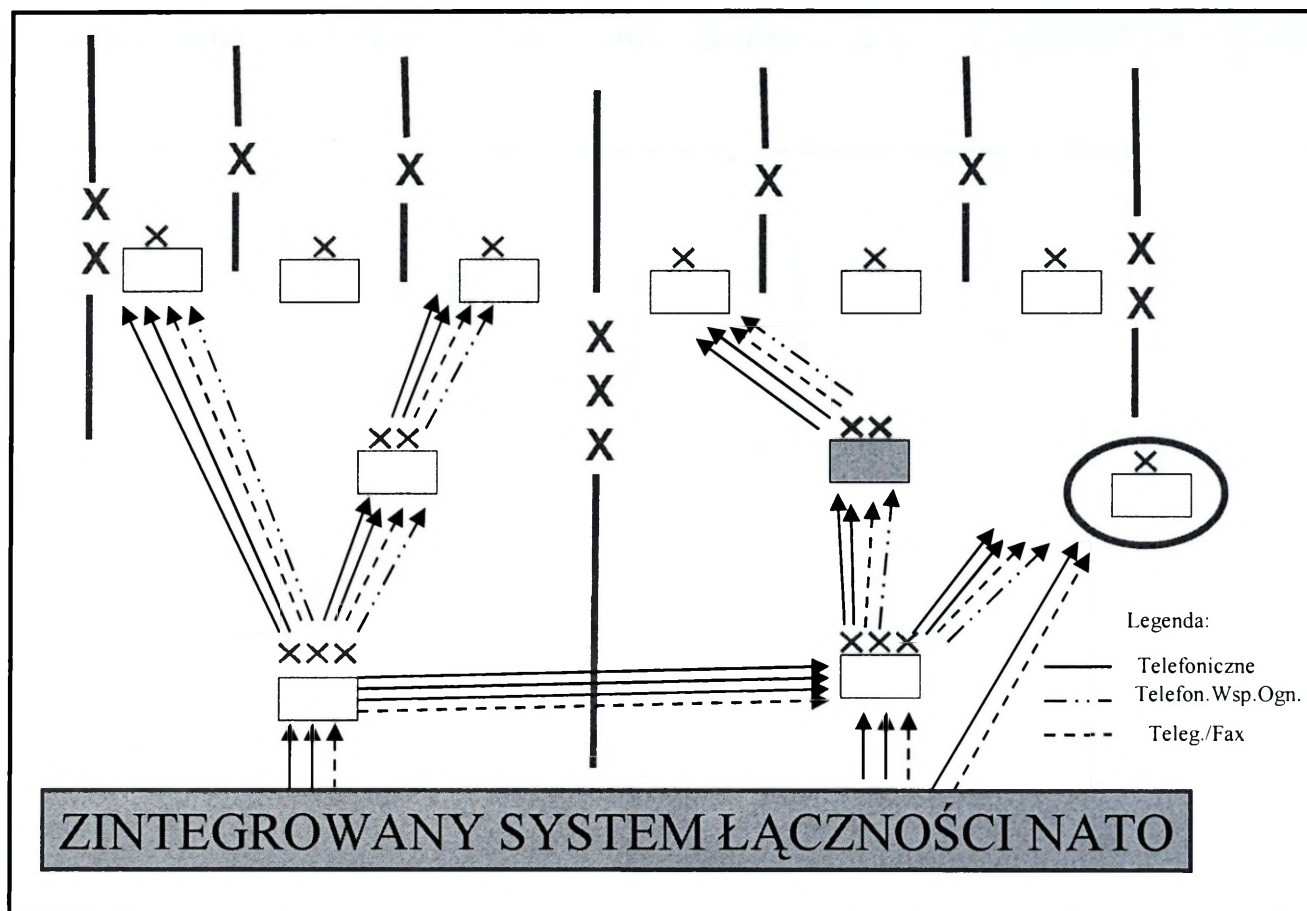

Rys. 4.11. Relacja trzeciego typu

Źródło: Opracowanie własne

Analiza struktury systemu łączności wykorzystywanego w czasie ćwiczenia „CONNON CLOUD 2002” wskazuje, że ograniczenia w zakresie bezpieczeństwa systemów łączności nie pozwolą na organizowania bezpośrednich połączeń pomiędzy systemami różnych krajów. Przy organizowaniu łączności między dowództwami nie posiadającymi na wyposażeniu interfejsów, postępuje się zgodnie z ustaleniami zawartymi w STANAGU 5048.

Zgodnie z wymogami zawartymi w STANAGU 5048 w relacji trzeciego typu należy organizować minimum cztery linie telekomunikacyjne z zasadą przedstawioną na rys. 4.12..

Rys. 4.12. Minimalna ilość linii telekomunikacyjnych między systemami analogowymi

Źródło: Opracowanie własne

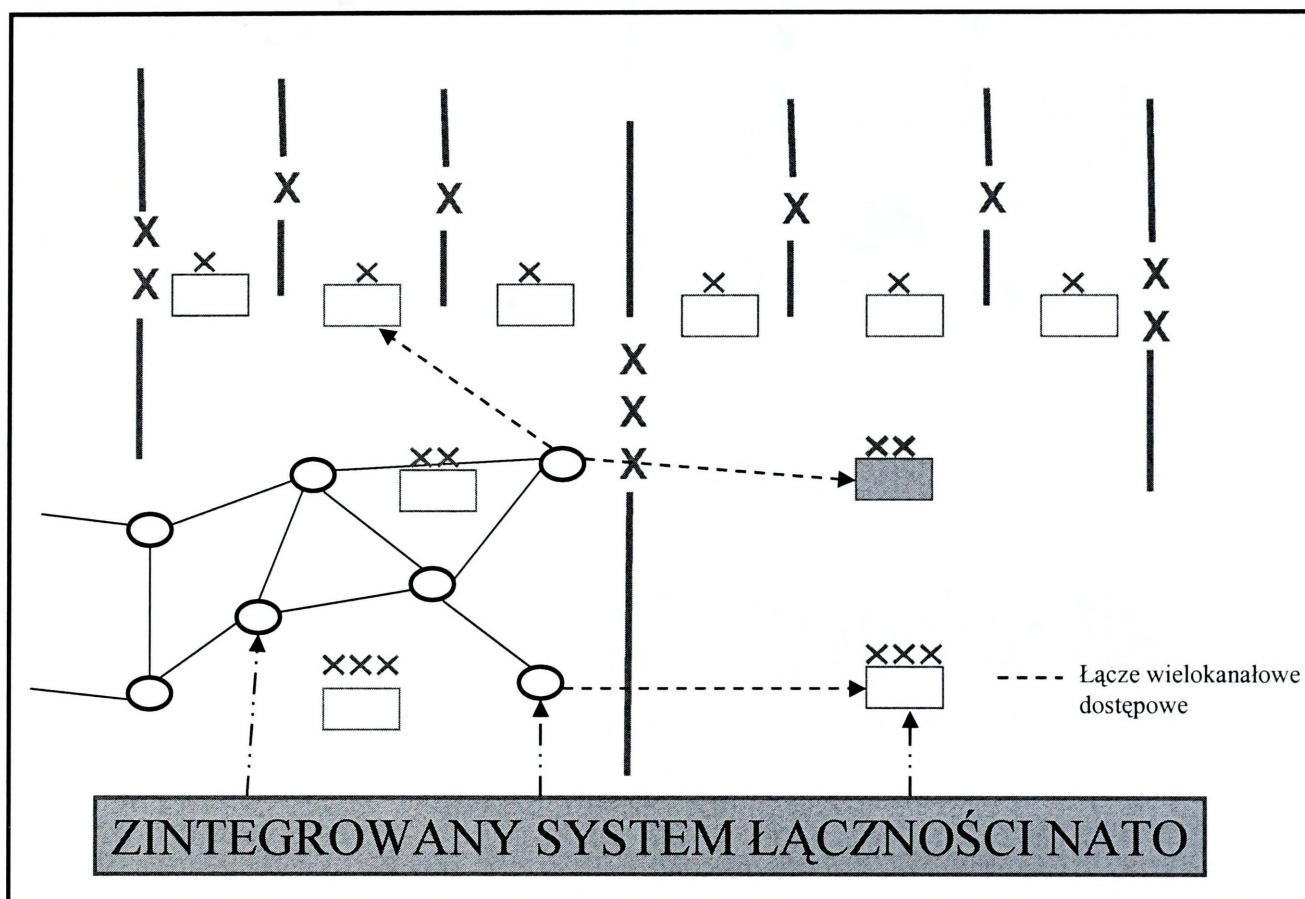
Jak widać na powyższym rysunku między korpusem a dywizjami w ugrupowaniu wielonarodowym należy organizować dwie linie telefoniczne, jedną linię telefoniczną utajnioną dla potrzeb przekazywania informacji w ramach wsparcia ogniowego oraz jedną linię telekomunikacyjną dla świadczenia usług telegraficznych lub faksowych. Taką samą ilość linii telekomunikacyjnych należy zapewnić między korpusem a brygadą, z tą różnicą że łącze dla potrzeb wsparcia ogniowego powinno być jawne.

Między dywizjami należy zapewnić trzy linie telefoniczne i jedną linię telekomunikacyjną dla świadczenia usług telegraficznych.

W relacjach pomiędzy dywizją i brygadą należy organizować dwie linie telefoniczne, jedną linię telefoniczną dla przekazywania informacji w ramach wsparcia ogniowego i jedną dla świadczenia usług telegraficznych.

W czasie prowadzenia operacji pokojowych w przypadku dysponowania przez dywizje (sąsiadujące w ugrupowaniu wielonarodowym) systemami łączności analogowymi i cyfrowymi relacje wymiany informacji zapewnia się poprzez

organizowanie wielokanałowych linii dostępowych, co przedstawiono na rys. 4.13..

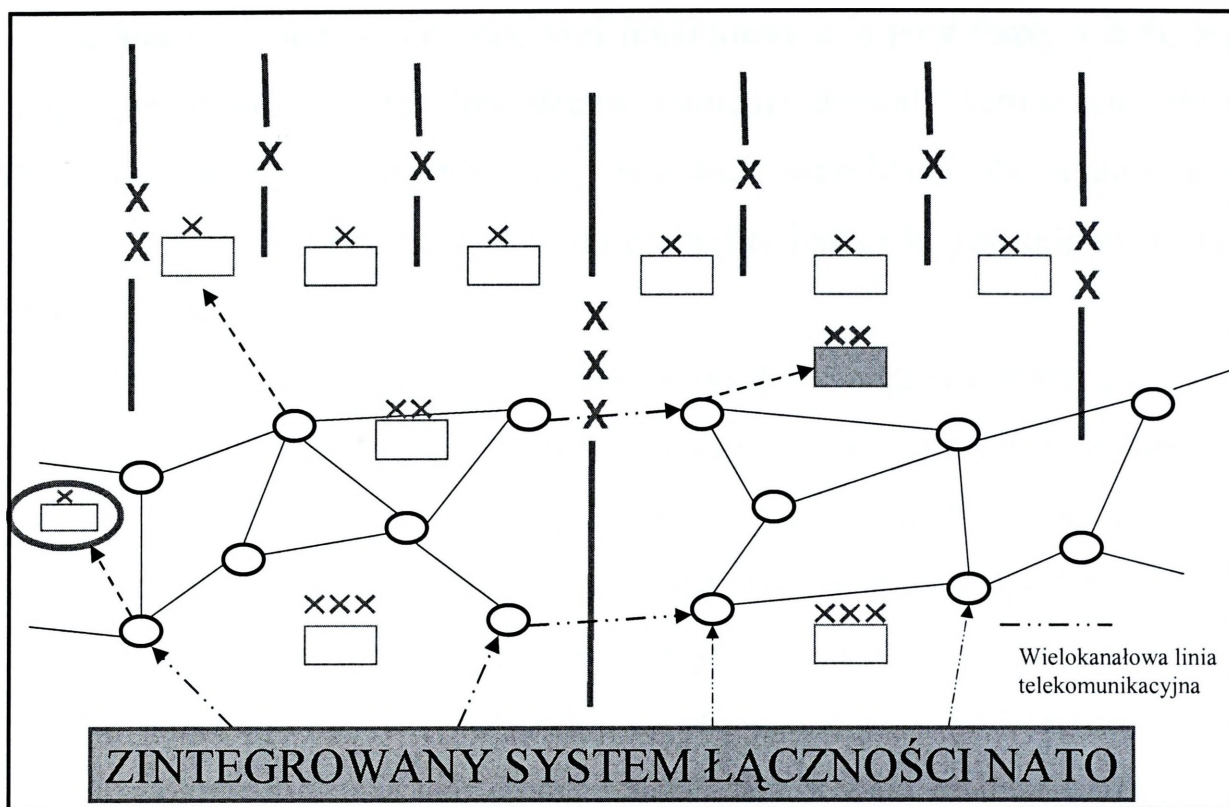

Rys. 4.13. Minimalna ilość linii telekomunikacyjnych między systemami analogowymi i cyfrowymi

Źródło: Opracowanie własne

Jeżeli po prawej stronie dywizji wykorzystującej cyfrowy system łączności znajduje się dywizja wykorzystująca analogowy system łączności, należy zorganizować dwie linie telekomunikacyjne wielokanałowe, które zastąpią połączenia między systemami łączności dywizji i zostaną zestawione od systemu cyfrowego dywizji znajdującej się po lewej stronie do stanowisk dowodzenia dywizji znajdującej się po prawej stronie ugrupowania wielonarodowego. W każdym indywidualnym przypadku typ i liczba terminali telefonicznych, teletekstowych i transmisji danych przydzielanych w ramach powyższych relacji musi być uzgodniona między dowództwami sąsiadujących dywizji.

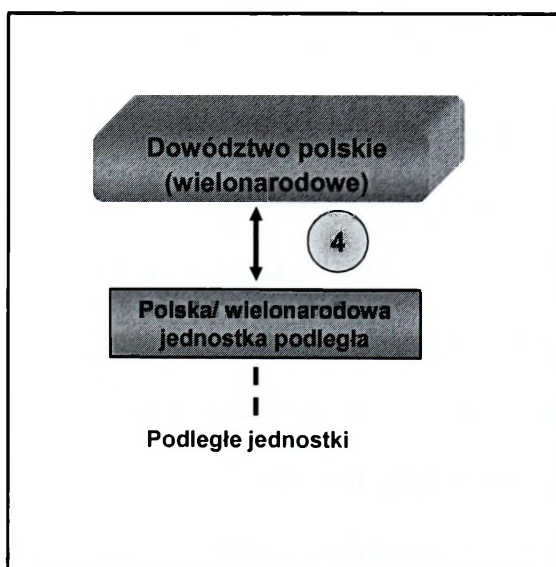
W przypadku dysponowania przez dywizje w ugrupowaniu wielonarodowym cyfrowymi systemami łączności do realizacji wymiany informacji, powinny być organizowane dwie wielokanałowe linie telekomunikacyjne, co przedstawiono na rys. 4.14..

Rys. 4.14. Minimalna ilość linii telekomunikacyjnych między cyfrowymi systemami łączności

Źródło: Opracowanie własne

Relacja czwartego typu przedstawiona na rys. 4.15. zorganizowana jest do zapewnienia wymiany informacji między dowództwem polskim i dowództwami podległych jednostek. W tym przypadku odpowiedzialność za organizację systemu łączności do bezpośrednio podległych dowództw spoczywa na dowództwie polskim (wielonarodowym), włączając w to wszystkie jednostki przydzielone i wspierające.

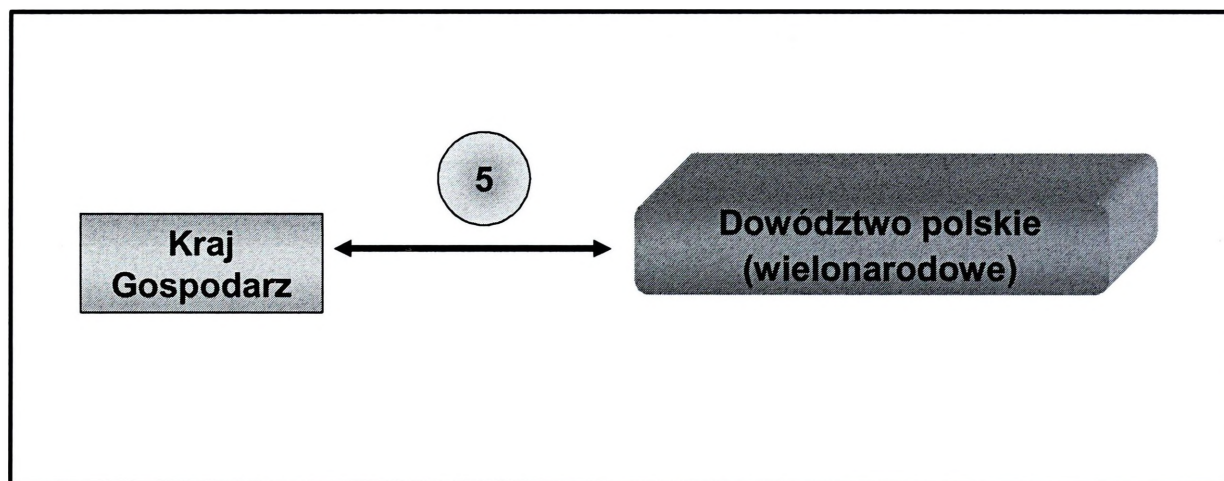

Rys. 4.15. Relacja czwartego typu

Źródło: Opracowanie własne

Zgodnie z wymogami dotyczącymi funkcjonowania powyższej relacji, organizacja łączności dla potrzeb dowodzenia pomiędzy dowództwem przełożonym a podległym musi być zapewniona na wszystkich szczeblach. Za organizowanie łączności z dowództwem bezpośrednio podległej jednostki jest odpowiedzialne dowództwo przełożonego.

Relacja piątego typu przedstawiona na rys.4.16. zorganizowana jest do zapewnienia wymiany informacji między dowództwem polskim i instytucjami państwa na terenie którego rozwinięty jest polski sztab. Tymi organami państwa – gospodarza będą miejscowe dowództwa wojskowe państwa gospodarza oraz cywilne instytucje rządowe i pozarządowe. Wymagania odnośnie do zapewnienia łączności mogą być w tym przypadku zmienne, ale jako podstawową zasadę przyjęto wykorzystywanie narodowych publicznych sieci telekomunikacyjnych wszędzie tam gdzie to będzie możliwe.

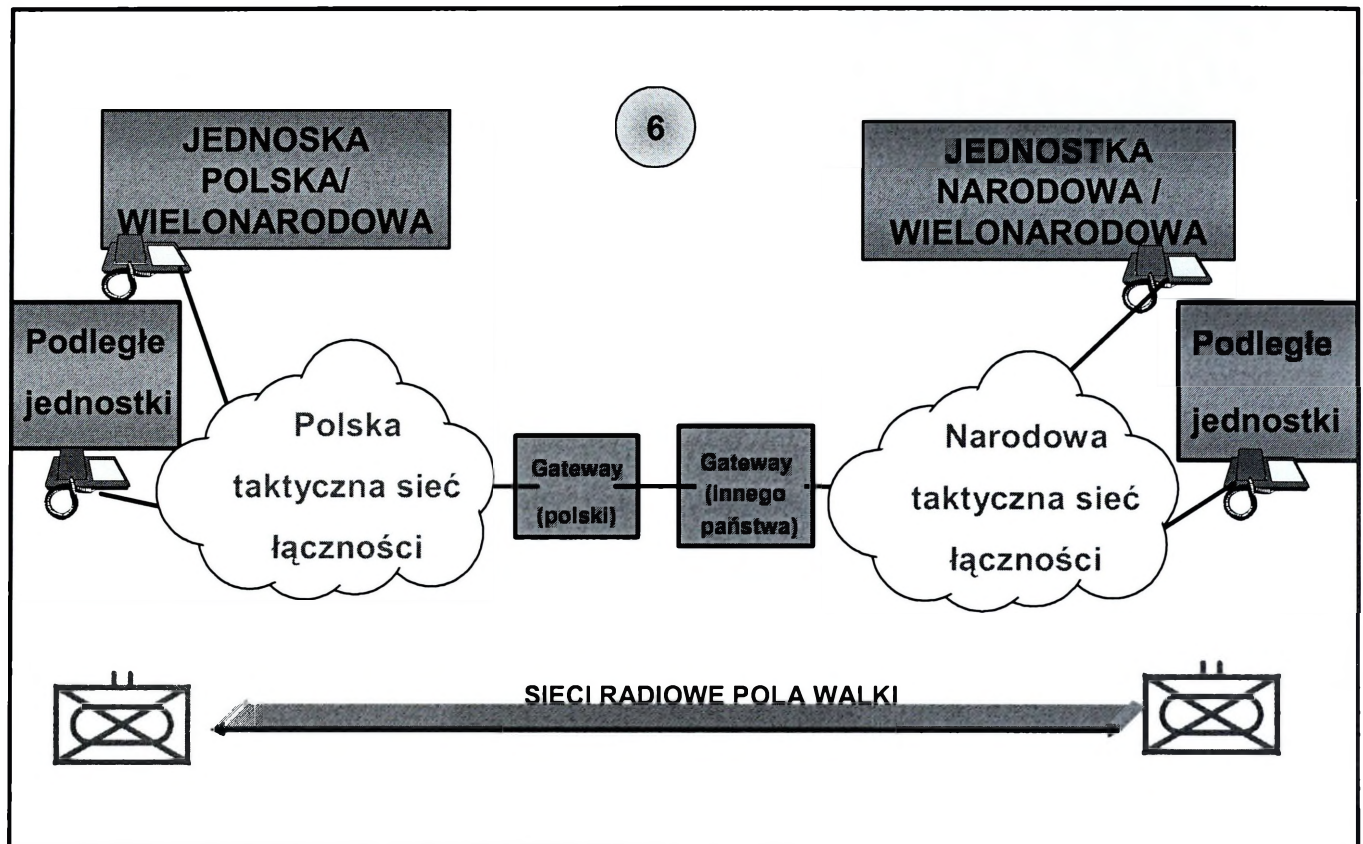

Rys. 4.16. Relacja piątego typu

Źródło: Opracowanie własne

Relacja szóstego typu zorganizowana jest do zapewnienia wymiany informacji między dowództwami jednostek tego samego szczebla – polską i innego państwa – sąsiadującymi w ugrupowaniu operacyjnym (rys. 4.11.). Jak widać na poniższym rysunku (4.17.), standartowo łączność ta powinna być zestawiona poprzez połączenie taktycznych sieci łączności tych jednostek poprzez kompatybilne gateway'e NATO. Na niższych szczeblach jednostek mobilnych organizuje się sieci radiowe pola walki zdolne spełnić wymagania w zakresie wymiany informacji w uzupełnieniu sieci łączności szczebla taktycznego. Sieci radiowej

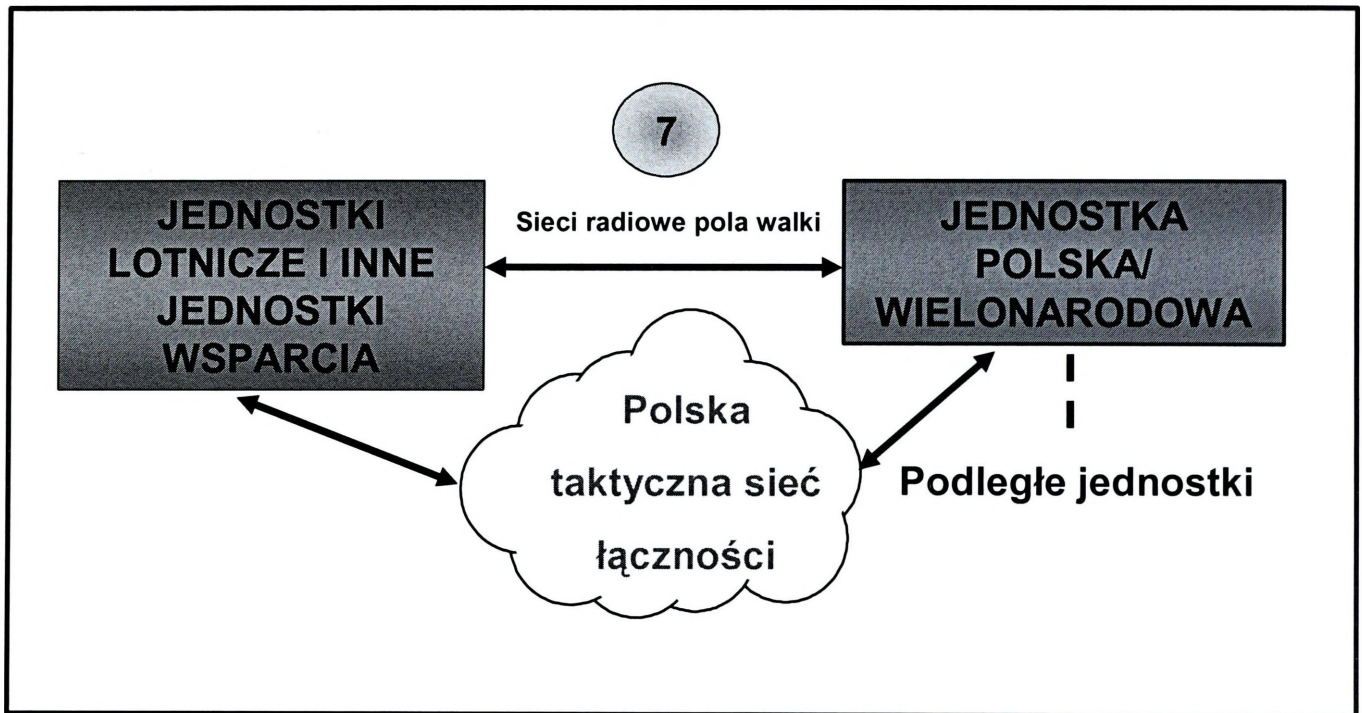
poła walki obejmują sieci HF, VHF i UHF oraz są organicznymi elementami jednostek narodowych.

Rys. 4.17. Relacja szóstego typu

Źródło: Opracowanie własne

Relacja siódmego typu przedstawia rys. 4.18. Zorganizowana jest do zapewnienia wymiany informacji między dowództwem polskim niższego szczebla i dowództwami sił wsparcia (np. wsparcia ogniowego, zabezpieczenia logistycznego, obrony powietrznej, wsparcia lotniczego itp.). łączność w tej relacji powinna być zapewniona przez połączenie sieci łączności sił wsparcia do sieci łączności szczebla taktycznego. Dodatkowo organizuje się sieci radiowe pola walki jako łączność rezerwową dla systemu łączności taktycznej.

Rys. 4.18. Relacja szóstego typu

Źródło: Opracowanie własne

Analizując relacje wymiany informacji w operacjach pokojowych można przedstawić strukturę sieci łączności w odniesieniu do każdej z siedmiu przedstawionych wcześniej relacji. Zestawienie struktury sieci łączności w odniesieniu do relacji ilustruje tabela 4.1.

Tabela 4.1

Wykaz oraz ilościowe zestawienie elementów ugrupowania bojowego dywizji w czasie prowadzenia obrony

Elementy sieci łączności	Relacje wymiany informacji						
	1	2	3	4	5	6	7
Sieć radioliniowo-kablowa	x	x	x		x	x	
Sieci radiowe pola walki	x	x	x	x	x	x	x
Sieć satelitarna	x	x			x	x	x
Sieć radiodostępowa				x			

*

*

*

Powyższe zestawienie zobrazowuje poprzez organizację jakich sieci łączności jest możliwa wymiana informacji w czasie prowadzenia operacji pokojowych. Można stwierdzić, iż zapewnienie wymiany informacji odbywa się poprzez stosowanie przez państwa uczestniczące w operacjach pokojowych, różnorodnych technologicznie sieci łączności i środków łączności.

Przedstawione wyniki badań w obszarze relacji wymiany informacji pozwalają na stwierdzenie, że spełniają one trzy podstawowe funkcje:

- przekazywanie woli dowódcy podwładnym;
- odbieranie od podwładnych informacji o wykonaniu zadania;
- wymiany informacji z państwem gospodarzem.

Zatem z funkcji jakie spełniają relacje wymiany informacji wynikają wymagania w zakresie organizacji łączności i są one następujące:

- zapewnienie dowódcy przekazywania informacji w ramach dowodzenia siłami wielonarodowymi;
- zapewnienie wymiany informacji w ramach współdziałania pomiędzy pododdziałami organicznymi, przydzielonymi i wspierającymi, z sąsiadami oraz państwem gospodarzem;
- zapewnienie natychmiastowego przekazywania sygnałów ostrzeżenia i alarmowania.

Wymiana informacji w czasie prowadzenia operacji pokojowych powinna zapewnić ciągłość dowodzenia, co można zrealizować przy posiadaniu systemu łączności zapewniającego terminowe, wierne i skryte przekazywanie informacji w wskazanych relacjach.

5. KIEROWANIE SYSTEMEM ŁĄCZNOŚCI I INFORMATYKI W OPERACJACH POKOJOWYCH

Sprawne funkcjonowanie systemu dowodzenia w operacjach pokojowych zależy w dużej mierze od prawidłowej realizacji procesu kierowania systemami łączności i informatyki. Jest to proces informacyjno-decyzyjny przebiegający w cyklach zbierania i opracowywania informacji. Wytworem tego procesu są odpowiednie decyzje (rozkazy, polecenia) przekazywane do wykonawców.

Według Stonera **kierowanie** to „... *proces planowania, organizowania, przewodzenia i kontrolowania działalności członków organizacji oraz wykorzystania wszystkich innych jej zasobów dla osiągnięcia ustalonych celów*”.¹

Inną definicję kierowania podają pracownicy naukowo-dydaktyczni Akademii Obrony Narodowej. Uważają, że **kierowanie**² to:

1. *proces oddziaływania podmiotu kierującego na obiekt kierowany, powodujący osiągnięcie zamierzonych celów;*
2. *oddziaływanie przełożonego na zachowanie podwładnego (podwładnych) w związku z realizacją zadań organizacyjnych i w ramach określonych przepisami organizacyjnymi;*
3. *proces planowania, organizowania, przewodzenia kontrolowania działalności członków organizacji oraz wykorzystania wszystkich innych jej zasobów dla osiągnięcia celów;*
4. *rodzaj więzi informacyjno-decyzyjnych, jakie zachodzą między podmiotem a przedmiotem kierowania.*

Według zapisów encyklopedycznych **kierować** to „... *sterować czymś, regulować czynność, ruch czegoś za pomocą specjalnego urządzenia, (...) wytyczać drogi działania, rządzić kimś, czymś, stać na czele*”.³

¹ J. Stoner, *Kierowanie*, Warszawa, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne 2001 r, s. 23

² *Słownik pojęć z zakresu telekomunikacji w zastosowaniach cywilnych i wojskowych*, Warszawa, AON 1996, s.17

³ *Słownik Języka Polskiego*, T. 1, Warszawa, PWN 1996, s. 914

Należy także przytoczyć definicję słowa wspierać (wesprzeć). Oznacza ono: „*udzielić pomocy materialnej lub moralnej, przyjść z pomocą zbrojną; pomóc komuś, wspomóc kogoś*”.

Kierowanie systemami łączności i informatyki to nic innego jak szereg czynności, bezpośrednio po sobie następujących, których celem jest zapewnienie poprawnego (jak najlepszego) funkcjonowania procesu dowodzenia w każdych warunkach. W organizacji jaką są siły zbrojne najważniejszymi czynnościami (fazami) podejmowania decyzji i kierowania (dowodzenia) są kolejno:

- ustalenie położenia;
- planowanie;
- stawianie zadań;
- kontrola.

5.1. USTALENIE POŁOŻENIA

W *Słowniku języka polskiego* słowo **ustalić** oznacza „*rozstrzygnąć, zdecydować o czymś, wyznaczyć coś*”⁴, **położenie** natomiast znaczy „*miejsce, gdzie się coś znajduje, gdzie jest położone; pozycja zajmowana przez dany przedmiot w stosunku do otoczenia*”⁵. Można więc stwierdzić, że **ustalenie położenia** to rozstrzygnięcie, zdecydowanie o pozycji zajmowanej, w naszym przypadku, przez wsparcie informatyczne procesu planowania względem istniejącego otoczenia, sytuacji.

Ustalenie położenia jest początkiem procesu decyzyjnego (dowodzenia), rozpoczynanym w momencie otrzymania od przełożonego zadania (także w wyniku zaistniałej sytuacji i nieokreślonego jej rozwoju). **Aby właściwie zabezpieczyć proces planowania operacji pokojowych należy poprawnie przeprowadzić ustalanie położenia.** Wnioski wyciągnięte w tej fazie rzutują na realizację pozostałych faz procesu kierowania wsparciem informatycznym.

Z przeprowadzonych badań wynika, że główną działalnością w tej fazie procesu dowodzenia jest zbieranie i przetwarzanie wszystkich istotnych informa-

⁴ *Słownik Języka Polskiego*, T. 3, s. 624

cji (danych) oraz określenie czynników wywierających wpływ (lub mogących wywierać wpływ w przyszłości) na daną sytuację, ich ocenę i klasyfikację.

Z uwagi na często ograniczony czas przeznaczony na fazę ustalenia położenia i ogrom informacji koniecznej do przetworzenia, faza ta będzie musiała być zrealizowana wcześniej, jeszcze przed otrzymaniem zadania. Istotnym jest natomiast to, aby podczas oceny otoczenia (środowiska) właściwie zdecydować kiedy zaistnieje potrzeba zdobycia nowych danych niezbędnych do podejmowania prawidłowych decyzji. Posiadana baza danych zawiera informacje aktualne w danym punkcie czasowym w przeszłości.

Niezbędna jest ich ciągła aktualizacja, z tym że należy zachować odpowiednią strategię tak, aby uniknąć *anemii i przeciążenia informacyjnego*⁶.

Z przeprowadzonych obserwacji wynika, że faza ustalenia położenia trwa praktycznie przez cały proces dowodzenia. Można jednak wyodrębnić w niej momenty, które są początkiem tej fazy, takie jak otrzymanie rozkazu operacyjnego (zarządzenia przygotowawczego).

Komórka łączności i informatyki G-6 (odpowiedzialna za wsparcie informatyczne) w fazie ustalenia położenia otrzymuje:

- zadanie od przełożonego;
- meldunki od wojsk własnych;
- informacje z otoczenia (wojsk w styczności i sąsiadów);
- informacje od sił OT i układu pozamilitarnego (władz lokalnych, ludności cywilnej).⁷

Zadanie od przełożonego, w przypadku ograniczonego czasu, przekazywane jest w formie *Zarządzenia przygotowawczego*, a w normalnym reżimie czasowym w formie *Rozkazu operacyjnego* w załączniku *Łączność i informatyka*.

Meldunki od wojsk własnych zawierają informacje dotyczące min.:

- zajęcia rejonów ześrodkowania (w przypadku przemarszu);

⁵ *Słownik Języka Polskiego*, T. 2, Warszawa, PWN 1996, s. 790

⁶ Patrz Z. Ścibiorek, *Podjęcie decyzji*, Warszawa, Agencja Wydawnicza Ulmak 2003

⁷ Por. J. Janczak, P. Daniluk, A. Wisz, *Kierowanie mobilnymi systemami łączności wojsk lądowych, Część III*, Warszawa, AON 2002, s. 13

- aktualnego stanu funkcjonowania łączności i informatyki;
- poniesionych strat w siłach i środkach łączności i informatyki;
- potencjalnych możliwości sprzętu i infrastruktury łączności i informatyki znajdującej się w miejscu dyslokacji.

Informacje uzyskiwane z otoczenia to przede wszystkim meldunki sytuacyjne od sąsiadów i wojsk własnych będących w styczności, zawierające informacje na temat:

- stanu funkcjonowania wykorzystywanych łączy telekomunikacyjnych w bazowym systemie telekomunikacyjnym (jeżeli taki był wykorzystywany);
- stanu funkcjonowania sieci komputerowych i dostępnych baz danych;
- stwierdzonego oddziaływania „potencjalnego przeciwnika”⁸ na system łączności i informatyki;
- stanu infrastruktury teleinformatycznej możliwej do wykorzystania przez wojska własne;
- zasad dostępu do infrastruktury teleinformatycznej sąsiadów.

Informacje od organów OT i układu pozamilitarnego powinny zawierać informacje na temat:

- stanu infrastruktury telekomunikacyjnej i informatycznej na obszarze planowanych działań;
- ilości i stanie budynków proponowanych do wykorzystania przez wojsko ze szczególnym uwzględnieniem architektury sieci komputerowych w tych budynkach i ich połączeń z sieciami zewnętrznymi;
- wykazu firm telekomunikacyjnych i informatycznych działających w określonym obszarze z uwzględnieniem posiadanych zasobów materiałowych i ludzkich;
- ilości i stanie dróg możliwych do wykorzystania przez pododdziały łączności i informatyki.

⁸ W działaniach pokojowych „potencjalnym przeciwnikiem” mogą być organizacje wrogo nastawione do obecności sił pokojowych w tym organizacje terrorystyczne

Bardzo istotnym źródłem informacji są także **specjaliści i zespoły funkcjonalne własnego sztabu**. Posiadają one wiedzę na temat:

- możliwości odtworzenia zdolności bojowej pododdziałów łączności i informatyki i ich uzupełnienie w odpowiednie środki łączności i informatyki;
- przewidywanych zmian w funkcjonowaniu elementów systemu dowodzenia;
- danych na temat działań „potencjalnego przeciwnika”;
- obszaru planowanych działań;
- prognozy meteorologicznej.

Posiadane informacje poddawane są analizie i ocenie. Rozpatrywane są informacje dotyczące:

- przeciwnika;
- terenu;
- warunków meteorologicznych;
- infrastruktury teleinformatycznej sąsiadów;
- położenia własnych pododdziałów łączności i informatyki;
- infrastruktury teleinformatycznej obszaru działań;
- firm telekomunikacyjnych i informatycznych znajdujących się na obszarze działań.

Przedstawione powyżej czynności powinny zapewnić komórce G-6 odpowiednią ilość poprawnych danych zapewniającą właściwe ustalenie położenia. W przypadku stwierdzenia braku wystarczających informacji na konkretny temat, kierownik komórki lub określony specjalista powinien wykonać następujące czynności:

- określić jakich informacji brakuje i gdzie można je uzyskać;
- wysłać odpowiednie zapotrzebowania na dodatkowe informacje;
- przyjmować informacje ze wskazanych źródeł;
- ponawiać (rozpocząć od nowa) cykl ustalenia położenia.

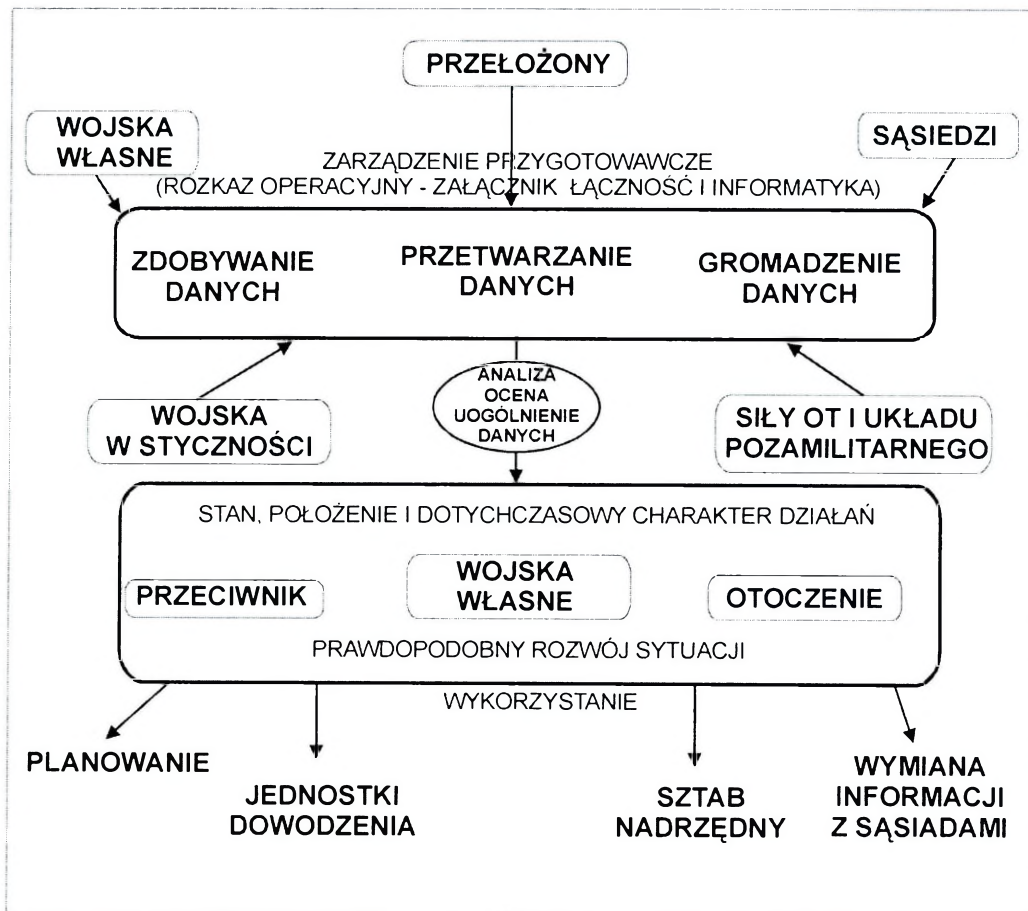
Etapem kończącym ustalenie położenia jest opracowanie wniosków, które powinny uwzględniać:

- stopień oddziaływania „przeciwnika” na system łączności i wsparcie informatyczne procesu planowania;
- stopień wpływu terenu i warunków meteorologicznych na system łączności i związanej z tym planowanej sieci komputerowej;
- sił i środków łączności i informatyki niezbędnych do realizacji zadania i miejsca ich rozlokowania;
- posiadanych sił i środków łączności i informatyki;
- posiadanych odwodów łączności i informatyki zarówno we własnych pododdziałach jak i firmach cywilnych;
- możliwości wykorzystania lokalnej (cywilnej i wojskowej) infrastruktury teleinformatycznej.

Posiadane informacje dotyczące zarówno wojsk własnych jak i sił wroga nastawionych, zobrazowane są na mapie sytuacyjnej. Na mapie tej powinna być także zobrazowana cywilna infrastruktura łączności i informatyki obszaru działań. Oprócz tego, jak wynika z przeprowadzonych badań, powinny być wykonane zestawienia odpowiednio:

- systemów teleinformatycznych i baz danych funkcjonujących u sąsiadów, a także sposobu dostępu do nich;
- budynków przeznaczonych do wykorzystania przez elementy dowodzenia, łączności i informatyki ze szczególnym uwzględnieniem architektury sieci komputerowych w tych budynkach i ich połączeń z sieciami zewnętrznymi;
- wykaz firm telekomunikacyjnych i informatycznych (w tym sklepów i hurtowni) działających w określonym obszarze, przewidzianych do uzupełnienia braków w sprzęcie łączności i informatyki, a także wsparcia personalnego.

Przykładowy przebieg procesu ustalenia położenia dla potrzeb łączności i informatyki przedstawiono na rysunku 5.1.

Rys. 5.1. Przykładowy przebieg procesu ustalenia położenia dla potrzeb systemu łączności i informatyki

Źródło: J. Janczak, P. Daniluk, A. Wisz, *Kierowanie mobilnymi systemami łączności wojsk lądowych, Część III, Warszawa, AON 2002*

5.2. PLANOWANIE

Planowanie jest najważniejszą fazą procesu kierowania.. Potwierdza to prakseologia, albowiem „... w chwili rozpoczęcia danej czynności niechaj ta czynność będzie w pełni przygotowana”.⁹

Według Słownika języka polskiego plan to:

- *zamiar, zamysł, pomysł projekt;*
- *program zadań i prac z dziedziny gospodarczej, kulturowej itp., które mają być wykonane w pewnym określonym czasie;*
- *porządek, rozkład zajęć lub czynności przewidzianych do wykonania;*
- *szkic, zarys, układ czegoś (plan odczytu, wykładu) ...*

⁹ T. Kotarbiński, *Traktat o dobrej robocie*, s. 177

Planować natomiast oznacza:

- *układać, snuć plany, projekty; zamierzać coś; opracowywać, przygotowywać plany (np. gospodarcze, planować urlop);*
- *wykonywać projekty, rysunki obiektów budowlanych, urbanistycznych ...*

Proces planowania systemu łączności i informatyki jest zespołem szeregu czynności które pozostają w relacji z różnorodnymi czynnikami zewnętrznymi (rys.5.2.). Oddziaływanie czynników zewnętrznych może objawiać się jako swoiste ograniczenie lub utrudnienie dla całości operacji lub wprowadzić specyficzne wymagania dla współpracujących systemów łączności i informatyki. Etapy planowania, przedstawione na rysunku 5.2., są jądrem procesu planowania systemów łączności i informatyki i zapewniają zabezpieczenie dowolnej operacji pokojowej, w której uczestniczy komponent wojsk lądowych.

Czynniki zewnętrzne będą determinowały naturę i znaczenie operacji, a co za tym idzie także specyfikację planowania systemów łączności i informatyki. Z tego też względu należy dokonać klasyfikacji wpływu czynników zewnętrznych ze względu na:

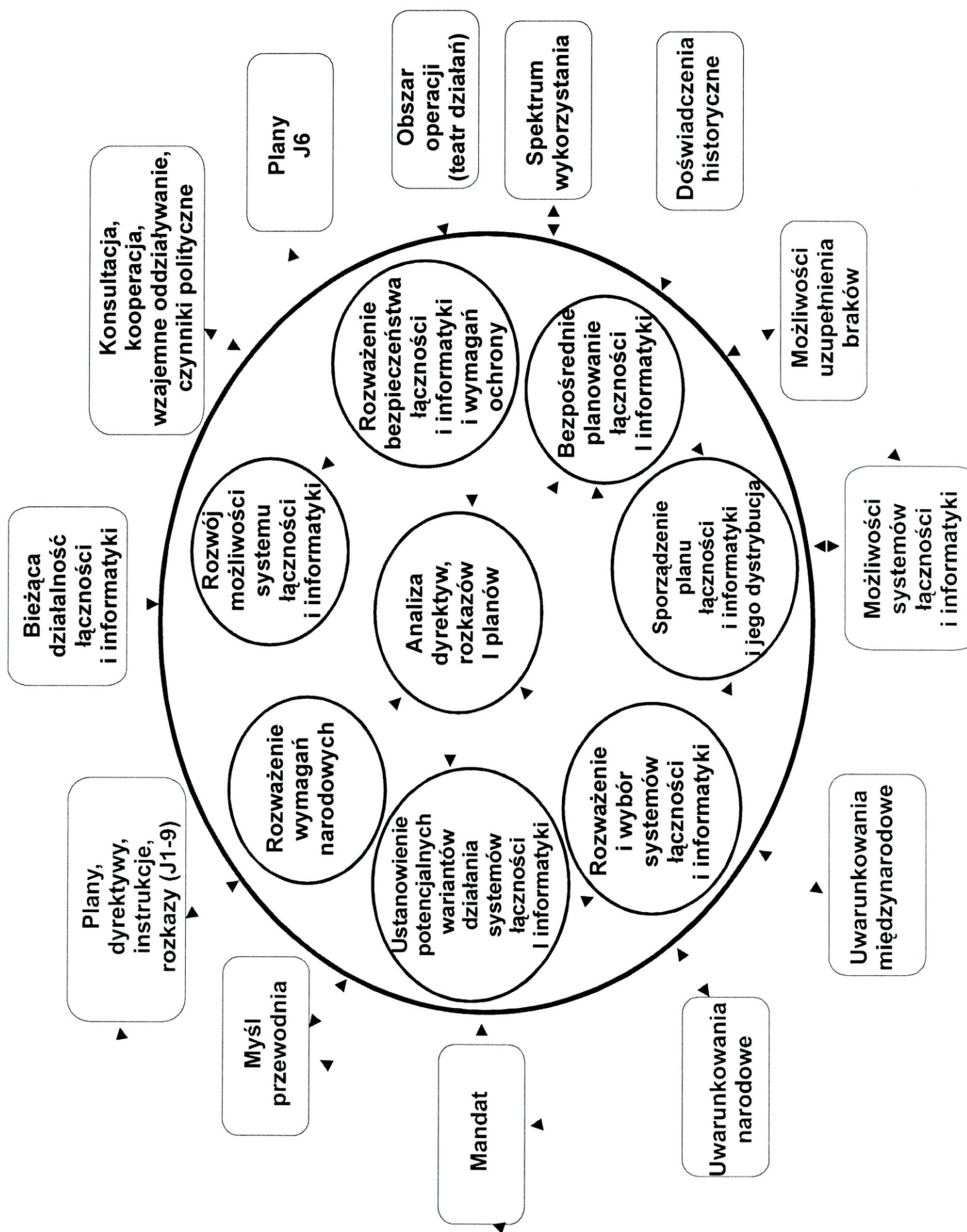
- *informację niezbędną do procesu planowania systemów łączności i informatyki;*
- *informację przekazywaną do innych organów planujących;*
- *celów systemu łączności i informatyki;*
- *zadań systemu łączności i informatyki.*

Operacja pokojowa jest w swojej naturze złożona i różnorodna. Z tego też względu plan systemu łączności i informatyki musi być elastyczny. Na plan ten nieustanny wpływ wywierać będą min. takie czynniki jak: skala, intensywność i faza operacji a także rola poszczególnych jej uczestników. Wymagania wymiany informacji będą także bardzo złożone i zróżnicowane. Kluczem do odpowiedniego (poprawnego) zabezpieczenia łączności i informatyki będzie zdolność planistów do afektywnego uzyskania informacji niezbędnej do wykonania zadań, w odpowiednim czasie.

5.2.1. Czynniki zewnętrzne wywierające wpływ na proces planowania

Każda operacja pokojowa, z uwagi na swój złożony charakter, będzie się charakteryzowała różnorodnymi uwarunkowaniami zewnętrznymi. Można wyróżnić szereg czynników, które w mniejszym lub większym stopniu będą wywierały wpływ na każdą operację. Do czynników tych można zaliczyć:

- *mandat;*
- *plany, dyrektywy, instrukcje i rozkazy (J1-9);*
- *konsultacje, kooperacje, wzajemne oddziaływanie i czynniki polityczne;*
- *obszar działań (teatr działań);*
- *doświadczenia historyczne;*
- *możliwości uzupełnienia braków;*
- *uwarunkowania narodowe;*
- *bieżąca działalność wojsk łączności i informatyki;*
- *uwarunkowania międzynarodowe;*
- *myśl przewodnia dowódcy;*
- *możliwości systemów łączności i informatyki;*
- *plan systemu łączności i informatyki;*
- *spektrum wykorzystania sił.*

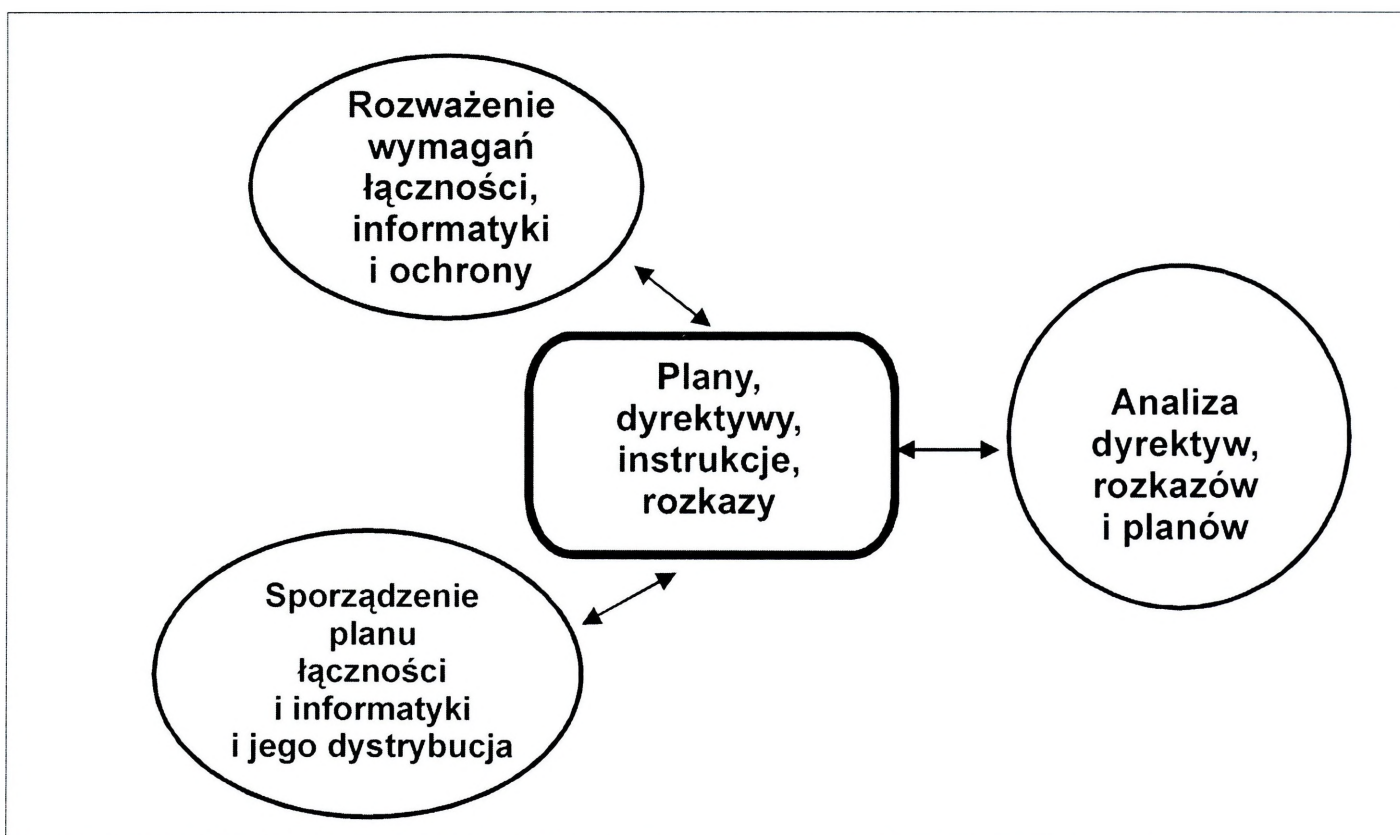
Rys 5.2. Powiązanie etapów procesu planowania z czynnikami zewnętrznymi

Źródło: *A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO, Ver. 2000/1*

Z przeprowadzonych badań wynika, że podczas planowania działań pokojowych niezbędna jest współpraca z siłami międzynarodowymi uczestniczą-

cymi w operacji. Z tego względu będzie potrzebny, do współpracy, odpowiedni wspólny zbiór **planów, dyrektyw, instrukcji i rozkazów**. Na proces planowania systemu łączności i informatyki będzie także, pośrednio, wpływał sposób organizacji poszczególnych przedsięwzięć, który jednoznacznie definiuje relacje dowodzenia pomiędzy współdziałającymi kontyngentami. Z uwagi na powyższe niezbędna będzie centralna koordynacja i kontrola, prowadzona przez organ znający procedury i wyposażenie poszczególnych uczestników operacji.

Komórka odpowiedzialna za planowanie w naczelnym dowództwie operacji musi, w odpowiednim reżimie czasowym, dostarczyć niezbędne koordynaty i wskazówki dla poszczególnych uczestników operacji, w tym dla dywizji. Powiązania **planów, dyrektyw, instrukcji i rozkazów** z innymi czynnikami przedstawiono na rysunku 5.3.

Rys. 5.3. Powiązania planów, dyrektyw, instrukcji i rozkazów z innymi czynnikami

Źródło: A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO, Ver. 2000/1

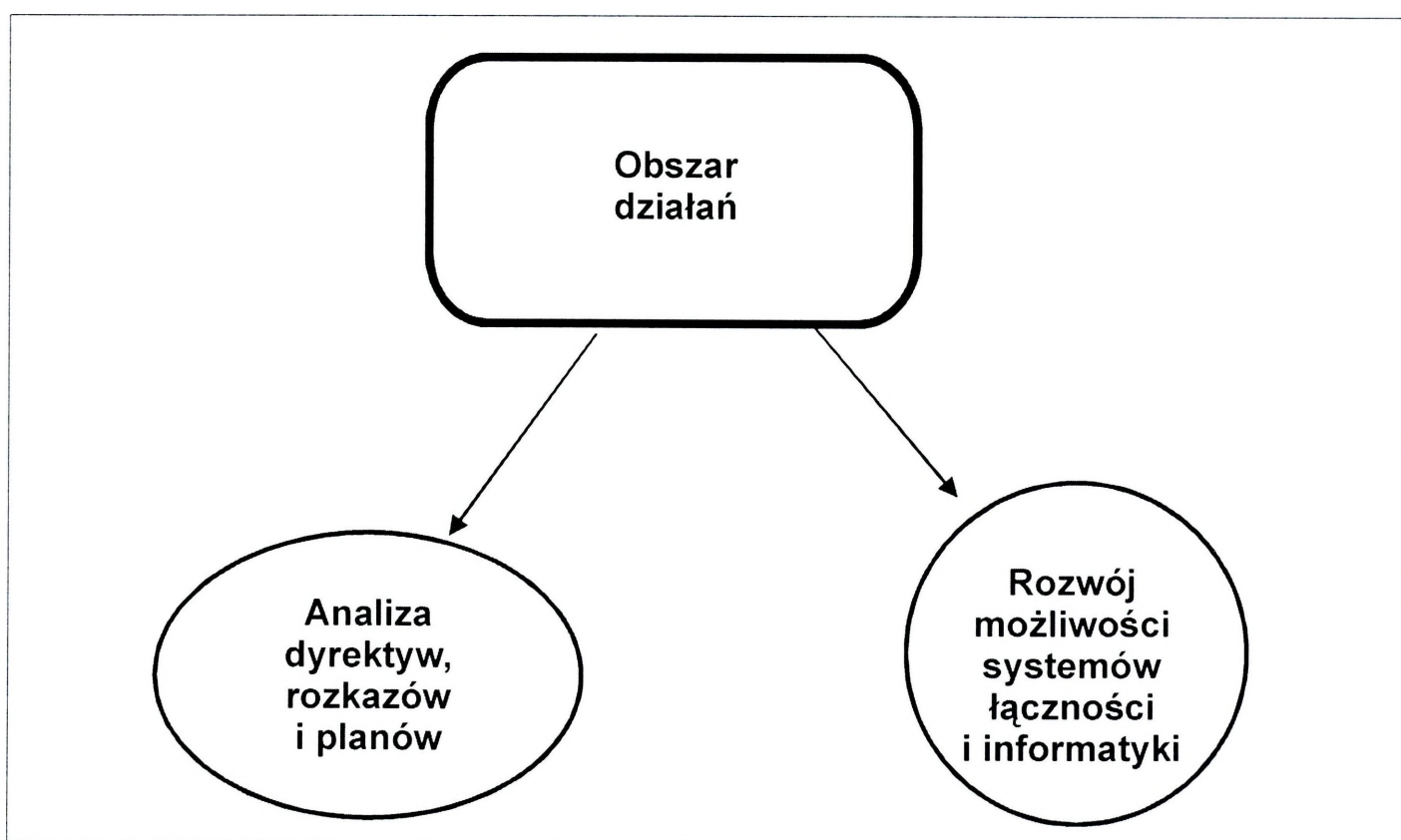
Personel planujący system łączności i informatyki w swej działalności będzie musiał rozważyć także możliwości i sposoby wykorzystania lokalnej infrastruktury teleinformatycznej obszaru działań, ustalone z samorządami, organizacjami, instytucjami i firmami komercyjnymi. Na podstawie przeprowadzonych

ustaleń określone są lokalne i globalne ograniczenia na system łączności i informatyki.

Na obszarze działań istnieć będzie także potrzeba współpracy z różnego rodzaju samorządami terytorialnymi, służbami ratunkowymi i porządkowymi. Powodować to będzie potrzebę zapewnienia łączności do różnorodnych organizacji w celu rozwiązywania zaistniałych problemów.

Personel łączności i informatyki powinien skonsultować się z właściwymi organizacjami już podczas fazy rozwinięcia operacji, tak aby możliwe było zwiększenie linii komunikacyjnych pomiędzy elementami rozmieszczonymi na obszarze działań. Zawsze należy pamiętać o tym, iż w interesie sił biorących udział w operacji leży dobra współpraca z organizacjami samorządowymi, pozarządowymi, humanitarnymi, co pozwoli na lepsze zrozumienie ich własnych potrzeb i możliwości.

Powiązanie **obszaru działań** z innymi czynnikami przedstawiono na rysunku 5.4.

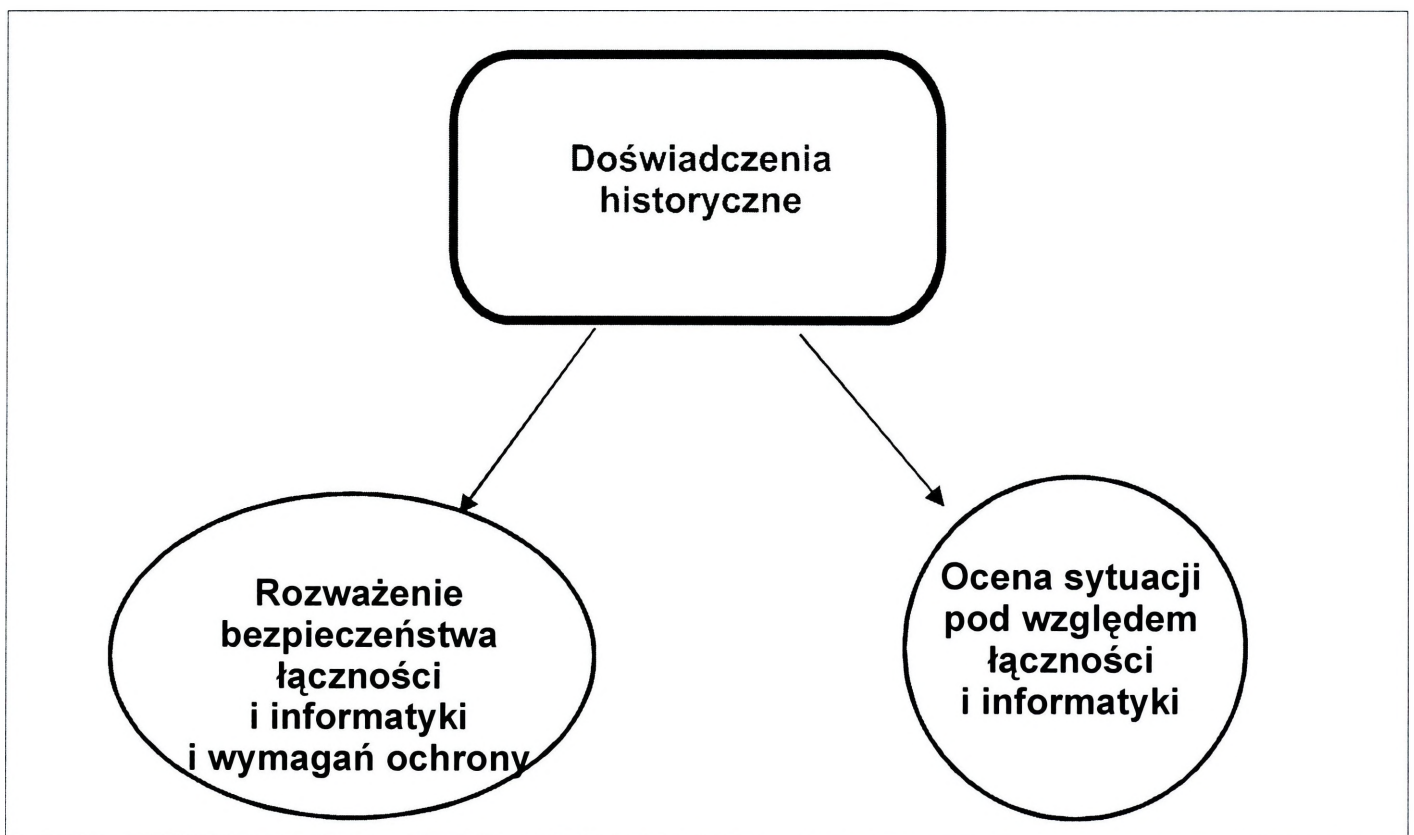
Rys. 5.4. Powiązanie obszaru działań z innymi czynnikami

Źródło: A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO, Ver. 2000/1

Doświadczenia historyczne, ich zbieranie, analiza i rozprzestrzenianie ma kluczowe znaczenie dla przyszłych działań. Z punktu widzenia planowania systemu łączności i informatyki konieczne jest:

- *zbieranie informacji na temat specyfiki systemu łączności i informatyki z uwzględnieniem specyfiki całości operacji, z punktu widzenia wszystkich uczestników;*
- *rozprzestrzenianie informacji do wszystkich zaangażowanych wojsk;*
- *informowanie personelu sztabu odpowiedzialnego za planowanie wsparcia informatycznego, o wnioskach z historii ukierunkowanych na specyfikę wykonywanego zadania.*

Powiązania **doświadczeń historycznych** z innymi czynnikami przedstawiono na rysunku 5.5.

Rys. 5.5. Powiązania doświadczeń historycznych z innymi czynnikami

Źródło: A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO, Ver. 2000/1

Możliwość uzupełnienia braków – kolejny, zewnętrzny czynnik wpływający na proces planowania – rozumiany jest jako zdolność do uzupełnienia zarówno sprzętu i wyposażenia, jak i personelu, materiałów kryptograficznych, dokumentów doktrynalnych itp.

Osoby funkcyjne, odpowiedzialne za zaplanowanie systemu łączności i informatyki, powinni troszczyć się o:

- *dostępność wyposażenia i sprzętu łączności i informatyki mogącego współpracować ze sprzętem innych uczestników planowanych działań;*
- *doktryny i procedury zarządzania systemami łączności i informatyki, i sposób ich wykorzystania;*
- *taktyczne zastosowanie sprzętu;*
- *dostępność wykwalifikowanego personelu;*
- *możliwości naprawcze warsztatów remontowych (serwisu technicznego), zapasów części zamiennych i wymiany personelu.*

Jak wynika z przeprowadzonych badań, wiedza na temat zdolność do szybkiej likwidacji jakichkolwiek braków (niedostatków) będzie w procesie planowania newralgiczna. Braki te mogą być przezwyciężone min. poprzez wypożyczenie sprzętu z posiadanych magazynów (baz materiałowych), od sąsiadów a także bezpośrednio od producenta lub firmy teleinformatycznej. Analogicznie, przy pomocy sił wzmocnienia, personelu łączności lub użyciu rezerw można zlikwidować braki w obsadzie. Istotna także, podczas planowania, będzie wiedza na temat posiadanych możliwości poszczególnych uczestników operacji.

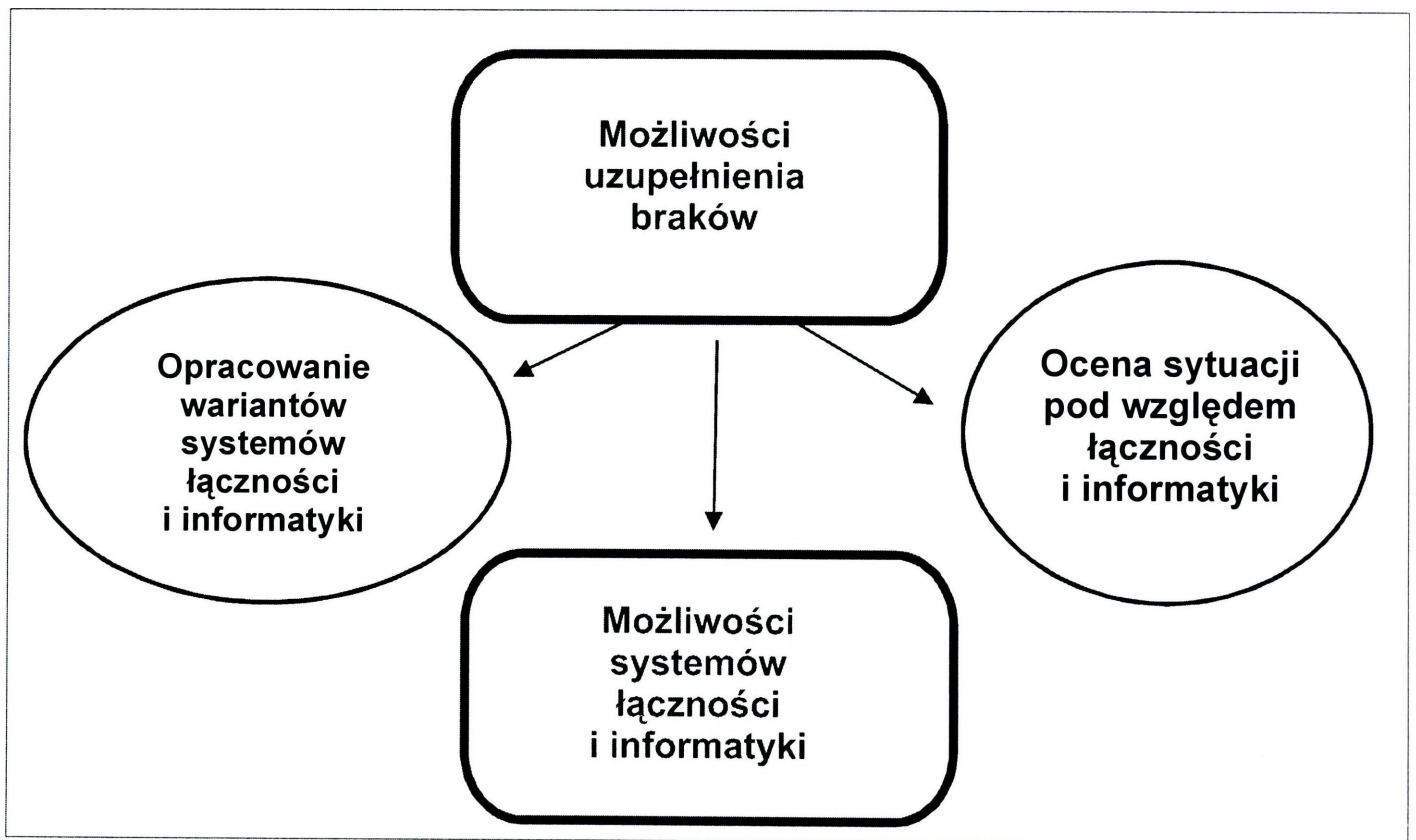
Lokalizacja baz materiałowych i firm teleinformatycznych, ich wyposażenie, zapasy i potencjał intelektualny, powinny być dostępne dla personelu planującego. Z tego względu potrzebne są procedury umożliwiające wymianę potrzebnej informacji i uzupełnienie braków. Powiązanie **możliwości uzupełnienia braków** z innymi czynnikami przedstawiono na rysunku 5.6.

Kolejny czynnik wpływający na wsparcie informatyczne - **uwarunkowania narodowe** – objawia się w momencie współdziałania z siłami wielonarodowymi, które są świadome swoich narodowych aspektów, takich jak:

- *atrakcyjność narodowych zasobów łączności i informatyki;*
- *ograniczenia możliwości narodowych systemów łączności i informatyki w planowanych działaniach.*

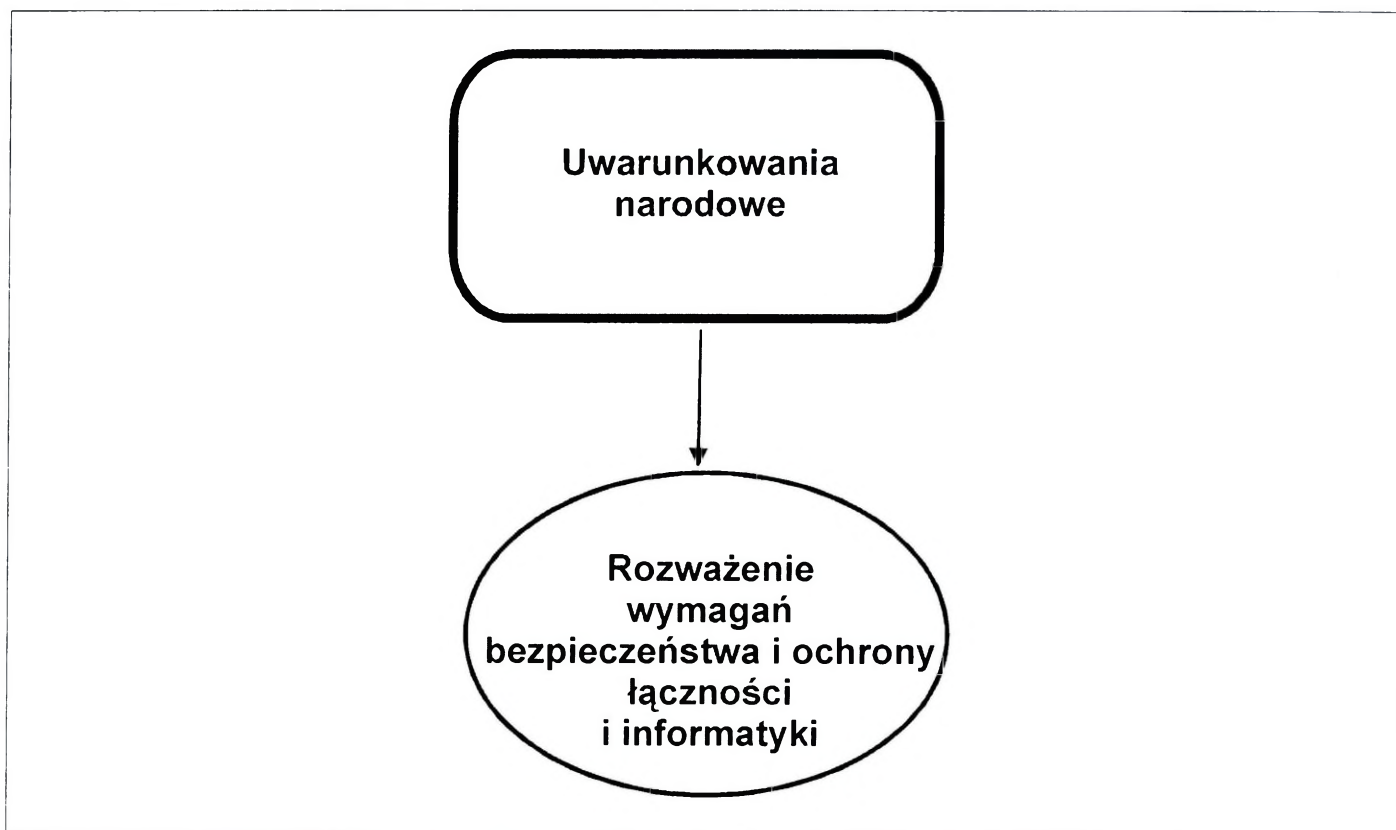
Powiązanie **uwarunkowań narodowych** z innymi czynnikami przedstawiono na rysunku 5.7.

Bieżąca działalność systemów łączności i informatyki jest znana wszystkim uczestnikom planowanej operacji. Niemniej jednak natura współczesnych działań jest taka, że wojska biorące w nich udział mogą być, w trakcie ich trwania, wymieniane. Taka zmiana uczestników działań (operacji) stanowi pewną trudność organizacyjną z uwagi na to, że jednostki rozmieszczone na obszarze działań będą organizować szereg niestandardowych rozwiązań w celu przezwyciężenia zaistniałych ograniczeń. Z tego względu mogą wystąpić problemy z zachowaniem interoperacyjności. Istnieje więc potrzeba posiadania i wymiany niezbędnych informacji na temat funkcjonujących systemów i zasad ich współpracy. Informacje te muszą być wymieniane pomiędzy współdziałającymi wojskami. Powiązanie **bieżącej działalności systemów łączności i informatyki** z innymi czynnikami przedstawiono na rysunku 5.8.

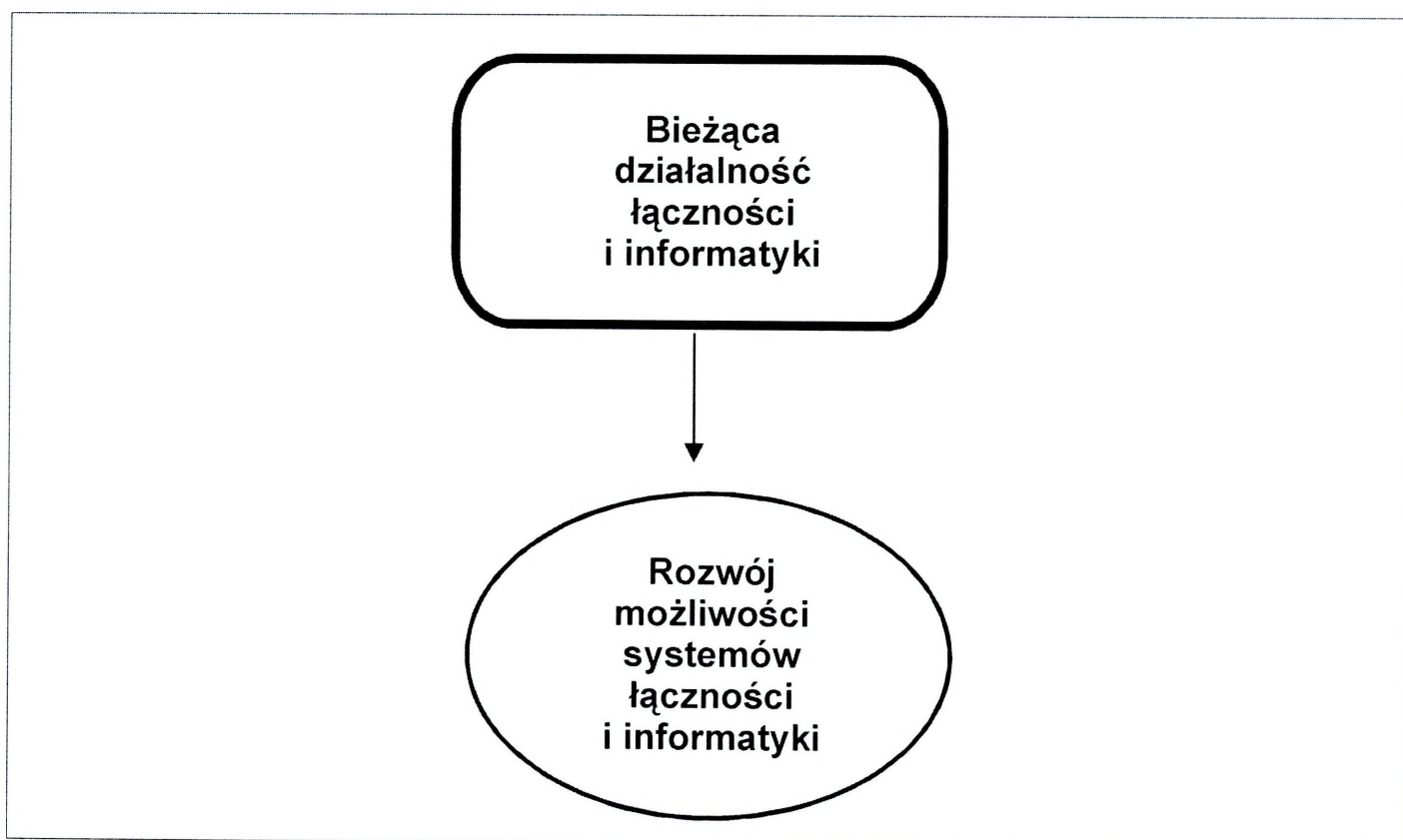
Rys. 5.6. Powiązanie możliwości uzupełnienia braków z innymi czynnikami

Źródło: A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO, Ver. 2000/1

Rys. 5.7. Powiązanie uwarunkowań narodowych z innymi czynnikami

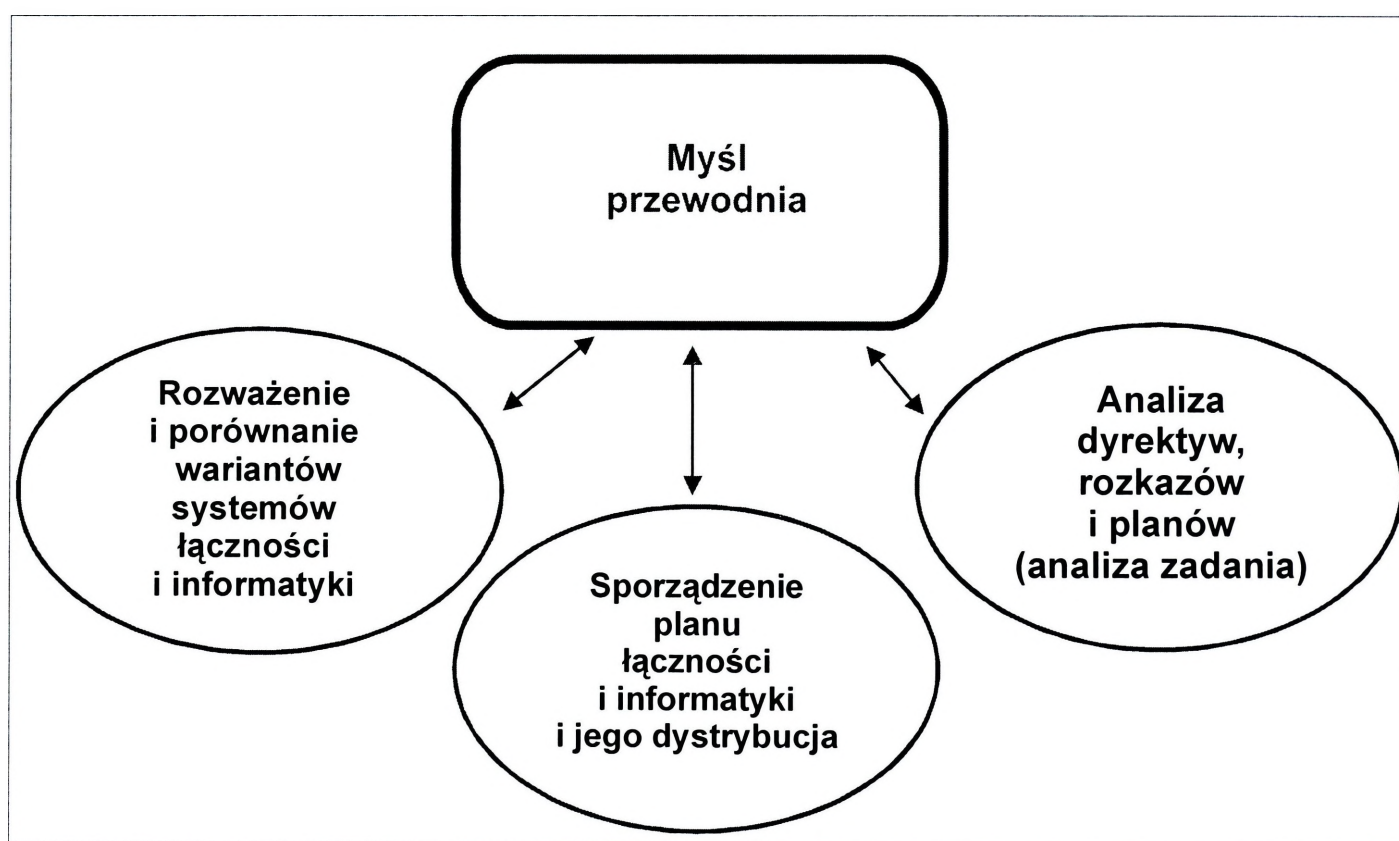
Źródło: A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO , Ver. 2000/1

Rys. 5.8. Powiązanie bieżącej działalności systemów łączności i informatyki z innymi czynnikami

Źródło: A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO , Ver. 2000/1

Kolejny czynnik zewnętrzny wpływający na system łączności i informatyki – **myśl przewodnia** – powinien być szczegółowo rozważony. Głównym zadaniem będzie upewnienie się, że problemy te są brane pod uwagę już podczas analizy wytycznych, rozkazów i planów. Polegać to będzie na jednoczesnym rozważeniu myśli przewodniej dowódcy operacji jak i dowódcy odpowiadającego za system łączności i informatyki. Istotne jest także rozpatrzenie który wariant działania łączności i informatyki jest najbardziej odpowiedni dla myśli przewodniej. Zatwierdzenie wariantu działania przez dowódcę spowoduje szczegółowe zaplanowanie systemu łączności i informatyki przez personel sztabu. Na każdym etapie tworzenia i rozprzestrzeniania planu wsparcia informatycznego dowódca może dostarczyć niezbędne uwagi i konsultacje. Powiązanie **myśli przewodniej** z innymi czynnikami przedstawiono na rysunku 5.9.

Rys. 5.9. Powiązanie myśli przewodniej z innymi czynnikami

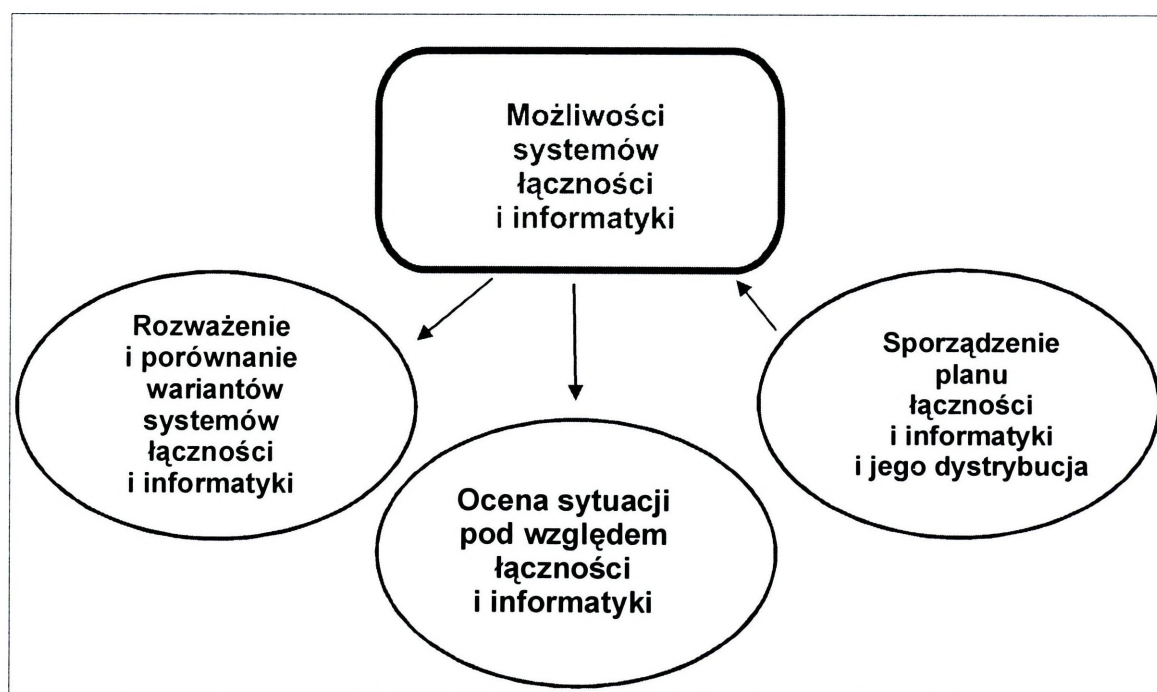
Źródło: A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO, Ver. 2000/1

Możliwości działających systemów łączności i informatyki stanowią, dla planistów, podstawę do dalszego działania na wszystkich etapach procesu dowodzenia. Powiązanie możliwości z innymi czynnikami przedstawiono na rysunku 5.10. Dokładne dane na temat zasobów łączności i informatyki, u każdego uczestnika planowanych działań, są niezbędnym minimum potrzebnym do

prawidłowego planowania. Idealnym stanem byłoby, aby planiści posiadali także informację na temat możliwości innych organizacji biorących udział w operacji pokojowej, włączając w to organizacje samorządowe, pozarządowe, humanitarne, frakcje, media i inne organizacje lokalne. Z tego względu istnieje potrzeba stworzenia listy problemów występujących u poszczególnych uczestników planowanych działań, dla przykładu takich jak ograniczenia mobilności i zdolności naprawcze. Informacja ta powinna być zbierana i dokładnie zarządzana, zarówno podczas pokoju jak i podczas operacji i odpowiednio zwierać:

- *doświadczenia historyczne dotyczące testów interoperacyjności lub współpracy podobnych systemów;*
- *charakterystyki techniczne i częstotliwościowe urządzeń łączności i informatyki;*
- *standardy techniczne i procedury łączności i informatyki;*
- *umiejętności i liczbę personelu;*
- *zdolności naprawcze i dostępność baz remontowych.*

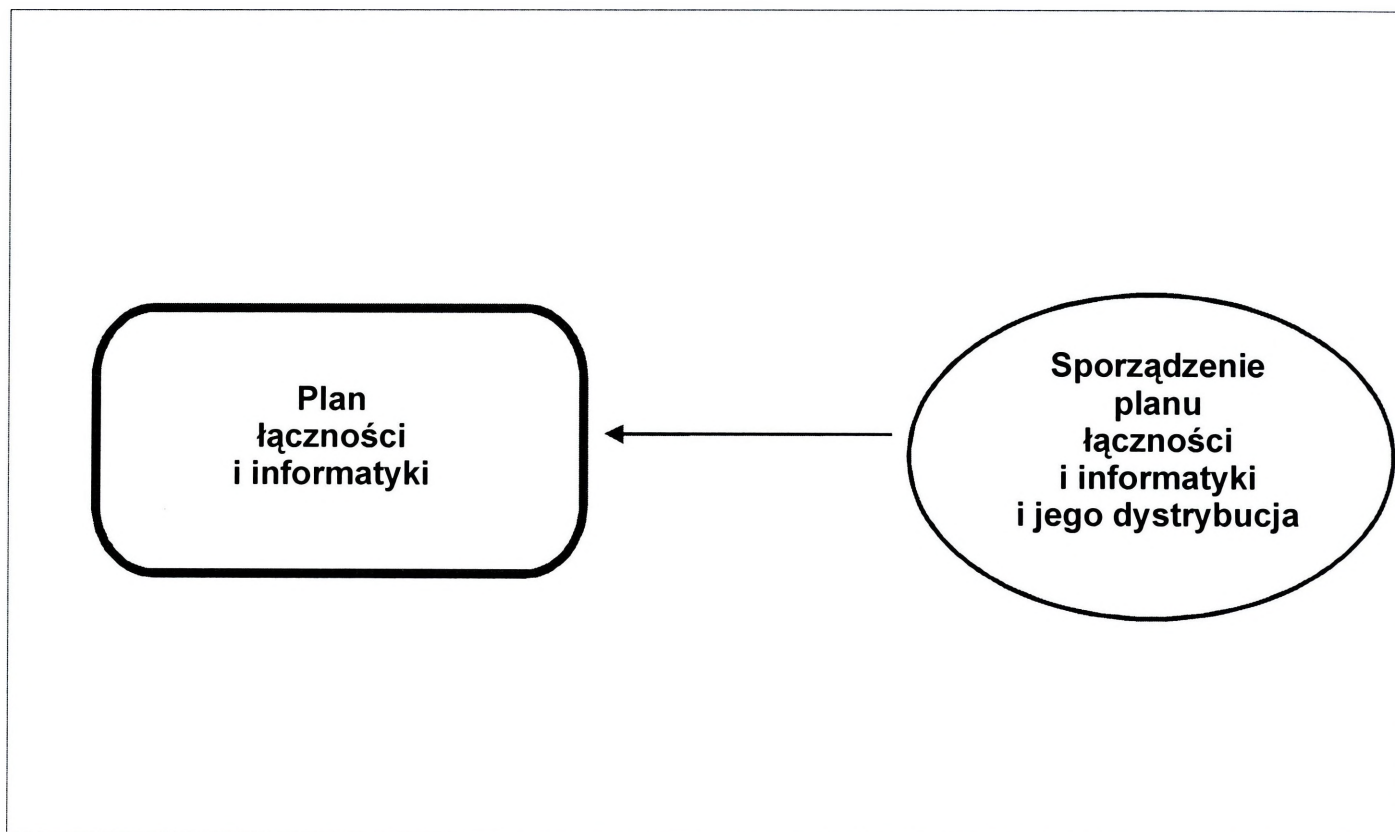
Należy zauważyć, że także środowisko naturalne, pora roku i klimat, na obszarze działań może wywierać wpływ i powodować ograniczenia wpływające na możliwości systemu łączności i informatyki.

Rys. 5.10. Powiązanie możliwości systemów łączności i informatyki z innymi czynnikami

Źródło: A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO, Ver. 2000/1

Plan systemu łączności i informatyki jest końcowym efektem procesu planowania, na podstawie którego realizowane są odpowiednie przedsięwzięcia. Plan ten będzie determinował aktualną pozycję realizacji zadań łączności i informatyki, a tym samym będzie wpływał na możliwości wdrożenia, planowanych aktualnie, przyszłych przedsięwzięć. Powiązanie **planu systemu łączności i informatyki** z innymi czynnikami przedstawiono na rysunku 5.11.

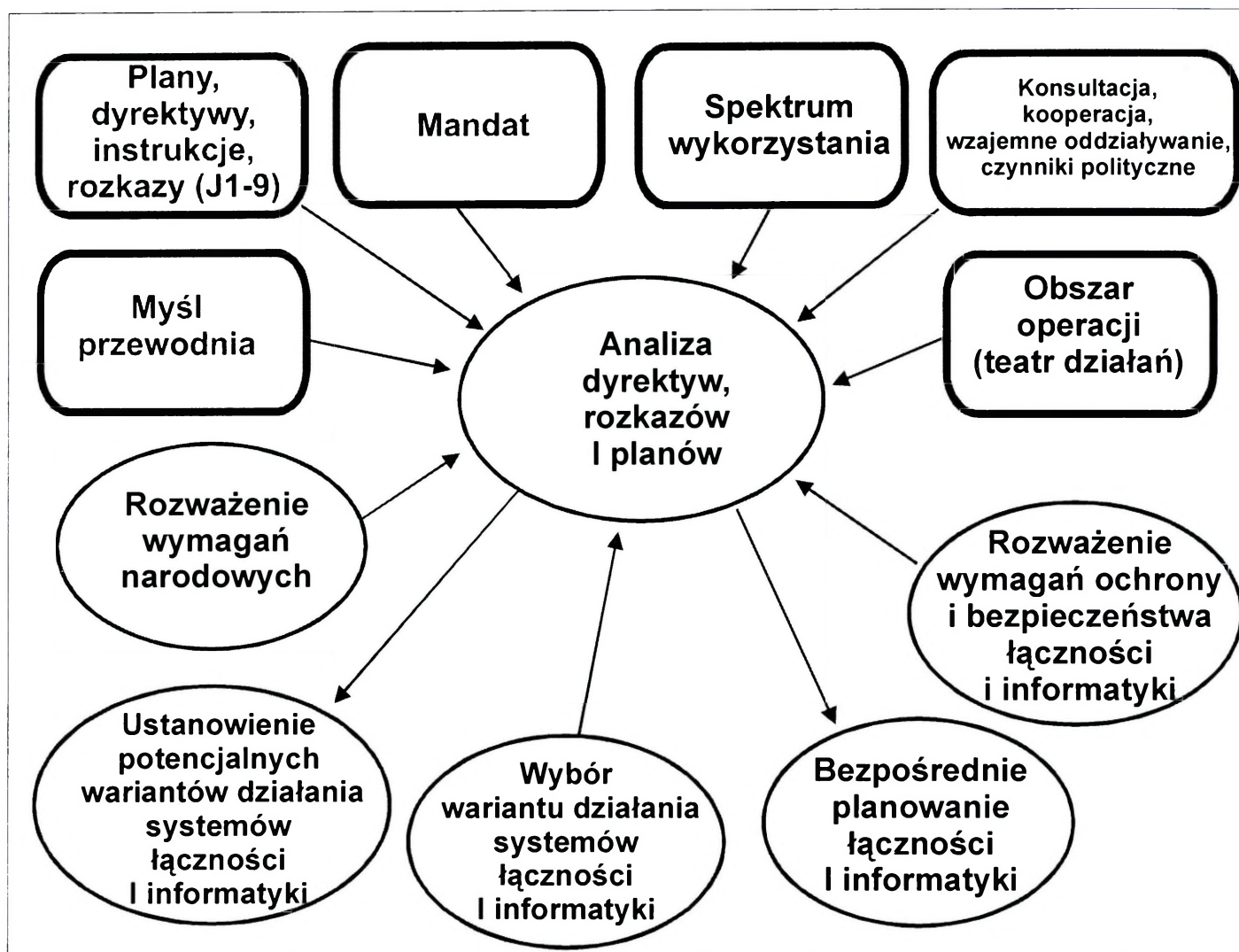
Rysunek 5.11. Powiązanie planu systemu łączności i informatyki z innymi czynnikami

Źródło: A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO, Ver. 2000/1

5.2.2. Etapy planowania

Pierwszą z czynności planowania jest **analiza dyrektyw, rozkazów i planów**. Oprócz tego, na tym etapie planowania, należy rozważyć informacje na temat dostępnych zasobów, czynników politycznych i charakterystykę obszaru operacji. Na podstawie analizy zebranych i dostępnych materiałów planiści powinni zidentyfikować i ustalić zadania łączności i informatyki odpowiadające koncepcji operacji. Powinny być także rozważone ograniczenia wpływające na system łączności i informatyki. Na rysunku 5.12. przedstawione zostały powią-

zania tego etapu planowania z czynnikami zewnętrznymi i innymi etapami planowania.

Rys. 5.12. Powiązania etapu analizy dyrektyw, rozkazów i planów z czynnikami zewnętrznymi i innymi etapami planowania

Źródło: *A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO, Ver. 2000/1*

Z punktu widzenia współczesnych operacji pokojowych analiza dyrektyw, rozkazów i planów będzie złożonym, wielonarodowym zadaniem wymagającym kooperacji i koordynacji w zakresie :

- *ogólnych wymagań koordynacji czynności planistycznych ustalonych przez wszystkich uczestników;*
- *wymagań specyficznych zadań systemu łączności i informatyki wynikających z mandatu, innych dokumentów oficjalnych, dyrektyw dowódcy sił połączonych, planów itp.;*

- *planiści uczestników narodowych muszą analizować ich własne plany pod względem specyficznych zadań systemu łączności i informatyki w celu zapewnienia wsparcia funkcji komórek J1-9 (G1-G6);*
- *scalony (wspólny) plan systemu łączności i informatyki będzie musiał wskazać uczestnikom narodowym i siłom połączonym zadania łączności i informatyki*
i przydzielić im poszczególne zadania do wykonania.

Następny etap planowania – **rozważenie wymagań narodowych** – wynika z wielonarodowego charakteru operacji pokojowych. Z tego też względu należy jak najwcześniej zidentyfikować implikacje narodowych wymagań i ograniczenia wpływające na proces planowania. Polegać to będzie na rozważeniu szeregu czynników politycznych, finansowych, prawnych, społecznych, operacyjnych i czasowych. Na tym etapie będą zidentyfikowane narodowe wymagania łączności i informatyki i ich wpływ na możliwości poszczególnych uczestników operacji, realizacji zadań otrzymanych od J1-9 w dyrektywach, planach i instrukcjach.

Wymagania narodowe będą wywierały duży wpływ na proces planowania systemu łączności i informatyki. Mogą zmniejszać swobodę działania i powodować ograniczenia, a także nakładać specyficzne wymagania dla sił zbrojnych. Jeżeli jest to możliwe należy, jeszcze przed rozpoczęciem procesu planowania, zidentyfikować wszystkie wymagania nakładane na system łączności i informatyki. Szeroki aspekt współpracy sił NATO z siłami uczestniczącymi w ramach Partnerstwa dla Pokoju wymaga zidentyfikowania, analizowania i utrzymania aktualnie prowadzonych zadań (przedsięwzięć). Uczestnicy narodowi będą musieli dokonać przeglądu swoich zadań i określić potrzeby niezbędne do ich wykonania. Ważne jest także wspólne przejście zadań w celu wyeliminowania konfliktów i określenie odpowiedzialności za konkretne zadania. Powiązania etapu **rozważania wymagań narodowych** z czynnikami zewnętrznymi i innymi etapami planowania przedstawiono na rysunku 5.13.

Kolejny etap planowania – **rozważenie bezpieczeństwa łączności i informatyki, i wymagań ochrony** – wynika z faktu, iż bezpieczeństwo i ochrona

uczestników operacji, organizacji poza militarnych i ich baz jest elementem krytycznym. Planiści łączności i informatyki muszą zaplanować mechanizmy i procedury uniemożliwiające nieautoryzowany dostęp do zasobów informacji. Powinni być także przygotowani do wsparcia organizacji cywilnych w zakresie bezpieczeństwa i ochrony.

W każdej operacji pokojowej, narodowe wymagania bezpieczeństwa będą rozpatrywane w pierwszej kolejności. Niestety, potrzeba komunikacji pomiędzy siłami wielonarodowymi wymaga wymiany materiałów kryptograficznych i stanowić to będzie element krytyczny. Z tego względu niezbędna będzie umowa pomiędzy odpowiednimi uczestnikami operacji, dotycząca wymiany i zasad korzystania z materiałów kryptograficznych. Wcześniejsze ustalenie zasad wymiany i dystrybucji materiałów kryptograficznych będzie dużym ułatwieniem w procesie planowania łączności i informatyki.

Proces planowania będzie zdecydowanie ulepszony (przyśpieszony) jeżeli wymagania bezpieczeństwa i ochrony systemy łączności i informatyki będą ustanowione przez uczestników przyszłych operacji. Szczęólnego znaczenia nabierze wspólne podejście do:

- *zarządzania materiałami kryptograficznymi;*
- *klasyfikacji informacji i jej ochrony;*
- *procedurach INFOSEC.*

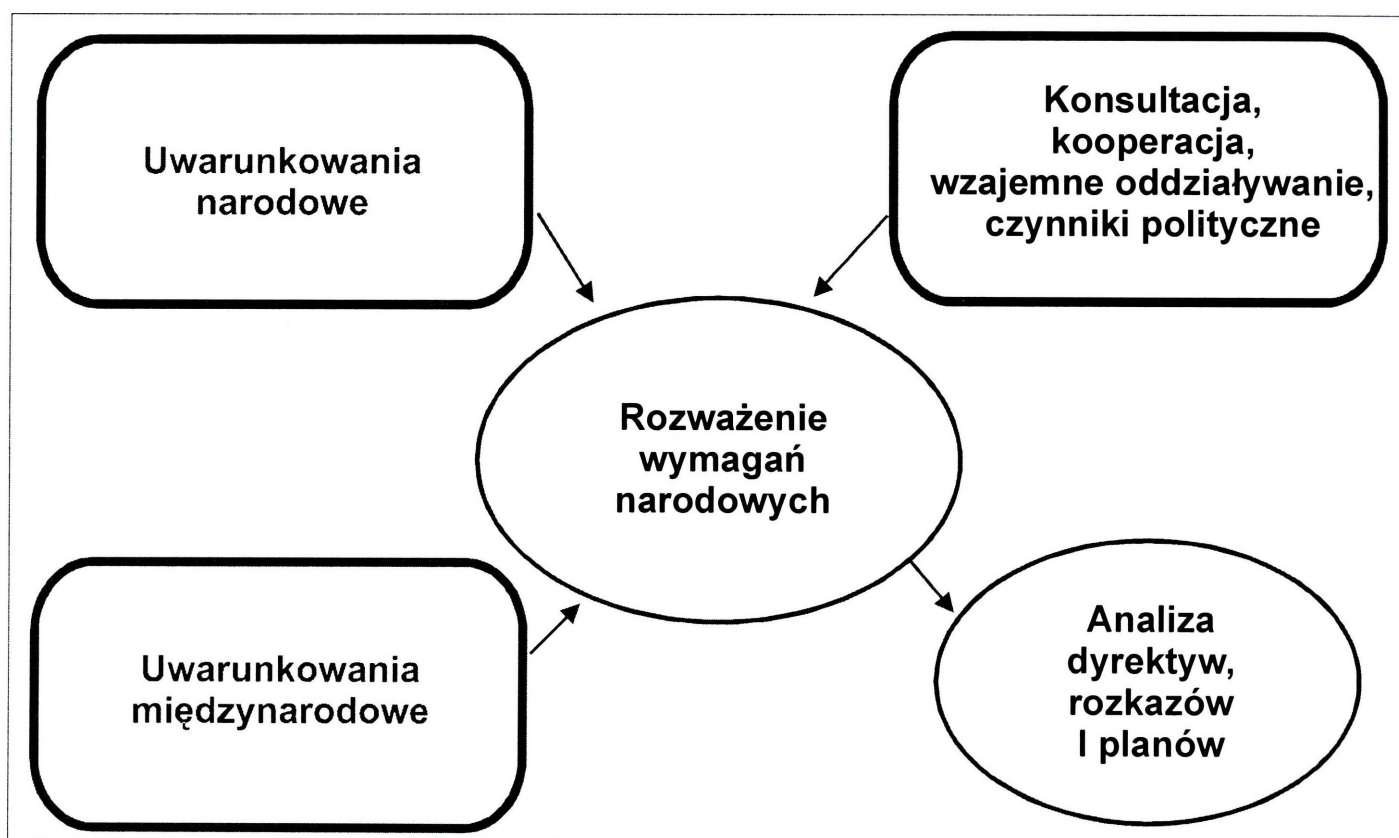
W celu odpowiedniego wsparcia INFOSEC przez planistów łączności i informatyki niezbędne jest odpowiednie rozpoznanie możliwości sprzętu bezpieczeństwa

i ochrony posiadanego przez kraje uczestniczące. Możliwości te powinny być umieszczone w narzędziach informatycznego wsparcia procesu planowania. Powiązania etapu **rozważenie bezpieczeństwa łączności i informatyki, i wymagań ochrony** z czynnikami zewnętrznymi i innymi etapami planowania przedstawiono na rysunku 5.14.

Czwartym etapem planowania systemu łączności i informatyki jest **bezpośrednie planowanie łączności i informatyki**. Powiązania tego etapu z czynni-

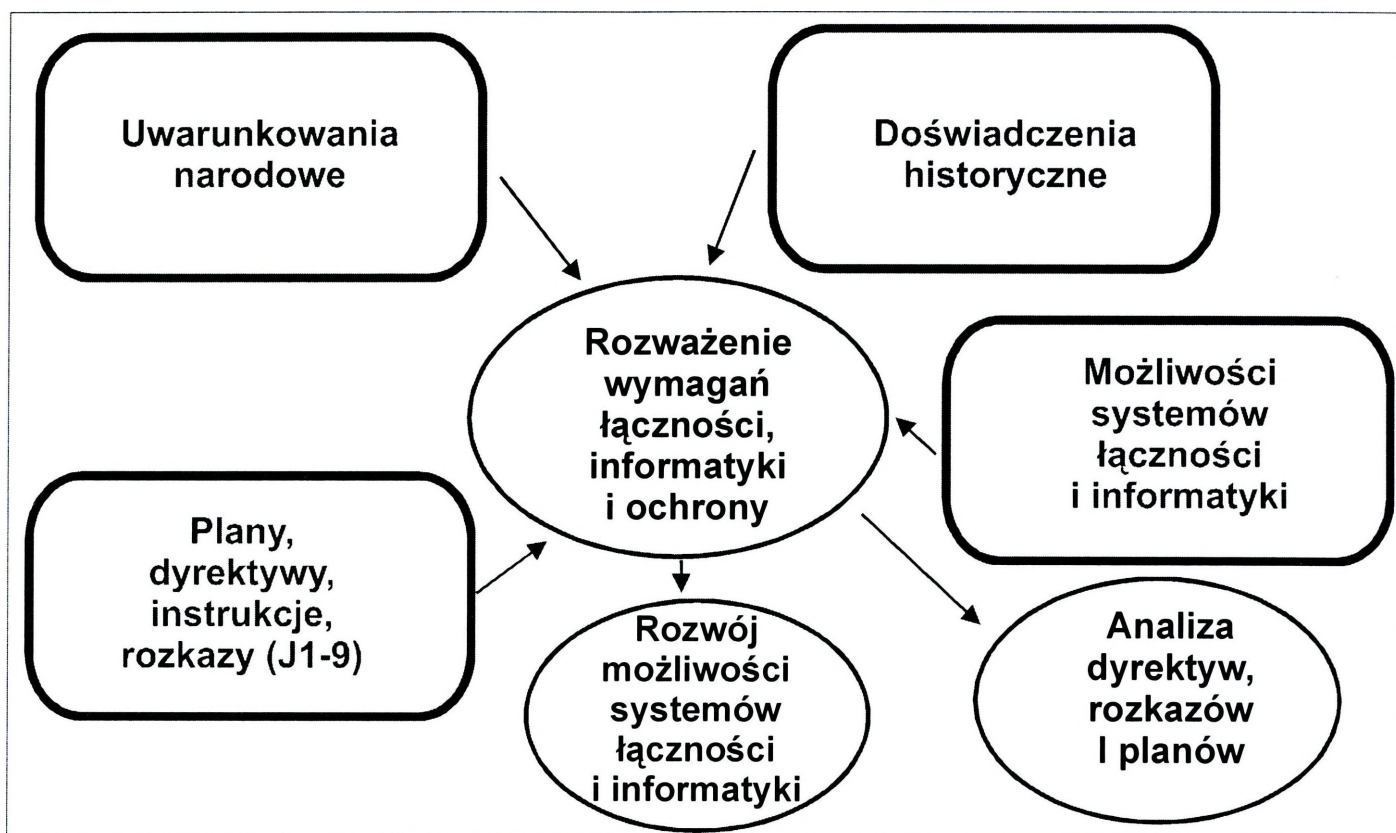
kami zewnętrznymi i innymi etapami planowania przedstawiono na rysunku 5.15.

Personel sztabu planujący łączność i informatykę, jednego z uczestników operacji, powinien wziąć odpowiedzialność za koordynację bieżącej pracy sztabów. Będzie to osiągnięte poprzez wybranie, ze sztabu każdego uczestnika narodowego, najbardziej wykwalifikowanego i doświadczonego personelu łączności i informatyki a także wykorzystanie odpowiednich i dostępnych narzędzi wspierających proces planowania. Każdy uczestnik narodowy jest odpowiedzialny za bezpośrednie planowanie swojego systemu.

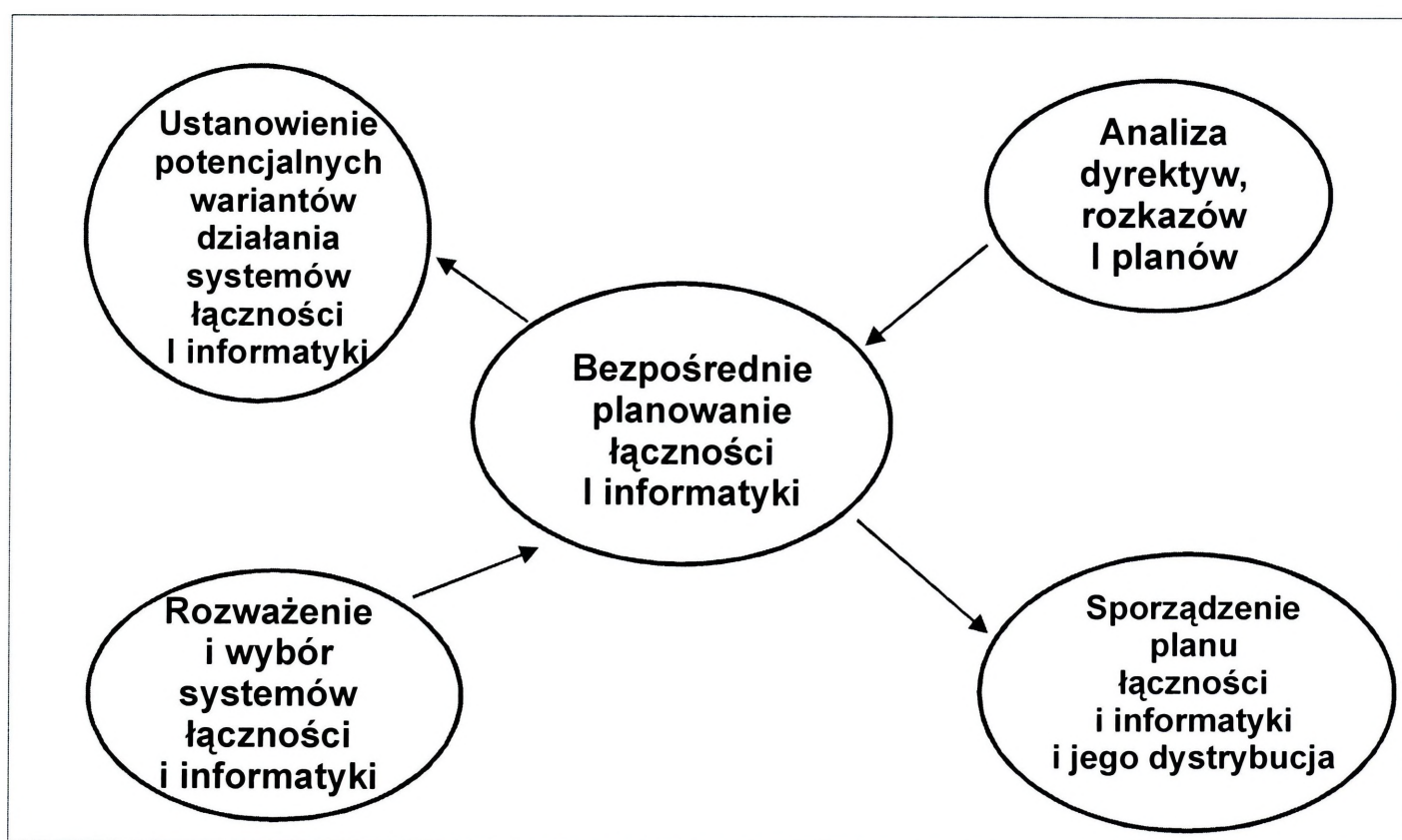
Rys. 5.13. Powiązania etapu rozważania wymagań narodowych z czynnikami zewnętrznymi i innymi etapami planowania

Źródło: A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO, Ver. 2000/1

Rys. 5.14. Powiązania etapu rozważenie bezpieczeństwa łączności i informatyki, i wymagań ochrony z czynnikami zewnętrznymi i innymi etapami planowania

Źródło: *A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO, Ver. 2000/1*

Rys. 5.15. Powiązania etapu jest bezpośredniego planowania łączności i informatyki z czynnikami zewnętrznymi i innymi etapami planowania

Źródło: *A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO, Ver. 2000/1*

Wielonarodowy charakter współczesnych operacji pokojowych powoduje, że w procesie planowania działań uczestniczyć będzie duża ilość różnorodnych narodowych agencji. Planowanie systemu łączności i informatyki nie będzie wyjątkiem i wymusi potrzebę zarządzania łącznością i informatyką z szerokim zakresem innych organizacji, rozmieszczonych na obszarze działań. Państwo przewodzące operacji będzie czasami potrzebowało przejąć koordynację i zarządzanie funkcjami procesu planowania łączności i informatyki. Ta koordynacja będzie ułatwiona jeżeli proces planowania łączności i informatyki zostanie zharmonizowany u wszystkich uczestników narodowych. Wspólne procedury planowania, wzory rozkazów i odpowiednie narzędzia będą niezbędne aby wspierać ten proces. Treningi, warsztaty i konferencje mogą wspomóc zwiększenie zrozumienia tego procesu.

Kierowanie i koordynacja planowania systemu łączności i informatyki może występować z uczestnikami, którzy są geograficznie rozproszeni i pracują w różnych strefach czasowych. Z tego też względu niezbędne są odpowiednie narzędzia informatyczne wspierające proces planowania i pozwalające na przezwycięzenie tych trudności. Narzędzie takie powinno być:

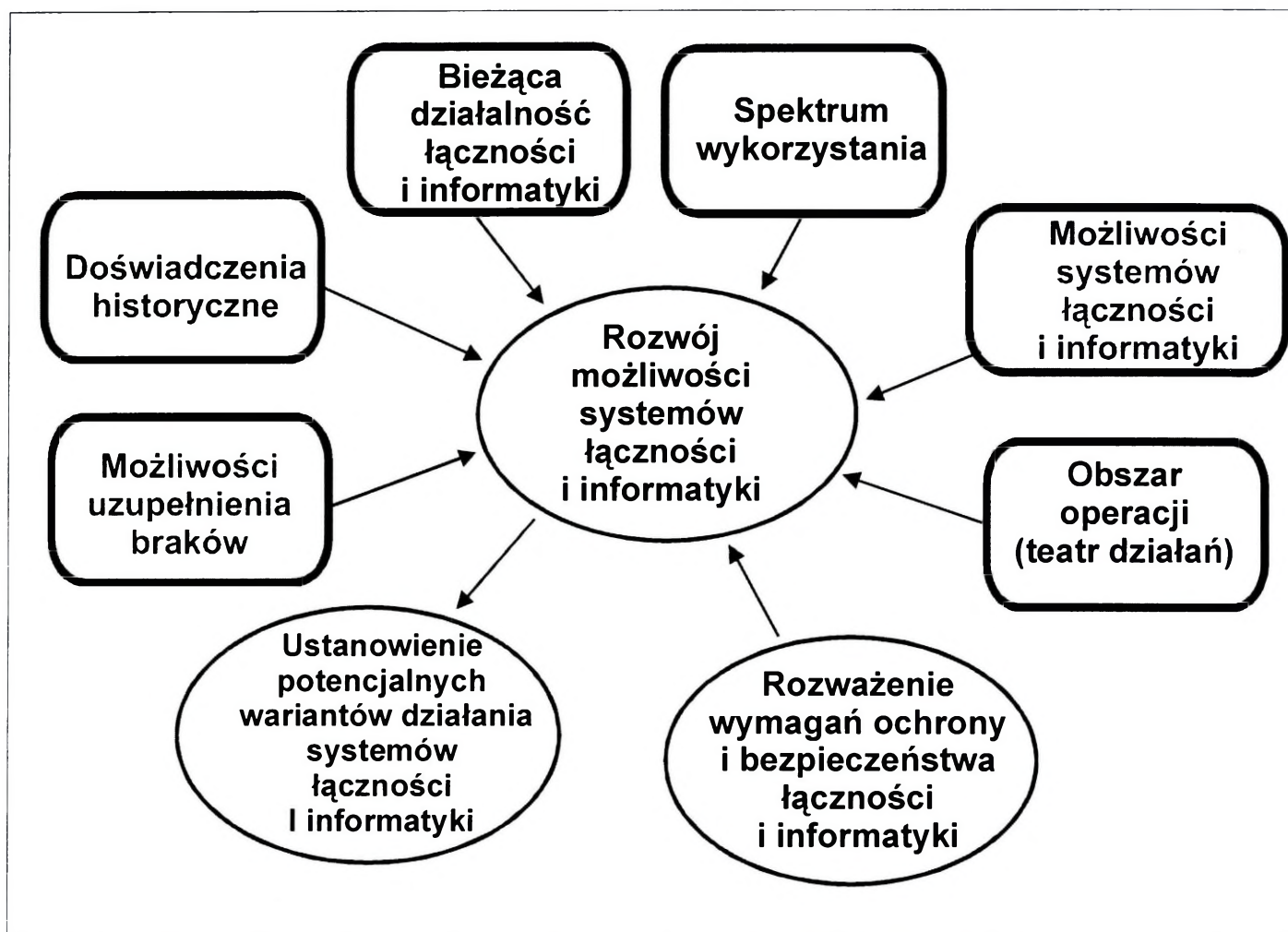
- *proste w użyciu i łatwo dostępne;*
- *pozwalające personelowi łączności i informatyki na publikację planu za pomocą wszystkich wymaganych nośników;*
- *umożliwiające odpowiedniej jakości kontrolę opublikowanych materiałów;*
- *udostępniające na żądanie odpowiednią informację zarówno siłom zbrojnym jak i planistom łączności i informatyki wszystkich uczestników;*
- *pozwalające siłom zbrojnym lub planistom łączności i informatyki na wyszukiwanie odpowiedniej informacji.*

Kolejnym etapem procesu planowania łączności i informatyki jest etap **rozwoju możliwości systemu łączności i informatyki**. Personel łączności i informatyki będzie w stanie zapewnić odpowiedni rozwój systemu łączności i informatyki dopiero wtedy, gdy będzie posiadał wszystkie niezbędne dane potrzebne do zaplanowania i utrzymania tego systemu. Dane te zmieniają się ciągle w zależności od uwarunkowań politycznych i bieżących działań, a także w za-

leżności od zmian terenu działań i panującego tam klimatu. Podczas procesu planowania, personel sztabu musi cały czas monitorować, identyfikować i ustalać aktualny status łączności i informatyki, znać przeznaczenie, aktualne i przyszłe możliwości sprzętu łączności i informatyki. Niezbędnym elementem jest także uwzględnienie doświadczeń z wcześniej prowadzonych operacji i ćwiczeń organizowanych z tym zakresie. Pozwoli to, personelowi sztabu odpowiedzialnemu za planowanie, na określenie wymagań dla wsparcia bieżącej operacji.

W celu zachowania jednolitego wysiłku w procesie planowania będą wymagane procedury zbierania informacji dla potrzeb łączności i informatyki. Ważnym także będzie ustalenie odpowiedzialności za zbieranie, analizowanie i rozprzestrzenianie informacji. Powinny być także stworzone odpowiednie procedury i narzędzia ułatwiające proces zbierania i rozprzestrzeniania informacji.

Fundamentalnym elementem rozważanym przez planistów łączności i informatyki jest **spektrum wykorzystania**. W operacjach wielonarodowych muszą być uzgodnione wszystkie możliwe do wykorzystania częstotliwości. Powodować to będzie potrzebą konsultacji na wszystkich szczeblach, włączając w to szczebel polityczny. Nie przeprowadzenie uzgodnień w tym zakresie może powodować luki i wpływać bezpośrednio na efektywność łączności i informatyki. Powiązania etapu **rozwoju możliwości systemu łączności i informatyki** z czynnikami zewnętrznymi i innymi etapami planowania przedstawiono na rysunku 5.16.

Rys. 5.16. Powiązania etapu rozwoju możliwości systemu łączności i informatyki z czynnikami zewnętrznymi i innymi etapami planowania

Źródło: *A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO, Ver. 2000/1*

Kolejny etap procesu planowania – **ustanowienie potencjalnych wariantów działania systemów łączności i informatyki** - służy do wariantowania potencjalnego działania. Powiązania tego etapu z czynnikami zewnętrznymi i innymi etapami planowania przedstawiono na rysunku 5.17.

Współczesne operacje będą dyktowały to, że polityczne, militarne i inne aspekty są rozstrzygane już podczas fazy rozwinięcia operacji. Normalnym będzie niezbędne rozważenie kilku możliwych dróg zapewnienia siłom odpowiedniego wsparcia ze strony łączności i informatyki. Każdy z wariantów działania powinien być rozwinięty i przeanalizowany pod względem wad i zalet.

Ważnym elementem na tym etapie są konsultacje i kooperacja. Krytyczne czynności, ograniczenia sprzętowe, narodowe wymagania, możliwości systemów łączności i informatyki i czas będą wpływały na tworzone warianty. Planiści łączności i informatyki będą potrzebowali także specjalistycznych narzędzi in-

formatycznych i odpowiednich baz danych, umożliwiających szybkie ustalenie niezbędnych wymagań interoperacyjności.

Rys. 5.17. Powiązania etapu ustanowienia potencjalnych wariantów działania systemów łączności i informatyki z czynnikami zewnętrznymi i innymi etapami planowania

Źródło: A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO, Ver. 2000/1

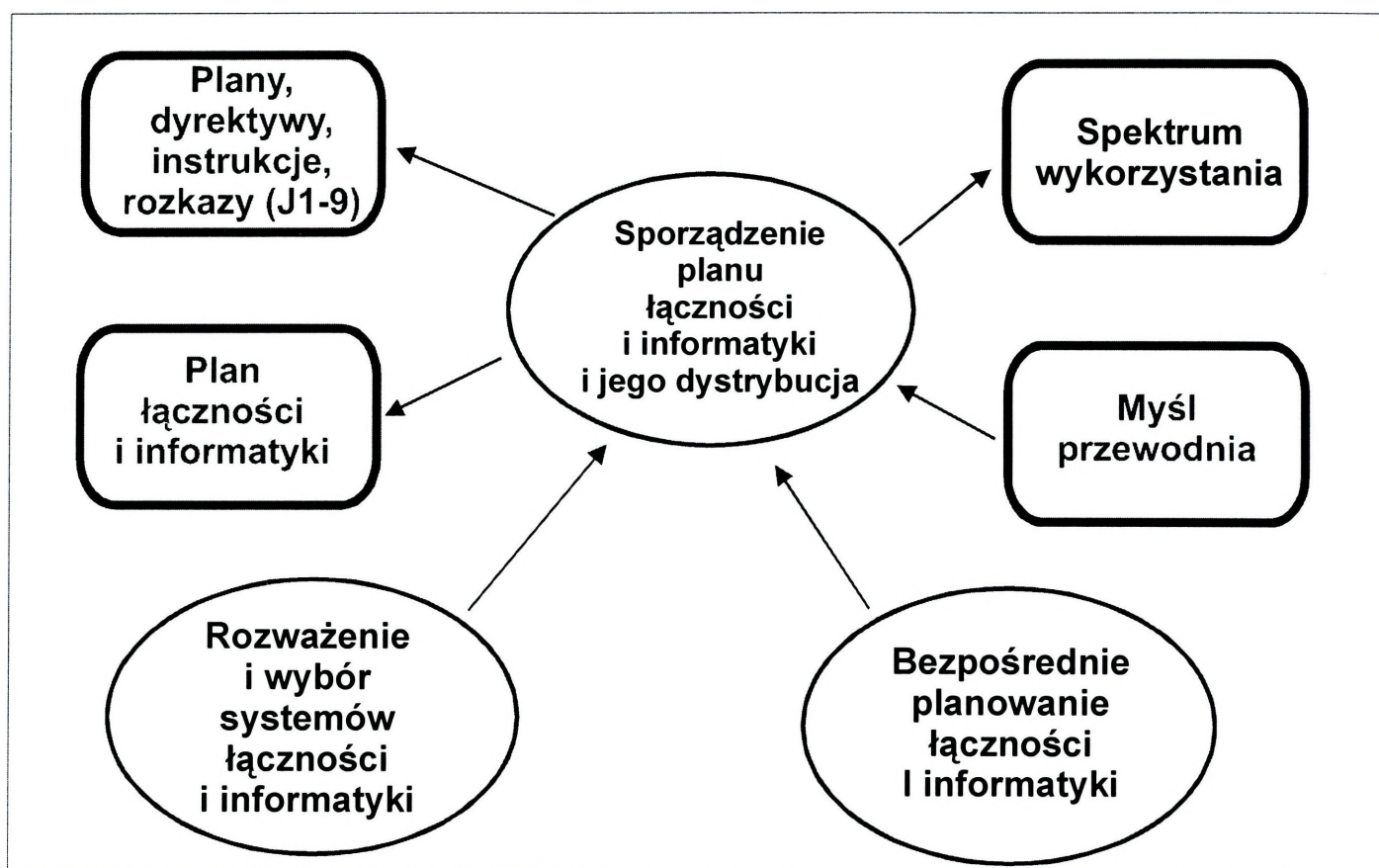
Rozważenie i wybór wariantu działania łączności i informatyki jest następnym etapem procesu planowania. Personel planistyczny sztabu, w oparciu o posiadane warianty działania, wybiera wariant najlepiej spełniający wymagania. Odbywa się to na drodze porównania posiadanych wariantów i rozważenia ich zalet i wad, a także szeregu konsultacji z komórkami J1-9 (G1-9). Wszystkie te czynności pozwolą wybrać najbardziej odpowiedni wariant działania. Do wyboru wariantu powinny być wykorzystane odpowiednie estymatory i modele symulacyjne, umożliwiające przetestowanie posiadanych wariantów w różnych potencjalnych sytuacjach. Powiązania tego etapu z czynnikami zewnętrznymi i innymi etapami planowania przedstawiono na rysunku 5.18.

Rys. 5.18. Powiązania etapu rozważenia i wyboru wariantu działania łączności i informatyki z czynnikami zewnętrznymi i innymi etapami planowania

Źródło: *A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO*, Ver. 2000/1

Ostatni etap procesu planowania – **sporządzenie planu łączności i informatyki i jego dystrybucja** – polega na sporządzeniu i rozprzestrzenieniu (rozesłaniu) dyrektyw, rozkazów, planów i instrukcji łączności i informatyki. Główną trudnością w planowaniu dla potrzeb operacji jest rozprzestrzenianie informacji do uczestników operacji będących w odległym położeniu geograficznym i mówiących innym językiem. Sporządzenie i rozprzestrzenienie planu łączności i informatyki jest procesem w którym wszyscy uczestnicy operacji będą dostarczać informację do siebie wzajemnie, aczkolwiek większość informacji będzie wymieniana z uczestnikiem odpowiadającym za przeprowadzenie operacji. Powiązania etapu **sporządzenie planu łączności i informatyki i jego dystrybucja** z czynnikami zewnętrznymi i innymi etapami planowania przedstawiono na rysunku 5.19.

Rys. 5.19. Powiązania etapu sporządzenie planu łączności i informatyki i jego dystrybucja z czynnikami zewnętrznymi i innymi etapami planowania

Źródło: *A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO, Ver. 2000/1*

3.3. STAWIANIE ZADAŃ

Stawianie zadań jest następną fazą procesu podejmowania decyzji w której następuje przekazywanie wypracowanych decyzji do realizacji. Według zapisów encyklopedycznych **stawiać** oznacza : „... występować z czymś, przedstawiać, wysuwać, proponować, formułować coś”, **zadanie** natomiast to: „... to co należy wykonać; obowiązek, polecenia”.

Sposób postawienia zadań może być różnorodny, zależny od wielu czynników takich jak:

- posiadany czas;
- doświadczenie dowództw;
- szczebel dowodzenia;
- stopień zautomatyzowania procesu dowodzenia.

Momentem startowym do stawiania zadań jest zakończenie opracowania pełnego rozkazu operacyjnego wraz z niezbędnymi aneksami i apendyksami. Za

rozesłanie rozkazu odpowiedzialna jest sekcja informacyjna zespołu wsparcia dowodzenia.

Niemniej jednak, zgodnie z przyjętą procedurą dowodzenia, zadania do podwładnych mogą być przesyłane wcześniej w formie zarządzenia przygotowawczego lub wstępnego zarządzenia operacyjnego.

Z przeprowadzonych badań wynika, że najlepszym sposobem stawiania zadań jest osobiste ich przekazanie podwładnym przez przełożonego (dowódcę). Osobisty kontakt pozwala na dokładne przekazanie zadania oraz umożliwia wyjaśnienie wszystkich wątpliwości i problemów. Pozwala też na sprawdzenie czy podwładni właściwie zrozumieli postawione zadanie (jego sens). Osobiste stawianie zadań może mieć miejsce:

- na SD przełożonego;
- na SD podwładnego;
- w terenie.

Z uwagi na ograniczony czas przewidziany na stawianie zadań istnieje możliwość wykorzystania do tego celu oficerów sztabu z komórki G-6. Następuje to wtedy, gdy dowódca osobiście stawia zadania na stanowisku dowodzenia jednego z podwładnych i nie może postawić zdań innym podwładnym. Miejsce i czas stawiania zadań powinno być jednoznacznie sprecyzowane podczas informowania operacyjnego i przekazane podwładnym w zarządzeniu przygotowawczym.

5.4. KONTROLA

Kontrola to: „*porównanie stanu faktycznego ze stanem wymaganym, rozpatrywanie czegoś; dochodzenie czegoś, wnikanie, wgląd w coś; nadzór nad czymś*”. Stanowi ona ostatnią fazę cyklu decyzyjnego procesu dowodzenia i równocześnie zapewnia, poprzez swój charakter, ciągłość procesu dowodzenia. Wynika to z faktu, że rezultaty kontroli stanowią podstawę do uaktualnienia posiadanych informacji. Pomimo tego, że faza ta wymieniana jest w literaturze przedmiotu jako ostatnia w procesie decyzyjnym, przeprowadzone badania po-

zwalają na stwierdzenie, że proces kontroli jest procesem ciągłym, występującym w mniejszym lub większym stopniu we wszystkich fazach procesu dowodzenia.

Osobą odpowiedzialną za realizację kontroli na danym szczeblu jest jego dowódca. Realizacja kontroli odbywa się poprzez:

- ustanowienie elementów dowodzenia i koordynacji działań;
- organizację synchronizacji działań;
- monitorowanie rozwoju sytuacji;
- podejmowanie działań zmierzających do niwelacji różnicy pomiędzy stanem zaplanowanym a rzeczywistym.

Na podstawie przeprowadzonych obserwacji i konsultacji można stwierdzić, że komórka G-6 (łączności i informatyki) w zakresie kontroli powinna:

- zbierać wszystkie informacje o stanie systemu teleinformatycznego (łączności i informatyki) i funkcjonowaniu systemu kierowania;
- zbierać wszystkie informacje o stanie i potrzebach podległych pododdziałów;
- określać potrzeby uaktualnienia informacji na temat rzeczywistej sytuacji;
- opracowywać rozwiązania powstałych problemów i przedstawiać je dowódcy do zaakceptowania;
- opracować w zakresie łączności i informatyki dane do zarządzania operacyjnego, a następnie przesłać je do odpowiedniej komórki sztabu;
- określić (ocenić) stopień realizacji zadań realizowanych przez wojska łączności i informatyki ;
- utrzymywać stały kontakt z sąsiadami w zakresie aktualnych (bieżących) możliwości wykorzystania i stanu ich systemów teleinformatycznych;
- utrzymywać stały kontakt z układem pozamilitarnym i siłami OT w zakresie możliwości wykorzystania lokalnego (cywilnego) potencjału teleinformatycznego;
- opracować meldunki sytuacyjne w części dotyczącej łączności i informatyki.

ZAKOŃCZENIE

Wnioski z przeprowadzonych badań skłaniają do wielu refleksji. Na wstępie należy skonstatować, że operacje wsparcia pokoju stały się współcześnie niezmierne istotnym obszarem działań. Wynika to między innymi z faktu, iż spełniają one ważną rolę w utrzymaniu pokoju i bezpieczeństwa w skali ogólnoświatowej. Nie ulega w zasadzie wątpliwości, że stały się one podstawowym elementem, najlepiej funkcjonującego w dziejach ludzkości systemu bezpieczeństwa. Systemu, dzięki któremu udało się uniknąć po drugiej wojnie światowej konfrontacji zbrojnej w skali globalnej.

W ujęciu historycznym, w ewolucji międzynarodowego systemu bezpieczeństwa można wyróżnić umownie trzy etapy. W pierwszym etapie siły zbrojne spełniały wyłącznie rolę pomocniczą. Ich działania nie miały istotnego wpływu na przebieg i wyniki misji czy operacji pokojowych. W drugim etapie rola sił zbrojnych znacznie wzrosła, ale głównie w zakresie udzielania stronom konfliktów wszechstronnej pomocy humanitarnej, co w praktyce oznaczało tworzenie warunków dla skutecznego stabilizowania sytuacji po wygaszeniu konfliktu. Trzeci etap, który obserwujemy współcześnie, charakteryzuje się rosnącym znaczeniem wsparcia militarnego i roli komponentu wojskowego. Znaczenie to polega przede wszystkim na aktywnej roli sił pokojowych w przestrzeganiu zawartych przez strony sporu/konfliktu porozumień.

Celem prowadzonych badań było określenie **założeń do organizacji łączności w operacjach pokojowych**

Biorąc pod uwagę prowadzone rozważania należy skonstatować, że:

1. Jednym z kierunków zaangażowania sił zbrojnych będą operacje wsparcia pokoju, szczególnie zaś te, które z natury wiązały się będą z użyciem siły w różnej formie. Będą one przygotowywane i prowadzone w celu osiągnięcia określonych rozwiązań politycznych. Ich rodzaj oraz zakres będą głównie uzależnione są od charakteru konfliktu (międzynarodowy, wewnętrzny), sił uczestniczących w konflikcie (regularne siły zbrojne, organizacje paramilitarne, zorganizowane grupy

przestępcze) oraz politycznej woli uczestników konfliktu, co do jego rozwiązania.

2. Z wojskowego punktu widzenia istota operacji wsparcia pokoju polega na dążeniach do utrzymania międzynarodowego pokoju poprzez tworzenie i funkcjonowanie sił o charakterze prewencyjnym, czynieniu wysiłków dla ograniczania, rozwiązywania, monitorowania i wygaszania konfliktów międzynarodowych lub wewnętrznych oraz wspieraniu inicjatyw związanych z budową nowego, bezpiecznego życia po ich zakończeniu.

3. Nowe wyzwania stojące przed siłami zbrojnymi używanymi do prowadzenia operacji spoza artykułu 5 (operacji reagowania kryzysowego) wymagają także innego podejścia w rozwiązywaniu problemów związanych z dowodzeniem.

Podsumowując badania prowadzone w pracy można stwierdzić, że to właśnie doświadczenie, które Sojusz wyniósł z prowadzonych przez siebie operacji wsparcia pokoju w byłej Jugosławii, w znaczący sposób wpłynęło i de facto wpływa na rozwój prac teoretycznych nad problematyką dowodzenia w operacjach wsparcia pokoju. Wyrazem tych prac jest między innymi Sojusznicza Doktryna Operacji Wsparcia Pokoju – AJP 3.4.1, nad którą trwają prace praktycznie od 1997 roku. W świetle analizy powyższych doświadczeń wynikających z praktycznej działalności NATO w rozwiązywaniu konfliktów można uznać, że istnieje wspólna sojusznicza wykładnia dotycząca operacji wsparcia pokoju, która wymaga przewartościowania zasad działania wojsk (opisywanych w rozlicznych regulaminach i instrukcjach), zmiany ich struktur organizacyjnych, uzbrojenia i wyposażenia. W świetle powyższych konstatacji uzasadniona staje się potrzeba permanentnego prowadzenia prac naukowo-badawczych, służących wygenerowaniu spójnej teorii operacji wsparcia pokoju.

Taki właśnie cel miały badania prowadzone w ramach zadania „Organizacja łączności w operacjach pokojowych”, których częściowe wyniki zawiera niniejsze opracowanie. Dążono w nich do określenia niezbędnych założeń i wymagań, które należy uwzględnić w trakcie organizacji łączności w operacjach pokojowych.

Niniejsze opracowanie w zamyśle jego Autorów nie miało być kompendium wiedzy o organizacji łączności w operacjach wsparcia pokoju. Miało być natomiast - być może niewielkim krokiem na drodze, prowadzącej do stworzenia

spójnej i jednocześnie naukowo uzasadnionej teorii dowodzenia wspomnianych operacji.

BIBLIOGRAFIA

DOKUMENTY ŹRÓDŁOWE

1. AAP-6 *NATO Glossary of Terms and Definitions*.
2. *A doctrinal framework for CIS Planning for NATO/PfP PSO*, Ver. 2000/1
3. *Analiza wniosków i doświadczeń z ćwiczeń prowadzonych w latach 1997-1999 w ramach programu „Partnerstwo dla Pokoju”*. Zarząd Programowania Szkolenia Sił Zbrojnych SG WP. Warszawa 1999.
4. AJP-1(B) *Allied Joint Operations Doctrine*. September 2000.
5. AJP 3.4.1 *Peace Support Operations*. 2nd Study Draft. MAS. Brussels 1999.
6. Bi-MNC *Directive for "NATO Doctrine for Peace Support Operations"*. NATO SACLANT, 16 October 1998.
7. Butrus B. Ghali, *An Agenda for Peace. Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peacekeeping*. Report of the Secretary General Pursuant to the Statement Adopted by the Summit Meeting of the Security Council on 31 January 1992. United Nations. New York 1992.
8. *Dokument Ramowy Partnerstwa dla Pokoju*. Bruksela 10-11.01.1994. Zbiór Dokumentów. Warszawa, styczeń /marzec 1994, s. 167-171.
9. Jabłoński B., Kamiński S., *NATO Acquis*. A. M. Toruń 1998.
10. JP 3.07 *Joint Doctrine for Military Operations Other Than War*. USAF, 16 June 1995.
11. JWP 3-00 *Joint Operations*.
12. JWP 3-50 *Peace Support Operations*.
13. *Koncepcja Strategiczna Sojuszu – uzgodniona przez szefów państw i rządów uczestniczących w spotkaniu Rady Północnoatlantyckiej*. Rzym 7-8 listopada 1991. NATO Vademecum. Warszawa 1995.
14. *Koncepcja Strategiczna Sojuszu*, przyjęta przez głowy państw i szefów rządów biorących udział w spotkaniu Rady Północnoatlantyckiej w Waszyngtonie 23 - 24 kwietnia 1999 r.
15. MC 327/1 - *NATO Military Concept for NATO Peace Support Operations*. Brussels, 20 October 1997.
16. MC 389 - *Military Implementation of the Alliance's Combined Joint Task Force Concept*. Brussels, 25 November 1996.
17. *NATO Overall PfP Exercise Concept*. Brussels, Belgium 1996.
18. *Peace Operations. Field Manual*. Headquarter Department of the Army. Washington DC, 30 December 1993.
19. *The NATO Handbook*. Office of Information and Press. NATO – 1110 Brussels. Belgium 2001.
20. *Report to Congress. Kosowo/Operation Allied Force After-Action Report*. Washington D.C. 31 January 2000.
21. *Słownik pojęć z zakresu telekomunikacji w zastosowaniach cywilnych i wojskowych*, Warszawa, AON 1996.
22. *The Army Field Manual, Vol. 5 : Operations other than War, part 2 : Wider Peacekeeping*. HMSO. Londyn 1994.
23. *Traktat Północnoatlantycki*. Waszyngton, 4 kwietnia 1949. NATO Vademecum. Partnerstwo i współpraca. Warszawa 1995, s. 261-264.
24. *UK Army Wider Peacekeeping Field Manual*, vol. 5. London 1994.

MONOGRAFIE I OPRACOWANIA

1. Antonowicz L., *Podręcznik prawa międzynarodowego*. WP PWN. Warszawa 1998.
2. Asmus R. D., *NATO. Koncepcja bezpieczeństwa XXI wieku*. Warszawa 1997.
3. Balcerowicz B., *Sojusz a obrona narodowa*. BWB, Warszawa 1999.
4. Bartnicki A., *Zarys dziejów Afryki i Azji 1869 – 1996. Historia Konfliktów*. WKiW. Warszawa 1996.
5. Brach T., *Udział Polski w pokojowych operacjach ONZ*. AON. Warszawa 1997.
6. Coffey J. I., *The Future Role of NATO*. New York 1997.
7. Dworecki S., *Współczesne konflikty zbrojne*. AON. Warszawa 1994.
8. *Encyklopedia prawa międzynarodowego i stosunków międzynarodowych*. WP. Warszawa 1976.
9. Fleming M., *Międzynarodowe prawo wojenne. Zbiór dokumentów*. Warszawa 1978.
10. Gągor F., Paszkowski K., *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*. MON/DBM. Warszawa 1998.
11. Janczak J., Daniluk P., Wisz A., *Kierowanie mobilnymi systemami łączności wojsk lądowych, Część III*, Warszawa, AON 2002.
12. Knetki J., *Operacje połączone*. AON. Warszawa 1996.
13. Koziej S., *Podstawy sztuki wojennej*. AON. Warszawa 1992.
14. Kręcikij J., *Współczesne kierowanie wojskami. Proces dowodzenia*. AON. Warszawa 2002.
15. Kręcikij J. i zespół, *Determinanty planowania operacji wielonarodowych*, AON. Warszawa 2002.
16. Kupiecki R., *NATO a operacje pokojowe*. Warszawa 1998.
17. Leśko T., *Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych*. Wydawnictwo Prawnicze. Warszawa 1982.
18. Łukaszuk L., Skowroński A., *Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa*. AON. Warszawa 1996.
19. Marszałek M., *Operacje wsparcia pokoju według poglądów NATO*. AON. Warszawa 1999.
20. Osmańczyk E.J., *Encyklopedia spraw międzynarodowych i ONZ*, PWN, Warszawa, 1974.
21. Polkowski A., *Udział Wojska Polskiego w operacjach pokojowych*. AON. Warszawa 1998.
22. Rutkowski C., *Siły szybkiego reagowania jako narzędzie działań antykryzysowych państwa*. AON. Warszawa 1997.
23. Rutkowski C., Kasprzewski A., *Siły Zbrojne w sytuacjach kryzysowych*. AON. Warszawa 1996.
24. Skowroński A., *Siły pokojowe i operacje utrzymania pokoju Organizacji Narodów Zjednoczonych*, AON, Warszawa 1997.
25. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, praca zbiorowa, Studia i Materiały, nr 40, Biuro Prasy i Informacji MON, Warszawa, 1996.
26. Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*. Warszawa 1996.
27. Sztrasburger D., *Zasady sztuki wojennej*. Bellona. Warszawa 1996.
28. Szulc B., *Misje pokojowe. Podstawy teoretyczne działań wspierających pokój*. AON. Warszawa 1998.
29. Stoner J., *Kierowanie*, Warszawa, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne 2001
30. Ścibiorek Z., *Podjęmowanie decyzji*, Warszawa, Agencja Wydawnicza Ulmak 2003.
31. *The Blue Helmets, 4th Ed.* UN Press 1997.
32. Wróblewski R., *Podstawowe pojęcia z polityki bezpieczeństwa, strategii i sztuki wojennej*. AON. Warszawa 1993.

ARTYKUŁY

1. Gagor F., Paszkowski K., *Pojęcie operacji pokojowych*. Wojsko i wychowanie. Nr 5/97.
2. Kowalewski M., *Kryzys i rozwój operacji pokojowych*. Sprawy Międzynarodowe. Nr 1/1995, s. 95-112.
3. Koziej S., *Między pokojem a wojną*. Polska Zbrojna. Nr 33. Warszawa 1997.
4. Kupiecki R., *Siły stabilizacyjne NATO w Bośni (SFOR)*. Wojsko i Wychowanie. Nr 3/1997, s. 95-97.
5. Kupiecki R., *Połączone Siły Wielonarodowe do Zadań Specjalnych*. Wojsko i Wychowanie Nr 2/1998, s. 115-119.
6. Lewis P. A., *Short History of United Nations Peacekeeping. Introduction to Joint and Multi-National Operations*. Military Art and Science Division. USAF Academy. Colorado,

S/6415

15,90